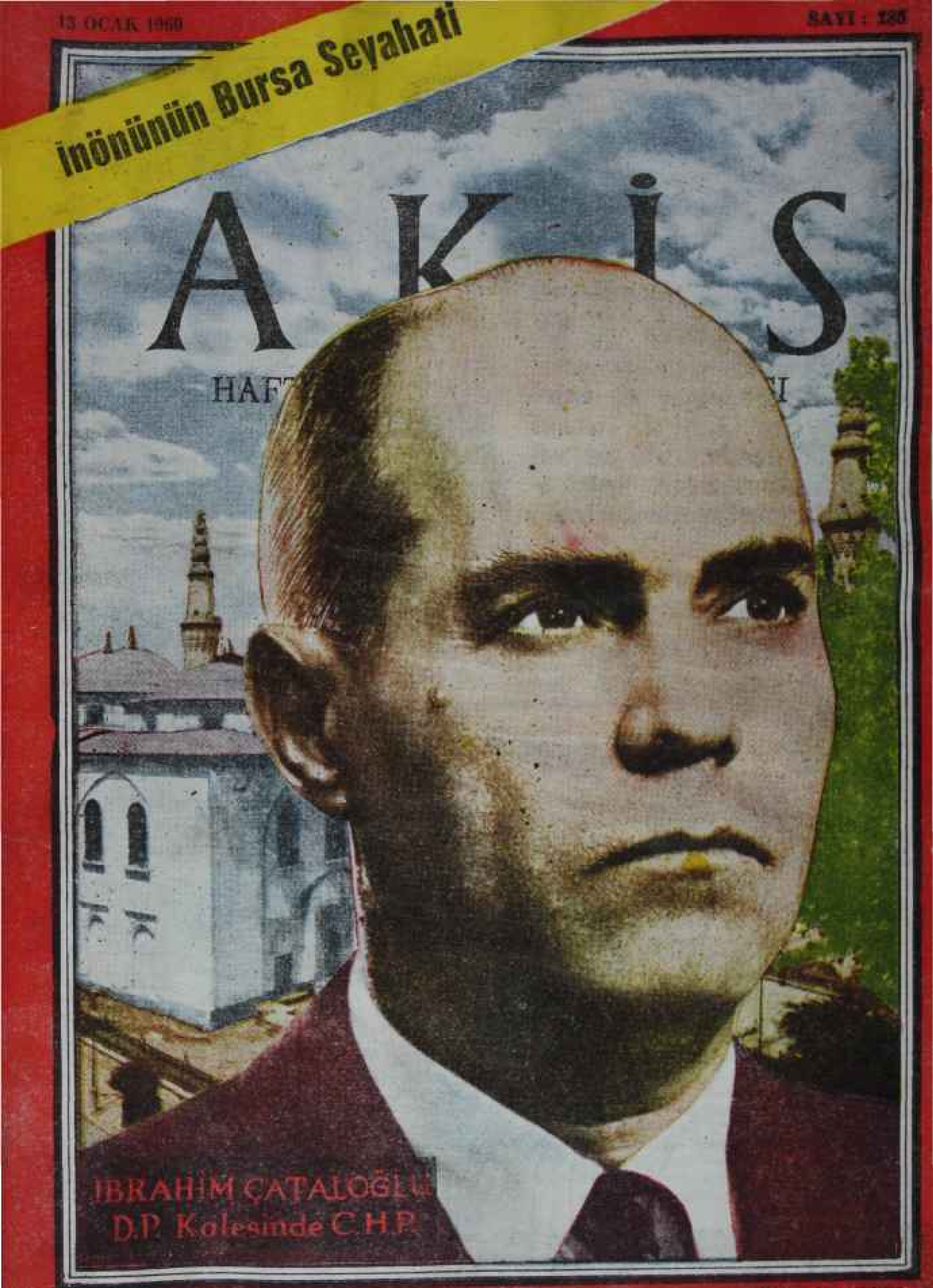
13 OCAK 1960

SAYI : 285

FİYATI KURUŞ

TAMEK
Tatlı, tuzlu ve ekşisiyle birbirinden nefis 50 çeşit TAMEK mamûlünü herkes kullanıyor ve takdir ediyor. Çünkü, hepsi en üstün malzeme ve en mütekâmil teknik imkânlardan faydalanılarak imâl edilmektedir.
Siz de bunları tercih edin.
Yegâne Kalite Konserve
TAMEK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt XVII, Sayı : 285

Yazı İşleri :

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare *eden mes'ul müdür*

Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür :

TURHAN

•

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Ege AJANSI

Associated Press
Türk Haberler Ajansı

•

Klişe:

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

MübinTOKER

•

Abone şartları :

1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
3 aylık (12 nüsha) : 12.50 lira

*

İlan şartları:

Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

İlân işleri :

Tel : 15221

•

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 12. 1. 1960

Kapak resmimiz

İbrahim Çataloğlu

C.H.P. Bursa İl Başkanı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları,

Adanada Menderes ve AKİS muhabiri aynı dâire içinde

Adım adım...

Bu hafta AKİS ekipleri, hâdiselerin icabı olarak Türkiyenin muhtelif yerlerine dağıldılar ve sadece hâdiseleri değil, hâdiselerin yaratıcılarını da öylesine takip ettiler ki hiç kimsenin görmediğini gördüler, hiç kimsenin duymadığını duydular.

Haftanın hâdisesi muhakkak ki İsmet İnönünün Bursa seyahatiydi. AKİS bu seyahati, ehemmiyeti dolayısıyla Başyazarına ve İstanbul muhabirine birlikte takip ettirdi. Ayrıca foto muhabirimiz de hadise mahallinde daima hâzır ve nazırdı. Okuyucularımız pazartesi gecesi ve salı sabahı Ankarada hazırlanan "C. H. P." başlıklı yazıda ekibimizin ne derece titiz çalıştığını görecekler ve hiç bir yerde bulamayacakları bir takım hâdiseleri, hakikatleri, tefsirleri bulacaklardır.

Geçen haftanın sonunda Bursa ekibi yola çıkarken, Adanaya gidip orada Başbakanı adım adım takip eden AKİS muhabiri dönüyordu. Bu sayfada göreceğiniz bir resim, "adım adım takip" tâbirinden anladığımız manâyı ortaya koyacaktır. Adanaya giden AKİS muhabiri orada tetkikler de yaptı ve şu neticeye vardı: Çukurova C. H. P. de kalmıştır.

Bir kaç gün sonra, başka bir AKİS muhabiri D. P. nin üç kurucusunu bir yolculukta yalnız bırakmadı. Celâl Bayar, Refik Koraltan ve Adnan Menderes Hirfanlı Barajına yaptıkları bir gezide yanlarında daimi surette AKİS muhabiri taşıdılar. "Törenler" başlıklı yazı o seyahatin eğlenceli hikâyesidir.

Bu mecmuanın çıktığı sırada bütün gözler İnönü ile Menderes arasında başlamış bulunan yüksek seviyede bir söz düellosuna çevrikti. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın pek büyük kısmının o hâdiseye ayrılmış olmasının sebebi budur. Bu arada iki hâdise, umumi efkâr önünde, hakettikleri mevkii alamadılar. Polis, Bediüzzamanın faaliyetini sessizce protesto etmek isteyen gençleri Üniversite binasına rektörden izin almaksızın girerek yakaladı, nezarethaneye attı. Bediüzzamanın en tasvip edilmeyecek hareketleri kadife eldivenlerle önleniliyor görünmeye çalışılırken nihayet irticai telâkki ettikleri bir davranışa karşı bayrak açanların uğradıkları akıbet, hele kanuna rağmen polisin Üniversite bahçesine rektörden izinsiz girmesi ibretle karşılanacak hâdisedir.

Üzerinde dikkatle durulacak başka bir hâdise Yeni Sabah gazetesi sahibi Sefa Kılıçlıoğluya karşı duyulan ve "Put yaratma" gayesine müteveccih meşhur tertipli Adana seyahatini Yeni Sabahın alay eder gibi küçümsemesiyle artan hiddet karşısında akılları durduran bir mucip sebeple gazetenin resmi ilânlarının kesilmesidir. Doğrusu istenilirse o hâdiseden ibret almaları gerekenler bugün gözde oldukları için resmi plâkalı arabalara binmek, Bakanlarla görüşmek, Başbakanın refakatine alınmak gibi aslında pek iptidai "şahsi tatmin" hapını yutan, tabii bu arada mali işlerinde kolaylık gören bazı genç gazete patronlarıdır. Kılıçlıoğlu bu iki nimetin ikisinden de alabildiğine faydalanmıştır. Bugün kopardığı kulak tırmalayıcı feryatlar, hazin bir akıbetin delilinden başka nedir?

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XVII, Sayı: 285

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

13 OCAK 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Kampanya

Bir haftadan beri bütün Türkiye bir seçim kampanyasına fiilen girmiş bulunuyor. İktidarın başı ile Muhalefetin başı arasında başlayan söz düellosunun ifade ettiği mânâ hususunda hemen hiç kimsenin şüphesi yoktur. Seçimler içinde bulunduğumuz yıl zarfında yapılacak ve böylece koz paylaşılmış olacaktır. Bu hafta İsmet İnönünün son derece kuvvetli, insicamlı ve iyi hazırlanmış, batılı manasıyla bir kampanyanın bütün icaplarına uygun nutukları ile onlara Adnan Menderesin verdiği sinirli, dağınık, tezatlarla dolu ve münakaşa mantığına az uygun cevaplarını okuyanlar 1960 seçimlerinin son derece heyecanlı geçeceğini sezmişlerdir. Düellonun bir hususiyeti iki tarafın da, henüz resmî bir açıklama yapılmış olmamakla beraber seçimlerin 1960 da cereyan edeceği hususunda bir nevi mutabakat manzarası göstermeleridir. Muhalefet lideri -birinci derecede mesul olmamanın da verdiği avantajla- "1960 Seçim Kampanyasından açıkça bahsetmiş, İktidarın başı ise -birinci derecede mesul olmanın icabı- böyle bir lâfı telâffuzdan sakınmasına mukabil rakibinin o sözünü tekzip etmemiştir. Böyle hallerde "tekzip etmeme"nin "teyit etme" manasına geldiği pek az kimsenin meçhulüdür.

Mücadelenin bu ilk raundunda görülen manzara, Muhalefet liderinin hesaplı darbelerinin çok daha fazla ses verdiğidir. Bunun bir sebebi İktidarın başının mücadeleye en yüksek perdeden girişmiş olması, bu yüzden sözlerinin kudretini arttıramamasıdır. Diğer bir sebep, milletin hakikaten "dolu" halde bulunması, İnönünün dertlere tercüman olan tok konuşmalarını âdeta su içer gibi içmesidir. Buna mukabil Menderesin realitelere uzak görünen ve herkesin bildiği en basit hakikatleri halkın telâkki tarzından başka türlü telâkki eden beyanları rağbet bahsinde pek fakir kalmaktadır.

Bursa İnönüyü karşılıyor
Tahtadan bir kale

C.H.P.

Paşa kolunu sıvadı...

(Kapaktaki seyahat)

Bu haftanın başında pazartesi günü, İstanbul'dan Ankaraya giden "Boğaziçi" adlı Motorlu, trenin son vagonunda öğleden sonra saat ikiden itibaren adetâ bir bayram havası esmeye başladı. Tren o gün ikiye doğru Bilecik istasyonuna geldi ve son vagonuna bir kaç yolcu aldı. Yolculardan biri İsmet İnönüydü. Muhalefet lideri hayatında rastladığı misafirperverliklerin en sevimlisiyle, trende karşılaştı. Trenin personeli de kendisine karşı son derece naziktİ. Ama vagonda bulunan yolcular Menderese karşı sert bir mücadeleye girişmiş olan İnönüyü rahat ettirmek için birbirleriyle yarış ettiler, paralandılar. Yalnız Muhalefet liderine değil, yanında bulunan arkadaşlarına da yer vermek için. sıra sıra koltuk boşaltıldı, pek çok kimse ayağa fırladı. Başından şapkası, sırtından paltosu alındı, halka selâm verebilmesi için penceresi açıldı, herkes etrafında dört döndü. Bunlar, İnönünün ilk defa gördüğü kimselerdi. Erkekler vardı, kadınlar vardı; yaşlılar vardı; gençler vardı; taraflılar vardı, tarafsızlar vardı. Tarafsızlar taraflılardan daha çoktu. Ama koca vagonda bu havaya kapılmayan tek kimse yoktu İhtimal taraflıların arasında Demokrat vatandaşlar da bulunuyordu -her ne kadar "Demokrat vatandaş" artık pek nadir rastlanan bir insan nesli haline gelmişse de.. Buna rağmen, bütün yol boyunca, hemen istisnasız bütün yolcuların gözlerinde Muhalefet liderine karşı bir sevgi pırıltısı parladı durdu. Onun, kumanya paketinden kendisine verilen çiğ kalmış tavuk söğüşünü bıçakla kesmeye çalışırken "Neden kesmiyor bu bıçak?" diye gülmesi, su böreğini zevkle yemesi, elmaların yeşilini seçerek soyması, gözlüklerini takıp İstanbul gazetelerini inceden inceye tetkik etmesi hep, sıcak alâkayla takip edildi. Gazeteler İnönünün Bursa konuşmasını, kendisinden cevap isteyen Başbakana "Başbakan istediği cevabı yarın Bilecikte alacaktır" dediğini, Başbakanın mukabelesinin ise bir tek gün içinde radyoda tam üç defa tekrarlandığını yazıyordu.

Böylece, haftanın başındaki pazartesi günü hiç kimsenin kastı olmaksızın, tamamiyle tesadüfi tarzda "Boğaziçi" adlı trenin son vago-

Haftanın içinden

P U T

Her şey gösteriyor ki D.P. bir put yaratmanın peşindedir. Son haftalar içinde Çukurovada cereyan eden hadiseler ve o bahaneyle Radyoda yapılan çirkin edebiyat bütün gözleri açmış olmalıdır. Fütursuz İktidar, devletin bütün vasıtalarını o istikamette seferber etmiş, başka mevzularda hiç adeti olmayan plânlı, programlı ve tertipli bir gayreti son haddine çıkarmıştır. Şehirlere resmi makamların zoruyla kurdurulan taklara ve sokaklara astırılan bantlara yazılmış dövizleri okumak, mikrofonların başına yerleştirilen spikerlere söyletilen cümleleri dinlemek hadisenin mahiyetini anlamaya yetmelidir. Bir hakikat hiç bir şüphe kaldırmayacak şekilde ortadadır: Yalnız demokratik rejimimizin değil, Cumhuriyetimizin de bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyoruz. Bu noktama ötesinde, hangi sebeple olursa olsun, gözleri kapalı tutmakta devam etmek tarifsiz ıstıraplarla dolu bir istikbale vatanımızın kapılarını aralamaktan başka mana taşımaz. Vazife duygusuyla ve memleketçi hislerle silkinmeleri, put imali yolundaki çalışmalara derhal son vermeleri gerekenlerin başında, şu anda, elbette ki büyüklü küçüklü Demokratlar gelmektedir.

Hareketlere sathi olarak bakıldığında, bir puta sahip olmanın D. P. için artık tek kurtuluş çaresini teşkil ettiği zehabına kapılınabilir. 1950 den beri ilk defadır ki D.P. seçmen önünde verilecek imtihana elinde en ufak şansı kalmamış halde girmektedir ve 1960 ın büyük hadisesi budur. On senelik bir iktidar devresinin sonunda D. P. nin bilançosu sadece "Görülmemiş Hezimet" kaydetmekte ve bu devre boyunca ele geçirilmiş inanılmaz imkânların -maddi, manevi- heba edilmesi karşısında yüreklerde ezadan başka şey bulunmamaktadır. D. P. nin ondört yıl boyunca hakiki bir meharetle kullandığı propaganda silahı mukadder akıbetine uğramış, bugün fayda sağlamaz hale gelmiştir. İktidardaki ekibin bütün Kalkınma ve Nurlu İstikbal nutuklarının dudaklarda acı bir tebessümle dinlenmesinin sebebi budur. Bilanço ne saklanacak, ne üzerine tekrar yaldız vurulacak durumdadır. Seçimlere İcraat ile girmek imkanını kaybetmiş D. P. bir put ile girmeği son koz addetmektedir. Halbuki bu, propagandanın D. P. liler arasına tevcih edilmiş yeni şeklinden başka şey değildir.

Cumhuriyetimizin otuzaltı yılını geride bıraktığımız şu sırada iktidarın bir partiden öteki partiye geçmesi belki -belki pek, ama pek ufak bir klikin dışında- hiç kimse için felaket teşkil etmez. Demokratik rejimin esası, zaten, iktidarın partiler arasında el değiştirmesidir. Esası ve fazileti.. İktidar el değiştirecektir ki gelen, orada kalmanın tek imkânını gideni aratmamakta görsün. Ona göre davransın, ona göre çalışsın. Felaket, iktidarın bir partiden bir putun eline geçmesidir. Memleketlerin mukadderatına putlar kayıtsız ve şartsız hakim oldular mı, putların kendi partileri dahil, topyekûn milletin başına açılacak gailenin haddi hesabı bulunmadığı yakın tarihin misalleriyle sabittir.

İki Dünya Harbinin arası, put imalatı için kullanılan fenni usulü bir reçete halinde kitaplara geçirmiştir. İki Dünya Harbinin arası göstermiştir ki gaflet, put namzetlerini küçümsemekle başlıyor. Almanyada "Küçük Onbaşı"nın, İtalyada "Farfaracı Gazeteci"nin nelere muktedir olduklarını, en yakın arkadaşları dahi bunlar putlaşma gayretleri içindeyken görememişler, sezememişlerdir. Bunun sebebi, iktidar hırkasının en mahdut vasıflı insanlara dahi hayret uyandıracak bir kudret vermesi ve beşerin zaaflarının o hırkayı sırtına geçirmiş kimselerin yardımına koşmasıdır. Beşer zaafları üzerinde oynamak, o tuşlardan ses çıkarmak sırtında iktidar hırkası taşıyanlar için öylesine basit, öylesine kolaydır ki.. Gaflet, bir gün elbette sona eriyor. Ama gafletten uyandığınızda görüyorsunuz ki, küçümsediğiniz adam artık bir puttur. Hitlerin rejimi tahrip ameliyesine bir meşruiyet vermek için -o tarihte seçmen ekseriyetinin reyini alamadığı halde Başbakan olarak iktidardaydı- tertiplediği son seçimlerde dağlarda ateşler yaktırarak ortalığa bir Walhalla havası vermesini "Ne soytarılık. " diye fazla umursamaksızın seyredenlerin aklı tecrit kampları kurulduğunda başlarına gelmiştir. Bugün İngilizler Adenauer ve arkadaşlarına her kızdıklarında, onların Hitler gibi, aslında vasıfları pek mahdut ama pervasız ve cüretkar bir psikopatın eline koca Almanyayı göz göre göre terkettiklerini istihfafla belirtiyorlar. Kim bilir belki de Almanların, putlaşma gayretlerinin ancak işin başında önlenebileceği hakikatini öğrenmeleri için Hitler faciasını yaşamaları gerekiyordu. İngilizlerin, derslerini Cromwell'den almış olmaları gibi. Her halde ihtiyar Hindenburg'un gafleti, Von Papen tipindeki -Hitler'i ciddiye almayan- politikacıların dalâleti, Adenauer'in temsil ettiği aydınların çekingenliği ve Walhalla havasına kapılan Basının desteği "Küçük Onbaşı"yı yıkılması için dünyanın uğraşması gereken bir put yapıp çıkmıştır.

Türkiyede put imali peşinde olanların gayretleri bir netice verecek midir? Bu bir sualdir. Herkes şartları bahis mevzua kimselerin şahsiyetini, memleketin bünyesini, oyunda rolü olanların temayüllerini kendi terazisinde ölçtükten sonra bir neticeye varabilir. Hiç bir teraziye lüzum hissettirmeyen hakikat bu gayretlerin en ölçüsüz şekilde sarfedildiği ve hedefe doğru hızla ilerlendiğidir. Göğsüne yaftalar taktıkları oğullarını kurban etmeye kalkan fanatiklerin belirmesi, kütlelerin isteriye kapılması, batının propaganda tekniği ile şarkın en iğrenç dalkavukluğunun bir araya getirilerek bir afyon hapı halinde millete yutturulmaya çalışılması kulaklarda derin akisler bırakması gereken tehlike çanlarıdır. Bütün bir devlet mekanizması bir istikamette harekete geçirilirse bunun hiç bir netice vermeyeceğini sanmak, "milletin basireti", "halkın olgunluğu", "gençliğin ruhu" gibi klişelerin arkasına sığınarak küçük parmağı kaldırmamak, particiliğin kara bezini gözlere sarmak bile bile oyana gelmek demektir. Çanlar o şiddette çalmaktadır ki bunları duymamaya imkan yoktur. On sene evvel akla hayale getirilmeyecek vak'alar bugün, gözlerimizin önünde cereyan etmektedir.

Milletimizi seviyorsak, memleketimizi seviyorsak, hatta put yapılmak istenilen kimseyi seviyorsak -zira her put, sonra mutlaka kırılır- bu gidişe mutlaka dur demeliyiz. Dur deme kudretimiz bugün vardır.

Yarın kalmayabilir.

nunda toplanmış olan vatandaşlar kütlesi İktidarın başı ile Muhalefetin başı arasında başlayan düello hakkında halkın ne düşündüğü hususunda mükemmel bir kıstası ortaya koydu.

Kaleye hücum

İktidarın başının bundan bir müddet evvel Trakyada yaptığı ve buram buram seçim hazırlığı kokan meşhur dolaşması üzerine Ankarada C.H.P. Genel Merkezinde toplanılmış ve Muhalefetin mukabil tedbiri düşünülmüştü. Genel Başkan Uşak hadiselerinden beri seyahate çıkmamıştı, Türkiyenin her tarafındaki teşkilat kendisini davet ediyordu. Elbette ki en iyi mukabil tedbir, İktidarın başına karşı Muhalefet liderinin yol pabuçlarını ayağına geçirmesiydi. C.H.P. nin Ankaradaki Karanfil sokağındaki gösterişli merkezinde bu husus görüşüldü. Mesele, ilk seyahatin yapılacağı bölgenin tesbitiydi. O mevzuda fikirler dağıldı. C.H.P. liderlerinden bir kısmı İnönünün evvelâ seçimlerin C.H.P. tarafından kazanıldığı bir yere gitmesini istiyordu. 1957 den bu yana bir tek, ama bir tek ilde Muhalefet gerilememişti. C.H.P. etiketli milletvekili çıkarmış bölgelerin hangisine gitse C.H.P. Genel Başkanı mutlaka muazzam gösterilerle karşılanacak, geniş halk kütleleri harekete geçecekti. Böylece Menderesin seyahatleri dolayısıyla "Devletin teşvikkâr gayretleri" sayesinde derlenen kalabalıklara karşı Muhalefet gövdesinin haşmetini hissettirmiş olacaktı.

Fakat başka C.H.P. liderleri Partinin artık Türkiyenin her tarafında D.P. ye mukabele edebileceği tezini savundular ve İnönünün, bilâkis, bir "rakip kale" yi fethetmesinin sağlayacağı fayda üzerinde durdular. Fetihten, Fatihlerden pek bol bahsedildiği böyle bir devirde tabir Karanfil sokakta tatlı tebessümlere yol açtı. Fakat fikir yabana atılmadı. Zira, hakikaten Türkiyenin her tarafından 1957 ye nazaran halkın C.H.P. ye sempatisinde -sıkıntılarla tersine orantılı olarak- bir gelişme olduğu yolunda haberler geliyordu. Hattâ Bursada vaziyet buydu, hattâ Aydında vaziyet buydu. Buna rağmen Karanfil sokakta tereddütler süratle zail olmadı.

Ta, Adnan Menderes Çukurova kalesini yoklamaya teşebbüs ihtiyatsızlığını yapıncaya kadar..

Seçim havası.

Gerçi Adanaya hareketinin arifelerinde İktidarın başı, İstanbul Hiltonda tertiplenen bir toplantıda, kahverengi elbiseleri içinde son derece şık bir halde, seyahatinin sebebini bir nükteyle izaha çalıştı. Toplantı, Otomobil, Kamyon ve Lâstik acentelerinin tertipledikleri toplantıydı. Adnan Menderes orada, elinde bir viski kadehi, kendisine yakında çıkacağı seyahatten bahsedildiğinde "Evet, Adanaya gidiyoruz. Biz soğuk günlerde sıcak yerlere, sıcak günlerde soğuk yerlere gideriz" diye gülümsedi. Fakat Karanfil sokağın sakinleri işin bu derece basit olduğuna inanmadılar. Zaten radyolarda başlamış bulunan kesif bir "put yaratma" gayreti de ortada daha hesaplı, daha kitaplı bir teşebbüs bulunduğu kanaatini C.H.P. liderlerinde uyandırdı. Menderes Adanaya mı gidiyordu? İnönü de ya Aydına, ya Bursaya gidebilirdi. Aydın Başbakanın, Bursa Cumhurbaşkanının seçim bölgesiydi. Muhalefet lideri, kafasında yaptığı bir hesaptan sonra işe Bursadan girişmeyi daha eğlenceli buldu. Zaten Bursa, il kongresine mutlaka İnönüyü istiyor ve bunu temin için kongresini tehir edip duruyordu. İnönü, Bursalılara gerekli sözü verdi. Gelecekti. Fakat Bursa seyahatinin, Adana seyahatinin peşinden yapılması uygun düştüğünden geçen ayın sonunda Bursalılar kongrelerini iki hafta daha geriye ittiler ve tarih olarak 10 Ocakı seçtiler.

Çukurovada estirilen seçim havası ve bilhassa şahsi propaganda gayretleri geçen haftanın ortalarında Karanfil sokağın sakinlerine ne derece haklı bulunduklarını ispat etti. D.P. meşhur "Teşvikkar gayretler" sayesinde çok geniş kütleleri seferber etmeye muvaffak oldu ve gövde gösterisi yarışında bir avantaj sağladı. Doğrusu istenilirse valiler ekip temininde çalıştırılırsa böyle bir neticenin hayret uyandıracak tarafı yoktu. Ama ne olursa olsun, İnönünün Bursada aynı havayı bulması şart haline gelmişti. Bursayla temas edildi ve vaziyet oradaki Teşkilât ileri gelenlerine anlatıldı. Bursalı C.H.P. mesulleri teminat verdiler: Bursalı İnönüyü hasretle, dört gözle bekliyordu. Haberin duyulması büyük kalabalıkları harekete geçirmeye yetecekti. Bazı nikbinler, kolaylıkla "yüzbinler"den bahsettiler.

Seyahatin bölgesi tâyin edilmişti. İnönü, İstanbulda, Bursa seyahatinin fikri hazırlığına başladı. Muhalefet liderinin zihninde bir takım meseleler uzun zamandanberi düğümlü duruyordu, Bunları Bursada ele alabilir ve seçim kampanyasına, Başbakandan sonra o da fiilen girişebilirdi.

Valinin oyunu...

İsmet İnönü, yılbaşını geçirmekte olduğu Taşlıktaki şöhreti büyük,

O da Parti, Bu da Parti

Bir Parti var: C. H. P. Milletvekilliğine yükselmiş mensuplarından yirmi tanesi beğenilmeyen bir hareket yapıyorlar, önlerine açılan uygunsuz fırsatı geri çevirmeyerek otomobil sahibi oluyorlar. Liderler, tasvipkar değil ama müsamahakar davranıyorlar.

Kıyamet kopuyor. Umumi efkar, memnuniyetsizliğini şiddetle belirtiyor.

Aa! C. H. P. teşkilatı harekete geçmiştir. Bütün kongrelerde "Otomobil Sevdâsı" takbih, hatta tel'in ediliyor. Genel Merkeze telgraflar, mektuplarlar yağıyor. Herkes ayaktadır. Liderler gerekli dersi derhal alıyorlar ve müsamahayı bir kenara bırakıyorlar. Milletvekilleri tirtir titriyorlar. Pabuç pahalıdır. Otomobil sahibi kalabilirler, ama her şey gösteriyor ki milletvekilliğine, hiç olmazsa C. H. P. milletvekilliğine veda etmek lâzımdır. Otomobil getirmiş olanlar bir çare arıyorlar, otomobil getirecek olanlar süratle vazgeçiyorlar. Buna rağmen Teşkilat ipin ucunu bırakmamıştır. Gerekirse Kurultaya kadar gidilecektir.

Bir Parti var: D. P. Mütemadiyen gazeteci hapsediyor. Hareket, içerden ve dışardan dünyanın bütün yıldırımlarını Partinin başına çekiyor. Millet, her gazeteci hapsedilişinde D. P. den biraz daha soğuyor. Gazetelerin sütunları boy boy mahkûmların resimleriyle süslü.

Kıyamet kopuyor. Yirmibeş D. P. milletvekili vaziyeti görüyorlar, bir Basın affi için takrir hazırlayıp Gruplarına veriyorlar.

Aa! Onüç aydır ne bir ses, ne bir nefes.. Teşkilat hareketsizdir. En ufak hayatiyet mevcut değil. Grup, sessiz ve uysal. Bırakınız affın çıkması, takririn Grup gündemine alınması, görüşülmesi sağlanamıyor. Herkes, liderin lûtfunu bekliyor. Lütfederse ne ala, lütfetmezse yok!. O kadar! Seçimlerde millet, işte bu iki parti arasında tercihini yapacak.

İnönü Bursada konuşuyor
Churchill gibi

cüssesi küçük evinde -sadece iki büyük, dört küçük, bir minik odası vardır ve bütün aile İstanbulda olduğunda yatacak yer kalmamaktadır- bu hazırlıkları yaparken geçen haftanın sonunda Bursada bazı eğlenceli hâdiseler cereyan etti. Bursadaki C.H.P. il teşkilâtı vali Çağlayangili ziyaret etti ve "İnönünün seyahati meselesi" ni çok dikkatli davranmakla beraber D.P. liderlerinin büyük itimadına malik bu idare adamıyla görüştüler. Vali CHP. lilere teminat verdi: İnönü, gereken saygıyla karşılanacak, polis karşılamayı sâdece kolaylaştıracaktı. Her şey sükûnet içinde cereyan edecekti. Çağlayangil, bir "Uşak hâdisesi" nin tekrarının asla bahis mevzuu olmadığı yolunda teminat verdi. C.H.P. liler memnuniyetle ellerini oğuşturdular. Ancak, vali ilâve etti: Bir şartı vardı. C.H.P. liler de öyle elli bin, yüz bin kişilik kalabalıklar toplamayacaklar, gösteri yürüyüşleri kanununa muhalif davranmayacaklardı. Teşkilât ileri gelenleri itiraz ettiler: Kendileri bir gösteri tertiplemeyeceklerdi, fakat halka nasıl mani olabilirlerdi. Çağlayangil, kendisine has ciddi tavırla bir takım ihtimalleri belirtti. Eğer kalabalık olursa "Mudanyadan telsizle gemiye emir verir, limana yanaştırmaz" veya "uçağın Bursaya hareketine mani olurdu". C.H.P. liler, valinin yanından ayrıldıktan sonra kendi kendilerine uzun uzadıya görüştüler. Çağlayangilin sözleri yabana atılamazdı.

Valiyle ilk görüşmeyi takiben Bursalılar İstanbula geldiler ve İnönüyü ziyaret ederek kendisiyle mutabakata varmaya çalıştılar. İnönü, Ankarada yapılan programa göre cumartesi günü öğleyin uçakla Bursaya gidecek, pazar günü öğleden sonra kongrede konuşacak, akşam üzeri gene uçakla İstanbula dönecekti. Bursalılar hava muhalefeti yüzünden Bursaya bir kaç gündür uçak işlemediğini hatırlatarak cumartesi sabahı Mudanya yolunun tercih edilmesini istediler. Genel Başkan bu arzuyu kabul etti. Bursalılar ayrıca İnönünün pazar gecesini de Bursada geçirmesini istiyorlardı. Muhalefet lideri Bilecikten pazartesi günü motorlu trene biner ve Ankaraya dönerdi. Genel Başkan buna da peki dedi. Bursalılar neşeli memleketlerine döndüler. Fakat Bursada, kendilerini yeni bir dert aldı: Çağlayangilin ihtarına karşı ne yapılmalıydı? Düşünüldü, taşınıldı ve İnönünün Bursaya ne zaman geleceği, nasıl geleceği, nereye gideceği C.H.P. tarafından adeta gizlenildi

Böylece, Adanada D.P. lilerin yaptıklarının tersi Bursada C.H.P. liler tarafından yapılıyordu. Hele cuma günkü gazeteler İnönünün Yalova yoluyla geleceğini -C.H.P. nin İstanbuldaki basın bürosunun düştüğü kasıtsız hata yüzünden- yazınca, Karanfil sokakta bir "Propaganda Gezisi" olarak hazırlanan seyahat bir "mütenekkiren gezinti" mahiyeti alıverdi.

Allahtan ki, gelen İsmet İnönüydü.

Çifte sürpriz.

Geçen haftanın sonunda Mudanya postasını yapan küçük, beyaz gemi sabahın erken saatinde Tophane rıhtımından ayrılırken vaziyet buydu. Seyahat sakin bir denizde, neşeli geçti. Fakat asıl "tuz - biber" Başbakanla başlayan söz düellosu oldu. İnönü bir kaç gün evvel İstanbul Gazeteciler Cemiyetini ziyaretinde D.P. nin Said-i Nursiyi seçim propagandasıyla vazifelendirdiğini söylemişti. Cumartesi günkü gazeteler Başbakanın meydan okumasını yayınlıyorlardı : İnönü bu sözleri ya ispat etmeli ya geri almalıydı, aksi halde sözler kendisine "kemali nefretle" iade olunacaktı. İnönü vapurda bir basın toplantısı yapıp da "Görünen köy kılavuz istemez" diye fikrinde ısrar edince gazeteciler memnuniyetle ellerini uğuşturdular: zevkli bir seyahat başlıyordu. Bunda yanılmadıkları o toplantıyı takibeden üç gün boyunca ortaya çıktı.

İnönüyü Mudanyada patırdılı, fakat küçük bir kalabalık karşıladı. Buna mukabil, muazzam bir otomobil kafilesi Muhalefet liderini almaya gelmişti. Hususiyet şuradaydı ki, otomobiller için Bursa teşkilatı tek kuruş sarfetmemiş, herkes cebinden para ödeyerek Mudanyaya koşmuştu. Bu haberi orta boylu, esmer, Giritlilerin tatlı şivesiyle konuşan il başkanı Dr. İbrahim Çataloğlu İnönüye gururla anlattı. Çataloğlu yemenin, içmenin tıbben ne derece zararlı olduğunu anlatmaktan baş aldığı zamanlar "Kazanacağız Paşam.." diyor ve "D.P. nin bu tahta kalesini yıkacağız" diye ilave ediyordu. Gazeteciler Dr. Çataloğlunun şahsında son derece tipik bir "C.H.P. il başkanı" buldular ve kendisini sempatiyle, fakat alâkayla takip ettiler. Dr. Çataloğlu hiç realist görünmeyen -ve realizmden uzak olduğu ortaya çıkan- bir takım tahminlerde bulunuyor, bazı hâdiselerden hatalı hükümler çıkarıyor, çok zaman hayallerini hakikat sanıyordu. Ama bu temiz ve idealist adam hayal sandığı hakikatleri gerçekleştirmek için son derece realist bir çalışma tarzının şampiyonu bulunuyordu ve bu sayede Bursa teşkilâtında kuvvetli mevki almıştı. Nitekim "tipik başkan" ertesi günkü il kongresinde rakiplerini kelimenin tam manasıyla hezimete uğratarak başkanlığı büyük bir rey farkıyla muhafaza etti.

"Tipik başkan"

Muhalefetin, teşkilât olarak en ziyade gayret sarfetmeye mecbur olduğu yerlerden Bursada C.H.P. nin başında bulunan Dr. Çataloğlu 51 yaşındadır. Giriftin Kandiye şehrinde

Menderes de konuşuyor
İnsanın radyosu olunca...

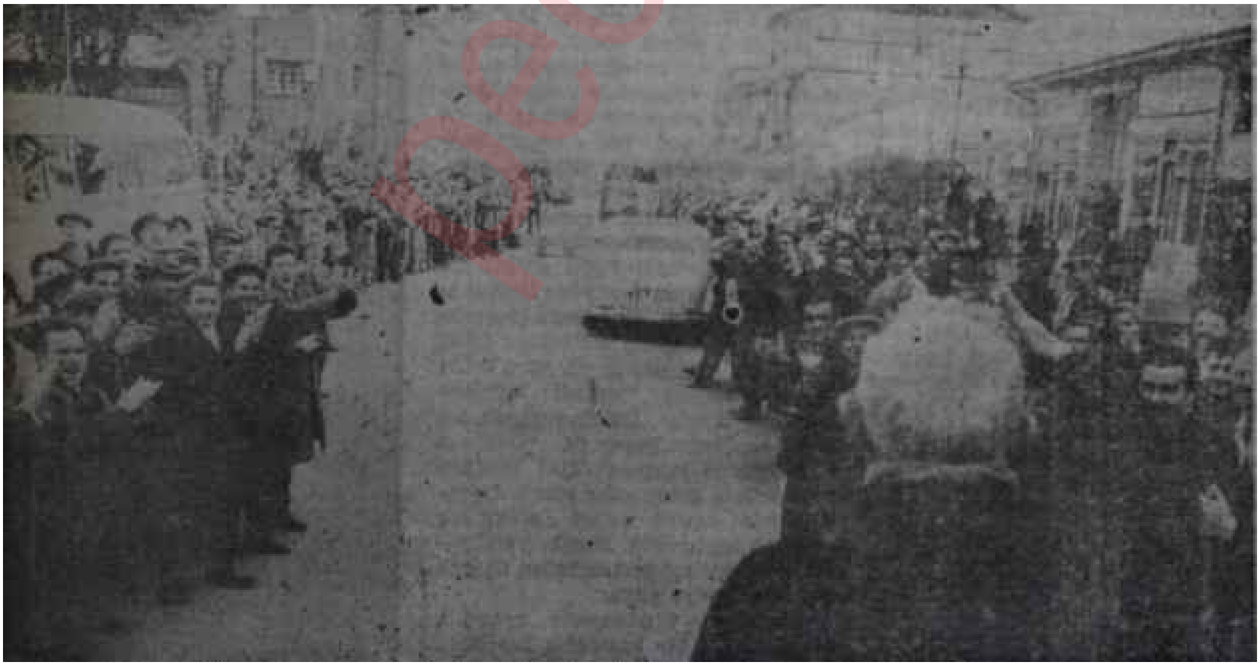
doğmustur. Tahsilini yaptığı ve Yunanlıların idaresinde olan jimnazda çok türk olduğu halde bütün tahsil hayatı boyunca, başında fesi, sınıf mümessilliği yaptı ve politikacılığının ilk tecrübesini orada edindi. Çataloğlular, İbrahim onbeş yaşındayken Türkiyeye geldiler ve İzmirde yerleştiler. Aile için "mürettep mahal" Bodrum olmasına rağmen, Milli Mücadele esnasında İbrahimin babası Bayram ağanın Giride gönderilen türk esirlere yaptığı büyük yardımlar Çataloğlulara hususi bir muameleyi sağladı. Nitekim Atatürk daha sonra İzmire geldiğinde Bayram ağayı Göztepede kaldığı evde kabul etti ve kendisine kahve ikram etti. İbrahim Çataloğlu Tıp Fakültesinden 1932 de mezun oldu, bir çok yerde icrayı tababet etti. Bursaya gelişi bir tesadüfün neticesidir. Yedek Subay olarak bin yataklı Bursa askeri hastahanesine tâyin edildi, memleketi o kadar sevdi ki kaldı. Bu arada politikaya da girdi ve C. H. P. saflarında yer aldı. Dr. Çataloğlu 1947 ile Avrupaya tetkikata gittiği 1954 yılına kadar C. H. P. il kurulu üyeliğinde bulundu ve faal siyasetin ilk tecrübelerini edindi. O tarihler arasında Bursada C. H. P. il idare kurulu üyeliği yapmak hakikaten kolay değildi. Halk soğuk duruyor, soğuk bakıyordu. Dr. Çataloğlu Avrupa dönüşü 1958'de yeniden C. H. P. il idare kurulu üyeliğine seçildi, 1959 nisanında başkan oldu. Ama bu, Dr. Çataloğlunun "Ben profesyonel politıkacı değilim, milletvekili de olmayacağım" demesini önlemedi. Ancak Dr. Çataloğlu, işine dört elle ve akla gelebilecek bütün iyi niyetle sarıldı. Teşkilata, canlılık değilse bile -o, hâdiselerin ve bilhassa iktisadi şartların icabı olarak gelmiştir- intizam getirdi. Çalışmalara belirli istikamet verdi. Daha iyisi, ekip çalışması yoluna sapmak istedi. Bekâr olduğundan ve hiç bir eğlence yerine gitmediği için hastalarından arta kalan zamanı -sadece geceler kalmaktadır- parti hizmetine verdi. Bu arada, yemek yemeyi zararlı saydığından arkadaşları arasında latife mevzuu olan "yema içma" tavsiyelerine de devam etti. Nitekim İnönünün Bursada geçirdiği saatler zarfında Muhalefet liderine politikadan çok sağlıktan bahsetti, siyasi tavsiyelerden çok sıhhi tavsiyelerde bulundu.

Dr. Çataloğlu kendisiyle tanışan gazetecilerde iyi niyetli, dürüst, babacan, becerikli ve kurnaz bir politikacı intibaını uyandırdı. Fakat Bursada, şartların müsait hale gelmiş bulunmasına rağmen C.H.P. ye seçimleri kazandırabilecek bir politikacı intibaını veremedi. Ama bir yanda böyle bir politikacının C.H.P. saflarında kendisini belli edememiş olması, diğer taraftan Dr. Çataloğlunun "en az itiraz çeken adam" sıfatını taşıması kongrede C.H.P. nin Borsadaki mukadderatını gene bu sevimli Giritli doktorun ellerinde bıraktı.

İnönü adının sihri...

Geçen haftanın sonunda, İsmet İnönü Mudanyadan Bursaya girerken bindiği yeşil arabada, işte bu politikacıyla birlikte seyahat ediyor, onun kah nikbin, tahminlerini, kah tıbbi tavsiyelerini dinliyordu. Araba şehrin içine girdiğinde vali Çağlayangilin mahir bir vali olduğu ortaya çıktı: Halk, Muhalefet liderinin gelişinden pek az nisbetle haberdardı. Fakat haber, Bursada sür'atle duyuldu ve İnönünün ilk olarak uğradığı C.H.P. merkezinin önü bir anda mahşere döndü. Muhalefet lideri oradan, Cumhuriyet meydanı civarındaki Yeni Ant gazetesine gittiğinde kalabalık daha da artmıştı. İnönü gazetede, gazetenin yakışıklı ve son derece sevimli başyazarı Derviş Taşman, çilekeş gazetecilerden Necati Aygün ve arkadaşları tarafından karşılandı. Sonra, eski bir ahbabı olan Selim Süterin Çelik Palasın yanındaki güzel evine indi.

İnonünün, Teşkilât tarafından adetâ saklanan gelişi duyulur duyulmaz Bursada bir canlılık başladı. Aslında, bu canlılık Teşkilâtın eseri olmalıydı. Halbuki İnönü adının sihrinin eseri oldu. Böylece Genel Başkan, bir defa daha partisini sırtlamak zorunda kaldı. Nitekim ertesi sabah, bir açık araba içinde ve iki taraflı yollara dizilen halka, hele Cumhuriyet meydanını lebalep dolduran kalabalığa ayakta selâm vere vere kongreye gelirken Bursanın heyecanlı günlerinden birini yaşadığı

Polis yardımıyla açılan caddelerden İnönü geçiyor
Cop cipe yardımcı oldu

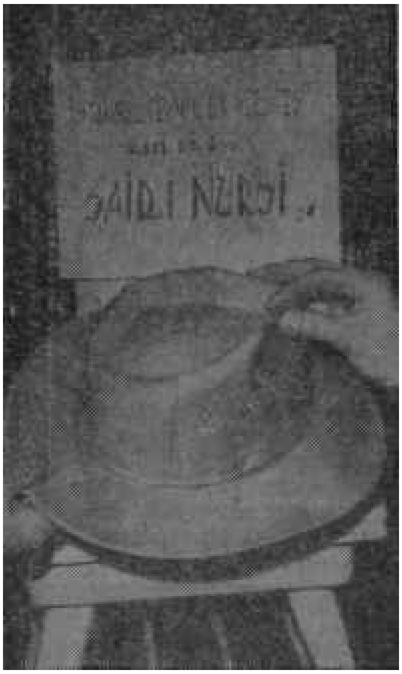
elle tutulur şekilde hissediliyordu. Bu nu en iyi hissedenler ise, manzarayı meydandaki D. P. il merkezinin penceresinden gülümseyen çehrelerle seyreden Demokratlardı. Kongrenin yapıldığı Tayyare sineması ise anababa günüydü. O kadar ki toplantı, içeriye girilemediğinden saatlerce tehirden sonra başlayabildi.

Fakat seyahatin hakikaten muhteşem tarafı pazartesi günü cereyan etti. Bursa ile Bilecik arasında Bursanın ve Bileciğin bütün köyleri kurbanlarla -çocuk değil, koyun- yollara çıkmışlardı. Kestelde İnönü muazzam bir kadınlar kalabalığı tarafından sevgiyle karşılandı. İnegöl, Yenişehir yerinden oynadı. Bursa ilinde Demokratların kalesi diye bilinen bu yerlerin İnönüye gösterdikleri alaka herkes için sürpriz oldu. Bursa, hakikaten D.P. nin bir tahta kalesi olma yolundaydı.

Postacı kapıyı çalınca..

İnönüyle Bursaya gidenler arasında tecrübe sahibi olanlar bu neticeye Dr. Çataloğlundan bambaşka sebeplerle vardılar. Bir yerde İnönüye gösterilen alâka ve onu görmek için toplanan kalabalıklar fazla mâna ifade etmez. C.H.P. nin itibarının en düşük olduğu ve seçmen reyinin C.H.P. den kaçtığı devrelerde İnönü daima büyük toplulukların coşkun tezahüratıyla karşılanmış, uğurlanmış, kütleler harekete gelmiştir. Bu gösterilerden seçim mevzuunda bir netice çıkarmak isteyenler 1950 de Fahreddin Kerim Gökayın Taksimdeki yüzbinleri "İşte Paşam, İstanbul!" diye takdimindeki hataya düşmüşlerdir. İnönüyü alkışlayanlar reylerini İnönünün partisine vermemişlerdir. Ama bu defa Bursaya gidenler Marmara bölgesinin bu varlıklı parçasına doğudan başlayıp batıya doğru giden iktisadî sıkıntıların pençesini attığını görmüşlerdir. Bu yıl Bursada 70 milyon kilo şeftali elde edilmiş, bunun sadece 2,5 milyonu ihraç edilebilmiş, diğerleri, tıpkı domates gibi, koza gibi çok ucuza gitmiştir. Bursa, nihayet zaruri değil, bizce lüks sayılabilecek mahsul yetiştirildiğinden, lüks sanayie sahip bulunduğundan, turist adındaki lüks kuşlara muhtaç olduğundan bütün memlekette hissedilen -ve geçtiği yerlerdeki seçmen reylerini C.H. P. nin renklerine boyayan- iktisâdi krizin tesiriyle bu yıl sıkıntılara maruz kalmış, D. P. iktidarının iktisad politikasının ne olduğunu fiilen anlamıştır.

1960'ın mühim hadisesi Doğu, Güney, Kuzey ve Orta Anadoludan sonra Marmara bögesinin geçim darlığına düşmüş olması, enflasyon yazından sonra Bursaya hakikatin kışının gelmiş bulunmasıdır. Bu durumun bir seçimde D. P. nin şansı üzerinde yapacağı tesir pek parlak olmayacaktır. Hatta, o zamana kadar, Ege ve Trakya kendilerini sıkıntı âfetinden kurtarmaya muktedir olabilseler bile..

İnkılâbın sembolü: Şapka
Bediüzzamana hediye!

Kılıç darbeleri

Belki de bu hakikatlerdir ki İnönü-Menderes düellosunda İnönünün sükûnet içinde döğüşmesini, Menderesin ise sinirliliğini, hırçınlığını açık şekilde belli etmesine yol açmıştır. İnönünün pazar günü Bursa kongresindeki konuşmasının tek kelimeyle-hayranlık uyandırmasının sebebi de bunda aranabilir. O sabah Tayyare sinemasında bir devlet adamı olduğunu sezmek için dehaya ihtiyaç yoktu. Nutukta "Seçim kazanamadıkları halde iktidarda kalmaya kalkışacakların başına dünyanın yıkılacağı ve bu iş için İnönünün kollarını sıvamaya hazır bulunduğu" nevinden göz alıcı teminatların yanında bizde alışılmamış bir hususiyet vardı: İnönü, C. H. P.nin memleket meseleleri üzerinde hayal etmediğini, seçmene Cennet değil, sıkıntı vaad ettiğini, zira bu bozuk işlerin beraberce çekilecek sıkıntıya katlanılmaksızın halledilemeyeceğini açık açık söyledi, hangi meselelerin uzun vadede, hangilerinin kısa vadede ortadan kalkacağını kesinlikle saydı. Bir Churchill ancak böyle konuşabilirdi. İnönünün Bursa konuşması ile Menderesin Adana konuşması böylece siyasi edebiyatın iki kutbu halinde ortada belirdi. Tıpkı İnönü ile Menderesin iki zıt politikacı tipini temsil ettiği hakikatinin artık anlaşılmış bulunması gibi... İnönü, ertesi gün Bilecikteki konuşmasında da din mevzuu gibi politikacıları dehşete düşüren bir mevzuun samimiyetle, açıkca ele alınırsa sadece prestij sağlayacağını, hem C.H.P. li, hem D.P. li politikacıların hayretten bir karış açılmış gözleri önünde ispat etti.

Bir "Bursa seyahati" İnönünün siyaset sahasındaki madalyalarına derhal bir yenisini ve belki de en şereflisini ilave ediverdi.

Ankarada telaş

Bursada ve Bilecikte bunlar olup biterken Ankaradaki İktidar çevrelerinin bütün akıl ve fikirleri İnönünün nutuklarında, İnönünün sözlerindeydi. Nitekim pazar günü, Tayyare sinemasındaki nutkun bitmesinden sadece iki saat sonra vali Çağlayangilin odasına girmek fırsatını bulanlar kendisinin İnönünün nutkunu telefonda okuduğunu gördüler. Hattın öteki tarafında Adnan Menderes vardı ve Başbakanın sinirliliği Çağlayangilin yüz hatlarından pek âlâ takip edilebiliyordu.

Zaten valinin, İnönü tarafından söylenmiş nutkun metnini temin için sarfettiği gayretler tebessüm uyandırdı. İnönü yazılı konuşmasını bitirir bitirmez metin, teksir edilmek üzere Yeni Antın başyazarı Derviş Taşmana verildi. Yakışıklı Taşman, teksir ettiği nüshaları gazetecilere verecekti. Fakat biraz sonra Yeni Antın telefonları çalmaya başladı: yeni bir talip vardı. Vali Çağlayangil de bir nüsha istiyordu! Taşmana valinin "sadece merakını tatmin için" böyle bir talepte bulunduğu bildirildi. Gazeteci için yapacak bir tek şey vardı: İnönünün kaldığı eve telefon ederek vaziyeti anlatmak ve oradan alacağı talimata göre hareket etmek. Zira konuşma kendisine, "gazetecilere dağıtılmak" üzere tevdi olunmuştu. İnönünün evinden metnin "kim isterse ona" verilmesinde hiç bir mahzur bulunmadığı söylenildi. İnönü, siyaset mücadelesini spor gözüyle görüyordu. Gizli kapaklı bir şey yoktu. Metnin, asıl hangi merakı tatmin için istendiği pekâlâ anlaşılmakla beraber Taşmana gerekli müsaade verildi.

Fakat, müsaade Yeni Ant gazetesine dolmuş bulunan muhabirler arasında kıyameti kopardı. İnönü, siya-

set mücadelesini spor gözüyle görebilirdi. Ama bir takım kimselerin ne kadar favullü oynadıklarını da gazeteciler görmüşlerdi., Eğer metin valiye verilirse arkadan "şıp diye" bir yayın yasağı gelecekti. İki cami arasında kalan Taşman yeniden İnönünün evine telefon etti. Vali de bir taraftan sıkıştırıyordu. Taşman, gazetecilerin endişesinden bahsetti İnönünün evinden şu cevap geldi: Metin, valiye, şerefine tevdi olunduğu belirtilerek verilirdi; neşir yasağı gelirse gazeteciler bu hikâyeyi de yazarlardı! İstanbulun tecrübeli muhabirleri oyunun böylesine açık oynanmasına kızdılar ama, neşir yasağı hakikaten gelmedi.

Değişik hava

Aslına bakılırsa, havaya İnönünün evinde daha doğru bir teşhis konmuştu. Hava "neşir yasağı havası" değildi. Nitekim, emniyet kuvvetleri de her yerde İnönüye yardımcı davrandılar. Bu anlayışlı davranış hem tadsız hâdiselerin cereyanını önledi, hem de vatandaşların hoş yere sinirlenmelerini, asapların gerilmemesini sağladı. "Suikast tertipleri" bu defa bahis mevzuu bile değildi. Böylece, idare makamları vazifelerini gerektiği gibi yapınca çapulcu kütlelerin ortaya çıkmadığı açıkça belli oldu. Bütün seyahat boyunca en küçük bir hâdise olmadı. Gerçi C. H. P. liler Genel Başkanlarını -Uşak tecrübesinden sonra- gerektiği gibi muhafaza için bütün tedbirleri aldılar Ama, polis iyi çalışınca hiç bir tedbire lüzum kalmadı.

Bu suretle, açılan siyasi mücadelenin tek favulü Radyonun kullanılma tarzı oldu. Başbakanın cevapları üstüste anonslardan sonra Radyoda o kunduğuna göre hiç olmazsa bu cevaplardan önce İnönünün sözleri dinleyicilere bildirilseydi, İnönünün tabiriyle "mücadele hem daha tatlı, hem insani usullere daha uygun" olurdu. Fakat sinirler ve favulle de olsa bir üstünlük temini gayreti o kadarına müsaade etmedi. Ama, hakem mevkiindeki millet favülü gördü ve Radyo kullananlara değil, aleyhinde kullanılanlara karşı sempati yarattı. Pazar günü radyolar, saat 15 de Menderesin İnönüye cevabının okunacağını tekrar tekrar bildirdiler. Saat 15'de "Cevap biraz sonra okunacak" dendi. Saat 15.15'de 15.30 için randevu verildi. Bu tehir derhal, İnönünün telefonda dinlediği nutkunun Menderes üzerindeki tesirine atfedildi. Başbakan en ziyade "Dünyanın başa yıkılması" mevzuuna alınmıştı. Nitekim bu haftanın başında radyolar Menderesin o noktaya verdiği cılız cevabı da yayınladılar. Cevap, D. P. Grubunun "tatmin edilmeye hazır" mensuplarını bile tatmin etmedi. İnönü, başını almış gidiyordu.

Pazartesi gecesi, Ankarada kim uyuyamıyordu, söylemek kolay değildi ama, her halde Mebusevlerindeki Ayten sokağın 20 numaralı evinde, sağ üst köşedeki pembe perdeli odada beyaz saçlı bir adam, yüzünde ifadelerin en huzur vericisi, mışıl mışıl uyuyordu.

Bu, İsmet İnönüydü.

İnönü insan seli ortasında
Halk için, halkın kucağında

V. C.

İsim imalâtçılığı

Genel seçimlerin eşiğine yaklaşmakta bulunduğumuzu iktidara mensup yetkili ağızların dahi inkara yeltenmedikleri şu günlerde, içindeki kaynaşmalar zaptolunmaz bir hale gelen D. P. nin fazla medet umduğu, hakikatte son derece semeresiz propaganda vasıtalarından biri, "V C. ye iltihaklar" adını taşımaktadır. Adeta mahşer gününde iyilik ve şer kuvvetleri arasında cereyan edecek nihai mücadeleye hazırlanır bir gayret içinde görülen D. P., borazanı haline getirdiği ve millet parasıyla beslenen Devlet Radyosunu, isim imalâtçılığına memur etmiştir.

V. C. nin hikâyesi malûmdur İktidarın Başı, 1958 de Uşakta meşhur konuşmasını yapmış, kısa zamanda yıpranan ve itibarını kaybeden D.P. yi, parlak bir isim arkasına saklamak hayaliyle Vatan Cephesi fikrini ortaya atmış ve millete kucağını açmıştı. Açılan kucağa ilk düşen ve 1 numaralı V.C. mensubu olmak unvanı ve şerefini iktisap eden, siyasi istikbaline o zaman fazla ümitler bağlanan C.H.P. nin genç İstanbul İl Başkanı Hüsnü Zeki Söylemezoğluydu. Söylemezoğlunu birçok sıfatlı zoraki politikacı Kemal Aygünün açtırdığı V. C. Ocakları takip etmiş, arkasından da Devlet Radyosu komedyaya iştirak ettirilmişti. Bir taraftan da D. P. Genel Merkezi teşkilâtı tamim tufanına boğmuş ve her ne pahasına olursa olsun adam ayartılması istenmişti. Henüz ana rahmine düşen çocukların, havada uçan kuşun, ölülerin, esasen D. P. de kaydı bulunanların veya C. H. P. den ayrılmayı akıllarının ucundan dahi geçirilmemiş olanların V. C. ye iltihak ettirdikleri zamanla ortaya çıkınca, darlık ve zorluk içinde bunalmaktan neşesini kaybeden vatandaş, yeni bir eğlence vasıtası bulmuş ve gülümsemeye başlamıştı.

"Çarıklı erkân-ı harp"in çilesi

1957 de, milletin ekseriyeti Muhalefete rey vermiş olmasına rağmen mesaisini D. P. borazanlığına vakfeden Devlet Radyosunun okuduğu bütün isimlerin imalât olduğunu iddia etmek, hakikate uymaz. O tarihlerde yapılan tetkikler, namlarına telgraf gönderilenlerden % 80 inin, 1950 den önce bilfiil D. P. de çalışmış olduklarını aşikâr kılmıştı.

Köylü vatandaşın haberi olmadan isimlerinin muhtarlar veya D. P. Başkanlarınca V. C ye gönderilmesi en yaygın usullerden biriydi. İstediği kadar, "Nasıl iştir bu? Yalan, yalan!" 'diye bağırsındı, sesini kime du-

yurabilirdi? Baskının da rolü inkar edilemezdi. "Kahveni kapatırız, evini veya dükkanını yıkarız!" kabilinden tehditler, köylüleri geçim korkusundan, haliyle zahiren V. C. saflarına katılmağa zorluyordu.

V. C. komedyası ile ilgili, birçok garip olaylara rastlamak mümkündü. Devlet Radyosunun okuduğu "V. C. ye iltihak" listesinden daha az kayıtlı C. H. P. liye, hatta nüfusa sahip köyler ender değildi. Geride bıraktığımız çarşamba günü, Devlet Radyosu 100 isimde 17 Ümmügülsüm okuduğu halde, perşembe yayınlarında 100 isimde tek bir ümmügülsüm dahi okumamıştı. Salı günkü yayınında da, 100 soyadın ekseriyeti taş kelimesinin önüne konan bir sıfattan meydana gelmişti. Yektaş, Tektaş, Toktaş, Altıntaş, Denktaş, Karataş, Aktaş, Toptaş, Kantaş gibi... Bibeyaz, Bezihan gibi hayal mahsulü olduğu intibaını veren isimlerin okunması sırasında spikerin içinden kükreyen kahkahayı zaptetmek için sarfettiği eforu farketmek için, kulakları mikrofona biraz dikkatle tevcih etmek fazlasıyla kafiydi. Hidayete erenlerin çarşaf çarşaf isimlerini okumadan önce uzun bir konuşma yapacak bir hatip edasıyla genizlerini temizliyen Devlet Radyosu spikerleri, Türkiyede televizyon olmadığı için Tanrıya dua etmeliydiler.

Bir merak konusu

D. P. Genel Merkezi, alay konusu haline gelen "V. C. ye iltihak" telgraflarının hangi adrese gönderilirse gönderilsin, Başbakanlığa sevkedilmesi için P. T. T. Umum Müdürlüğüne emir vermişti. Başbakanlıkta toplanan mektup ve telgraflar, A. A. Umum Müdürlüğünde, başına bir şairin getirildiği özel bir büroya çıkartılmaktaydı. Maaşlarını devlet bütçesinden alan ve başka vazifeleri olmayan şair ve arkadaşları günün politik durumuna göre, mektup ve telgrafların ifadelerini tevhid ve tanzim etmekteydiler. Meselâ bir tesis hizmete mi girmişti, mektup veya telgraflarda olsun olmasın Menderese imarcılığından dolayı minnet ve şükranlar en şaşaalı şekilde arzedilirdi. Veya C.H.P. Genel Başkanı İktidarı ürküten bir seyahate mi çıkmıştı, İnönü takbih ve telin edilirdi. Köylümüzün edebi kaabiliyetinin artmış olmasının içyüzü, şair ve arkadaşlarının marifetlerinden başka bir şey değildi. Vazifeli A. A. memurlarının telgraf, mektuplarla oynamaktaki müsellem maharetleri, vatandaşları memlekette esen bir politik rüzgâra göre değişen fırıldaklar haline sokuvermişti.

Telgraflar ve mektupların ifadeleri tevhid ve tanzim edildikten sonra, hiç tahkik edilmeden Devlet Radyolarında ilan edilmek üzere A. A. bültenlerine geçiriliyordu. Müteakiben de birleştirilip dosya haline sokuluyordu. Dosyaların tamamlanan nüshaları, peyderpey Başbakanlığa teslim ediliyordu. İsimsiz kalındığı zaman, eski dosyalardaki mektup ve telgraflar, ifadeleri yeniden tevhit ve tanzim edilerek Devlet Radyosunda okunuyordu. Dikkate değer bir cihet de, geride bıraktığımız cuma günü rastlandığı gibi, Düzcenin Arapçiftlik köyünden Mustafa Arslan, Metin Arslan, Nezihe Arslan, Cemal Arslan, Nihat Arslan, Cavit Arslan, Veciha Arslan, Vildan Arslan ve 35 arkadaşı" şeklinde gelen telgraflar, dosyalarda 43 kişi V. C. ye iltihak etmiş şeklinde gösteriliyordu. Böyle bir he-

Usulsüz İmtihan

Saman alevi gibi parlayıp sönen bir alâka gösterdikten ve böylece merakları tahrik ettikten sonra "Erken imtihan meselesi"nde Dışişleri Bakanlığının ebedi bir sessizliğe gömüldüğü anlaşılıyor. Pek âla hadiseyi biz anlatalım.

Yüksel Menderes -Başbakan Adnan Menderesin büyük oğlu- ile diğer bazı ikinci kâtipler usulsüz olarak Ortaelçilik Başkâtipliğine terfi ettirilmek istenmektedir. Yüksel Menderes diğer bir arkadaşıyla birlikte 21 Kasım 1957 tarihini taşıyan ve 28 Kasım 1957 tarihli ve 9768 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren bir kararnameyle İkinci Kâtipliğe terfi etmiştir. 1154 ve 5250 sayılı kanunlar, İkinci Katiplerin Ortaelçilik Başkâtipliğine terfiine kesin şartlar koymuştur: 1 — İkinci Kâtiplikte üç yıl geçirmek; 2 — Bu. süre içinde "hüsnü hizmet" gördüğü siciliyle sabit olmak; 3 — Başkâtiplik imtihanını kazanmak Dışişleri Bakanlığında cari bir talimata göre de, Ortaelçilik Başkâtipliğine terfi zamanı gelen İkinci Kâtipler, terfi süresinin dolmasından en çok üç ay önce imtihana davet edilir. İmtihanı kazanırlarsa süreleri dolunca terfi etti ilmeleri gerekir. Halbuki bahse konu İkinci Kâtipler terfi müddetinin bitmesinden çok daha önce imtihana sokulmuştur.

Gerçi, Dışişleri bakanlığında belirtildiği gibi "5250 sayılı kanun Başkâtiplik imtihanının ne zaman açılacağı konusunda hiç bir kayıt ihtiva etmemektedir." Ama bu, terfi müddetleri dolmayanların terfi ettirilmelerini gerektirmez. Bir kere 5250 sayılı Kanunun aşikâr maksadı, -kabiliyet dereceleri ne olursa olsun- İkinci Kâtiplerin belli bir süre içinde tecrübe kazandıktan sonra terfi etmelerini sağlamaktır. Nasıl ki yedinci sınıfın ortasına gelmiş bir talebe, -emsalsiz bir deha olsa bile ortaokul bitirme imtihanlarına alınamazsa, bir İkinci Kâtip de normal süresini tamamlamadan önce Başkâtiplik imtihanına sokulamaz. İmtihan şartının mevcudiyeti, mümtazen -yani normal müddetinden önce terfi imkânını ortadan kaldırır. Nitekim, bu kanun, yürürlüğe girdiği 1948 Temmuzundan beri istisnasız bu şekilde tatbik olunmuştur.

Bu talimatnamenin bahse konu imtihandan önceki bir tarihte değiştirilmiş gösterilmesine teşebbüs edildiği hakkındaki söylentilere gelince, kesin durum şudur:

Bir kere yapılacak değişikliğin kanunun maksadına uygun olması gerekir. İkincisi belli bir tarihte mevcut olmıyan bir kaideyi varmış gibi göstermek yetki tecavüzüdür. Bu sebeple Dışişleri Bakanlığının böyle bir yola sapacağına inanmak istemiyoruz.

Müddetleri tamamlanmadan imtihana alınmış olan İkinci Kâtiplerin imtihanları bâtıldır, hukuken yoktur; normal zamanında tekrarı gerekir. Aksi hâlde, bu gibiler, hiçbir vakit, bu imtihana dayanarak müktesep hak iddiasında bulunamazlar. Herhalde, bu gibilerin, terfi süreleri dolmadan Ortaelçilik Başkâtipliğine terfilerine dair Resmi Gazetede herhangi bir kararname neşredilemez. Dışişleri Bakanlığı Muhasebe Müdürlüğünün, Maliye Bakanlığı Muhasebat Umum Müdürlüğünün, Sayıştayın, Milletvekillerinin ve -icabında, Danıştayda iptal dâvası açma haklarını kullanmaktan kaçınmıyacak kadar cesur Dışişleri meslek memurlarının Resmi Gazete nüshalarını dikkatle takip edebilmeleri için keyfiyeti burada böylece tesbit ediyoruz.

Tekzip meraklısı Dışişleri bakanlığı şimdi, bunu da tekzip etsin bakalım!.

Bir Mülakat

"Radyoda ismi okunan" lardan

Radyolarda okunan "Muhalefet Partilerinden istifalar" ve "Başbakan Menderese çekilen tapınma telgrafları" 1960 Türkiyesinin büyük eğlencelerinden biridir. Bu istifalar ve bu telgraflar mizah muharrirlerinin karikatüristlerin başlıca sermayesini teşkil etmektedir. Bunun sebebi, radyonun bunları haber diye değil, propaganda olsun diye vermesidir. Zira haber düşüncesi akıllarda bulunsaydı, elbette ki iktidar saflarından ayrılan vatandaşların hikâyeleri de mikrofon başından nakledilirdi. Üstelik isimleri okunanlardan bazılarının hayali şahıslar olması işin tuhaflığını arttırmaktadır.

Biz, radyoda, ismi okunan -ve hayali olmayan- bir şahsı AKİSte konuşturmak istedik. İstedik ki AKİS okuyucuları, hareketlerini radyodan dinledikleri bir zatın mucip sebeplerini de bilsinler.

Bu mucip sebepleri Doktor Cazip Sümer -başbakana telgrafı geçen hafta içinde okunmuştur- bana dar ve loş muayenehanesinde anlattı. Dr. Cazip Sümerin mucip sebeplerini dinledikten sonra kendisine bir tek sual sordum. Dedim ki: "Bir insanın partisinden istifası nihayet akşam sinemaya gitmesi kadar tabii bir hakkıdır ve şahsi bir meselesidir. Zannetmiyorum ki sinemaya gittiğiniz haberini Başbakan Menderese telgrafla bildirmek adetiniz olsun. O halde C.H.P. den ayrılacağınızı, hemde telgrafla, hükümet başkanına bildirmek lüzumunu neden duydunuz?"

Okuyucularımız bu sualin de cevabını bulacaklardır.

KURTUL ALTUĞ

C.H.P. den istifa etmemde en büyük amil idarecilerinde müşahede ettiğim samimiyetsizlik olmuştur.

Napoleon muharebesiz zaptettiği kalenin kumandanına:

— Şehri neden müdafaa etmediniz? diye sormuş kumandan:

— Evvelâ birinci sebep: Barutumuz yoktu diye başlayınca Napoleon:

— Kâfi diye haykırmış. Başka sebep istemez.

Bu bakımdan, samimiyetsizlik zannederim istifam için kâfi bir sebeptir. Zira dâvanın samimiyetine inanmayan, başkasını dâvaya inandıramaz. Samimiyetsizliklere misal mi istiyorsunuz. En başta iktisadi meseleleri ele alalım:

Plan ve programdan, israftan, döviz tasarrufundan bahseden C. H. P. maalesef arzu edilen bu düzeni parti içinde, en üstün parti kademelerine dahi tatbik ettirememiştir. İşte bedelsiz otomobil ithalleri, işte geçen yılki bol dövizli Avrupa seyahatlarına birçok C.H.P. milletvekilinin de katılmaları keyfiyeti.. İktisadi işlerde plan ve program isteyen C.H.P. Genel Merkez bütçesini dahi istikrara kavuşturamamıştır. Gene 1950 den önceki devr-i saadette olduğu gibi sağa sola lüzumsuz yardım ve bağışlardan çekinilmezken, en kritik zamanda dahi teşkilâtın bir cip temini arzusunun karşılanamadığını çok defa müşahede etmişimdir.

"Samimiyetsizliğin diğer bir misali:

C.H.P. maalesef daha muhalefette iken kendisini partizanlığa kaptırmış durumdadır. Bugünkü iktidarın en zayıf noktası olan ve memleket evlâtlarına ıstırap veren partizan idaredir. Parti idarecileri her yerde Partizan idarey hücum etmelerine rağmen bu ifadelerinde samimi değillerdir. Bu hakikati kendi mesleki teşekkülümdeki bir seçim dolayısıyla anlamış bulunuyorum:

"Partide, yüksek kademelerde olduğu kadar, teşkilâtta da vazife almış, çalışmış bir üye idim. Bütün arzum aziz vatanımızda partizan olmayan, vatandaşa eşit muamele eden, çalışana hakkını veren, çalışmayanı doğru yola sevkedecek müesseseleri bulunan ideal idarenin kurulması idi. Bu inançla senelerce partiye hizmet ettim. Genel Merkez temsilciliğini kabul ederek Muğlanın meşhur virajlı, uçurumlu bozuk yollarında bütün imkanlarını kendi bütçemden karşılamak suretiyle çalıştım. Bir yıl da Yozgat'ta parti müfettişliğini bütün masraflarını bizzat karşılıyarak ifa ettim. Geçen yıl Ankara Tabib Odası seçimlerinde idare Heyetine seçildim. Bu mesleki teşekküle seçildiğim arkadaşlarla beraber siyaset ve partizanlığı Odaya sokmamağa azimli idik. Fakat maalesef, beraber seçildiğimiz C.H. P. li bir mebus arkadaş bu kararımızı zedeler mahiyette hareketlerde bulunduğa için kendisine rey vermedim. Her zaman ve her yerde prensiplerin ihlâli pahasına dahi olsa kendini göstermek hevesinde olan bu arkadaşım İdare hey'etinde ekalliyette kalınca şahsıma karşı duyduğu iğbirarı parti kademelerine aksettirerek aleyhimde geniş propagandaya girişti. Bilhassa tıp mesleği gibi hiçbir mezhep parti ve hatta milliyet farkı gözetmeden çalışılması icabeden bir ulvi mesleğin en yüksek mercii olan Tabip Odalarına partizanlığı karıştırmanın doğru olmıyacağı aşikârdır. Fakat bu fikrim hakkında gerek Genel Merkezdeki ve gerekse parti kademelerindeki idareciler arasında bir anlayış göremedim. Şimdi şuna inanıyorum ki, C.H.P. İdarecileri bugünkü zihniyetlerini terketmedikçe onların seçim kazanmaları ile iş başına gelecek idare partizanlıkta bugünkü idareye rahmet okutacaktır.

biri hikâyesini anlatıyor

"Mesela hiç inanılmadığı halde sırf muhalefet olsun diye Sağlık dâvalarında da memleket menfaatlerine aykırı bir hattı hareket tutturulmuştur. Bugün Devlet Hastahanelerinin içinde bulunduğu üzücü durum meydandadır. Bu hastahaneler maalesef bakımsız ve kifayetsizdirler. Bu dert üzerine başını eğmiş bir D. P. Milletvekili çıkıyor, Sağlık teşekküllerini düzene sokacak, bunları döner sermaye ile çalıştırıp millet kesesine yük olmaktan kurtaracak bir kanun teklifi hazırlıyor. Bu teklife göre artık karşılıksız hasta tedavi işi olmıyacak Hastahaneler idaresi dirayetli ve muayyen komisyonlara, müemmen bir gelir kaynağına dayanacaktır. C.H.P. nin bu teklif karşısındaki tutumunun daha inkılâpçı daha yapıcı olması icabederken derhal bu yapıcı teklife cephe alınmış, vatandaşın fakir olduğu, eski sistem dahilinde dahi kendi hastalığını tedavi ettiremezken, paralı hastahanelerden hiç faydalanamayacağı gerekçesi ile tenkitlerini halkımızın fakrü zaruretine istinad ettirmeğe kalkışmıştır. İnkilâpçı bir parti olarak C. H. P. evvelâ Türk vatandaşına fakir damgasını vurmaktan çekinmeli idi. Bize Garbı örnek olarak gösteren C. H. P. nin kurucusu ölmez Atatürktür. Garp dillerinde "fakir" anlamına gelen terim aynı zamanda "zavallı" anlamına da gelir. Harpten pek perişan çıkmış Almanyada ihtisasımı yaparken başımdan geçen bir hatıramı anlatmadan geçemiyeceğim: Hasta kabul salonunda bir Alman meslekdaşla beraber çalışıyorken içeriye üstü başı kirli bakımsız bir kadın girdi. Hastanın muayenesini yapıp gönderdikten sonra yanımdaki Alman meslekdaşımın yaşlı gözlerle bana hitabettiğini duydum:

— Dr. Sümer, dedi. Biraz evvel muayene ettiğimiz kirli ve bakımsız hasta gibilerine memleketimizde harpten evvel rastlanmazdı. Milletim namına özür dilerim. Ben gönlünü almış olmak için:

— Herhalde fakir birisi olacak, dedim. O anda Alman meslekdaşın yüzü kıpkırmızı oldu ve dedi ki:

— Asla! Hiç bir Alman zavallı olamaz.

"Biraz evvel arzettiğim gibi fakir anlamına gelen (arm) terimi aynı zamanda "zavallı" manâsına da geliyordu. O halde garplı anlayışı ile fakirlik ve zavallılık aynı şey demektir ki elbette hiç birimiz aziz Türk Milletinin hiç bir ferdine zavallılığı yakıştıramayız. Parti olarak bu telkini yapmak durumundayız. Bir insan çeşitli sebeplerle fakir ve zavallı duruma düşebilir. Fakat, devletçe ve sosyal tutumu olan C. H. P. zavallıları koruyacak sosyal müesseselerin çoğalması, Sigorta ve hayır kurumlarının kuvvetlenerek bütün vatandaşların istikbalini garanti altına olacak duruma yükselmesini temin edecek yeni statüler hazırlanmağa çalışacağına, sağlık dâvasında iktidar tarafından gelen inkılâpçı teklifleri dahi partizanca bir gayretle baltalamakta eski sistemde ısrar etmektedir.

"Milletimiz zeki ve uyanıktır. Cahil kalmışsa bu biz münevverlerin kabahatidir. Millete karşı samimi ve açık olmalıyız. Polemik ve heyecanı bir tarafa bırakıp ilim ve fen yolundan gitmeliyiz. Vaktiyle iyi niyetlerle bir araştırma bürosu kurulmuştu. Akademi gibi çalışıp memleketin iktisadi, hukuki, fenni, tıbbi dertlerine yol gösterecek ilmi eserler neşredecekti. Bugün görüyoruz ki dağ doğura doğura fare doğurmuştu. Cılız, 20-

Cazip Sümer

30 sayfalık eserlerde hangi dâvalar ele alınmış, hangi dâvalarda yol gösterilmiştir? C. H. P. de çok kıymetli ilim adamları da vardır, kalemi kuvvetli yazar da. Ama bu kıymetler köşelere itilmiş, hırpalanır dururlar. Sonbaharda Almanyadaki tetkik seyahatinden döndüğümde ihtisasını Fransa'da yapmış bir hukuk aliminin haysiyet divanlarına verilip partiden ihracı için uğraşıldığını duyunca çok teaccüp ettim. Halen de partinin kıymetli üyeleri cahil, fakat cür'etli ekipler tarafından hırpalanıp durmakta, hizipçilik parti kademelerini sallayıp durmaktadır. İşte, Araştırma bürosu da bu tatsızlıkların kurbanı olmuş, gayesinden uzaklaşıp gitmiştir.

"Başbakana çektiğim telgraf meselesine gelince: Aramızda kalsın ama bu tamamen malî bir meseledir. C. H. P. den istifa ettiğimi duyurmak" istiyordum. Zafer gazetesinde yayınlanacak bir haber bunun duyurulması için kâfi değildi. Böyle bir haberi bağımsız devlet radyosu okumalı ki bütün yurtta duyulsun... Radyonun ilan tarifesi malum, ateş pahası.. Ben de Adnan beye bir telgraf çektim, meseleyi bedava hallediverdim.

"C. H.P. bu vatana büyük hizmetlerde bölünmüş bir teşekküldür. Genel başkanı kıymetli insan ve tarihe malolmuş devlet adamı İsmet İnönü daima kalbimdeki hürmet köşesinden ayrılmıyacaktır.

C.H.P. den ayrılmak bana cidden çok acı gelmiştir.

A. A. Umum Müdürlüğü
İsim imalâthanesi...

hesapla, C . H . P . kadrosunun nasıl olup tamamiyle boşalmadığına şaşmamak elden gelmiyordu.

Ama meşhur Zaferin haşin yedek Başyazarı Bahadır Dülgere bakılırsa, mesele hiç de zannedildiği gibi değildi. Efendim neymiş te, C. H. P. 1950 den sonra kendisine "çekidüzen" vermişmiş! "Her yenilemede bir cazibe" varmış! "Çekidüzen" evvelâ netice vermiş te, şimdi durum değişmiş! Fanatik Dülgerin şık mütalâası şu: "Sonra eski ahşap konağın kasvetli havasından bunalanların dışarıya doğru bitmez, tükenmez akını başladı. İstifalar... İstifalar..."

Vatandaşların zaten yalan ve iftira olduğuna ister istemez içine sokulduklarından dolayı vakıf oldukları V. komedyası ile, İktidar erkânının daha ne kadar gönül avutup maneviyat tazelemeğe devam edeceği, gerçekten ciddi bir merak konusudur.

B . M . M .

Yer çok, oturacak yok...

Yuvarlak yüzlü, al yanaklı, başında pek az saç bulunan politikacı oturduğu başkanlık koltuğunda hafifce doğrularak salonun yan tarafında ayakta duran, iri yarı, seyrek saçları arkaya doğru taranmış bir başka politikacıya hitaben:

"Ayakta kaldınız. Size sandalye getirsinler efendim" dedi.

Ayakta duran politikacı hafif bir kahkaha atarak cevap verdi:

"Beis yok reis beyefendi, nasılsa az sonra pek çok oturacak sıra bulacaksınız."

Hâdise geçen haftanın ortalarında çarşamba günü B. M. Meclisinde Bütçe Komisyonu salonunda cereyan ediyordu. Ayakta kalan azaya nezaketle sandalye bulmaya çalışan Bütçe Komisyonu başkanı Halil İmre idi. Ayakta kalan ve bizzat kendi partisi milletvekillerinin mırıltılarıyla karşılanan cevabı veren de Ankara Milletvekili Muammer Akpınardı.

Akpınar, sözlerini sarfettikten sonra işin farkına varmış, hafifçe kızarmış ve C. H. P. milletvekillerine af dilercesine bakmıştı ama D. P. sıralarında oturan milletvekillerinden bazıları -az da olsa- birşeyler patlak vereceğini hissetmişlerdi. Akpınarın biraz sonra oturacak çok sıra kalacak demesinde sebep vardı. C. H. P. milletvekilleri grup idare heyetinin vardığı bir karara göre, İçişleri Bakanlığı bütçesi müzakerelerini taleplleri kabul edilmediği takdirde terkedeceklerdi. Taleplerinin kabul edilmiyeceği de muhakkaktı. Akpınar da arkadaşlarının soğuk bakışları arasında, baklayı ağzından çıkarıvermişti.

O gün Bütçe Komisyonu son derece kalabalıktı. C. H. P. milletvekillerinden hemen hepsi gelmişti. Hatta Bütçe Komisyonuna aza olmayan bir çok milletvekili dahi salonda yer almıştı. Komisyon başkanı Halil İmre milletvekillerine her günkünden fazla iltifat ediyordu. Yer bulamıyanlara iskemle teminine çelişiyor, onlarla şakalaşıyor ve yüzünden kendisine pek yakışan tebessümünü eksiltmiyordu. D.P. milletvekilleri de tam kadro halindeydiler. Hepsine olmasa bile bir çoğuna, İçişleri bütçesinin müzakeresi arasında komisyonda bulunmaları rica edilmişti. Müzakereler rin çekişmeli geçeceği ve D. P. nin müthiş İçişleri Bakanı Namık Gedikin bir hayli terliyeceği anlaşılıyordu. Zira C. H. P. milletvekillerinden bir çoğunun koltuklarında bir hayli kabarık dosyalar vardı. Bir çoğu oturdukları yerde not defterlerini karıştırıyorlardı. Kabarık dosyalarda her halde bazı şeyler olması lâzımdı. Meselâ Uşak hadiseleriyle alâkalı bir yığın teferruat ortaya atılabilir ve Gedik hırpalanabilirdi. Ayrıca Zile olayları hiç te yabana atılır cinsten değildi. İşte C. H. P. nin İçişleri Bakanlığı bütçe müzakereleri sözcüsü Fazıl Yalgının önünde duran dosyada, muhakkak ki bütün bunlarla doluydu.

Menderes Hükümetinin müthiş İçişleri Bakanı Namık Gedik te yerini almıştı. Bir tarafında İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, diğer tarafında Jandarma Umum kumandanı vardı, Emniyet Umum Müdürü ise bakanın arkasında yer almıştı, ve ayakta duruyordu. Cemal Göktanın arada sırada çepeçevre emniyet içinde olan Gediğe eğilerek bir şeyler söylediği gözden kaçmamaktaydı.. Emniyet umum müdürünün bilhassa Uşak hâdiselerinde İçişleri Bakanına büyük yardımı olacağından kimsenin şüphesi yoktu. Bu bakımdan bulunduğu yer kopya vermeğe en fazla müsait olan bir mevkiydi.

Umulanla bulunan..

Koyu renk-her zamanki gibi- bir elbise giymiş olan Namık Gedikin neşeli olduğu söylenemezdi. Zaman zaman C.H.P. milletvekillerinin kalabalığına bakarak kaşlarını çattığı görülüyordu. Gedikin biraz uykusuz olduğu da belliydi ama, bunu kısmın düğün hazırlıklarına atfetmek daha doğru olurdu.

Oturum açıldığında C . H . P . sözcüsü Fazıl Yalçının söz istediği görüldü. Yalçın usul hakkında konuşmak istiyordu. Başkan Halil İmre evvelâ bu isteğin mânâsını anlamamış göründü. Bir kaç saniyelik tereddütten sonra C. H. P sözcüsüne kürsüyü işaret etti. D. P milletvekilleri bidayette pek fazla hayrete düşmemişlerdi. Yalçının önündeki kalın dosyayla kürsüye geleceğini ve usul müzakeresinin dışında bazı şeyler söyliyeceğini zannediyorlardı. Fakat sözcü, tam tersine elinde küçük bir kâğıtla kürsüye çıktı. Kâğıtta ufak notlar vardı. Konuşmağa başladı. Sözlerine devam ettikçe D. P. sıralarında kıpardanmalar görülüyordu. Hele Yalçın "İçişleri Bakanı suçlu dur." deyince D. P. milletvekilleri

Bir Görüş

Siyasi Ahlâk Meselesi

Şemsettin GÜNALTAY

Cemiyette fertleri birbirlerine bağlıyan ve topluma gerekli hayatiyeti veren konuların başında ahlâk meselesi gelir. Ahlâk cemiyetin varlığını ve yaşamasını temin eden müeyyidelerdir. Bu müeyyidelerin temeli hak, adalet ve hayır duygularıdır. Ahlâk konusu ferdin seciyesi ile yakından ilgilidir. Bu itibarla ferdî ahlâkın önemi başta gelir. Ferdî ahlâk insanların iyiliğe ve hürriyet hududu dahilinde ahenkli yaşamaya olan fıtri istidatlarının tabii inkişafı ile tegarrur eder. Bu hususda cemiyetin rolü mühimdir. Cemiyetler de varlıklarını ferdî ahlâka medyun olduklarından onlar da cemiyet içinde bir takım ahlâk umdeleri yaratmak mecburiyeti karşısında bulunurlar. İçtimai ahlâk, toplum halinde yaşamanın icaplarıdır. Bir cemiyetin içtimai ahlâk itibariyle mütekâmil bir duruma gelmesi, o cemiyeti teşkil eden fertlerin, ferdi ahlâk ve karakter itibariyle çoğunluğu teşkil etmelerine mütevakkıftır.

Toplumların ahenkli gelişmesi, içtimaî ahlâk üstünde cemiyette bir de siyasî ahlâk prensiplerinin hâkim olması ile mümkün olur. Siyasi ahlâkın gelişmesi, cemiyette tam bir fert hürriyetinin ve insan haklarının esaslarının yerleşmiş bulunmasına vabestedir. Fertlerin tam bir hürriyet içinde bulunmadıkları toplumda, siyasi ahlâktan bahsedilemez. Demokrasinin temeli işte, bu siyasî ahlâktır. Siyasi ahlâk açık ifadesi ile dürüstlük, fazilet ve insan haklarını kavrama zihniyetidir Siyasi ahlâkın gelişmediği cemiyetlerde hilekârlık, dalevera yolları gelişir ve cemiyetin çürümesine yol açar. Bunun içindir ki muhtelif fikirleri temsil eden parti liderleri, büyük mesuliyet karşısında bulunurlar. Cemiyetin ahenkli yürümesi onların hareketine bağlı olduğu gibi cemiyetin sarsılması ve Demokrasinin anarşiye veya diktatörlüğe gitmesi onların hareketlerinin tabii neticesidir. Bu bize partilerde liderlik meselesinin ne kadar önemli ve ne derece hayati bir konu olduğunu gösterir.

Siyasi ahlâkın temeli dürüstlük olduğunu söylemiştik. Bir partinin prensip olarak millete arzettiği esaslara ve dâvalara , her vaziyette ve her durum karşısında riayet etmesi ahlâkın tabii neticesidir. Millete karşı taahhüd edilen esaslar hakkında önceden çok düşünmek ve bunlara riayet edilip edilmiyeceğini uzun uzadıya incelemek icap eder. Tâ ki sonunda taahhütde riayetsizlik gibi durumlarla karşılanılmasın. Karşılanıldığı takdirde bütün riskler kabul edilerek taahhüdlere sadakat göstermek veya vaidden nukûl etmek durumu hasıl olmasın.

Şemsettin Günaltay
Her işin başı! Ahlâk..

D.P. nin bugünkü iflası Muhalefette yaptığı vaidleri tamamiyle unutması ve bambaşka yollara sapması neticesidir. Muhalefette bulunan C. H. P. nin milletvekili maaşları meselesinde olduğu gibi son bazı milletvekillerinin Bedelsiz İthalâttan otomobil almak teşebbüsleri de partinin prestiji bakımından endişe verici bir durum yaratmıştır. Alelade insanlar için mubah ve caiz olan hareketler mesuliyet mevkiine geçmiş insanlar için çok defa Amme efkarında hoş görülmez, takbihle karşılanır. Kendilerinde bu anlayışı, kaabiliyeti görmeyenlerin bu gibi mesul mevkilere gelmemeleri veya istedikleri gibi hareket edebilmeleri için bu mevkilerden çekilmeleri tabii olur. D. P. tecrübesinden sonra bütün vatandaşlar vaidlerine inanılır, sözlerine güvenilir mert siyaset adamlarına bel bağlayacakla rını her halleriyle açıktan açığa belirtmektedirler. Bu vatandaşları haklı görmek hakşinaslık olur.

Siyasi hayatta bu kabil "siyasi ahlâk müflis"lerine ziyadesiyle rastlanmaktadır.

Madem ki siyasi ahlâkın temelinin dürüstlük olduğunu kabul ediyorsunuz ve mademki içimizde mevcut böylelerin ayıklanmasını çare-i halâs kabul ediyoruz. O halde süratle harekete geçmemiz iktiza ediyor demektir. Aksi halde ileriye tek bir adım atmamıza imkân yoktur.

Kim ne derse desin içinde bulunduğumuz "demekratik rejim" hiçte iyi bir rota üzerinde seyretmemektedir. vaadlerini yerine getirmeyen, siyasi ahlâkın temel prensibi "dürüstlük"e riayete bir nebze olsun yanaşmayan D. P. iktidarının bu milleti rejim bahsinde bir adım dahi ileri götüremediği bir bedahattir.

Demokratik hayatlarda vaidlerine riayetsiz olan partileri yola getirme çaresi o cemiyette tam bir hürriyetin bulunmasıdır. Bu bizde olmadığına göre, bu durumun memleketimizde hâkim olacağı zamana kadar, Muhalefet partisi mensuplarının, türlü fedakârlık ve feragate katlanmalarına rıza göstermeleri vatanperverlik icabıdır.

nin kafasında ilk kıvılcım parladı. Sıralar biraz sonra boş kalacaktı ha.. Halbuki Akpınar, işin başında neler olacağını anlatmıştı da Hiçbir D. P. li bunun tam manasıyla farkına varamamıştı. Sözcü, İçişleri Bakanlığı bütçesinin, Meclis tahkikat önergeleri neticeleninceye kadar tehirini istiyordu. Suçlu olduğu sanılan Türkiye dahilinde gülmeğe tövbeli Gedik İçişleri Bakanlığının koltuğunu işgal ederken, İçişleri Bakanlığının bütçesini müzakere etmek imkânsızdı. C.H.P. milletvekilleri bu mesuliyete D.P. milletvekilleriyle birlikte iştirak etmek istemiyorlardı. Dolayısıyla da müzakereleri terkedeceklerdi.

Doğrusu istenirse D. P. milletvekillerinden pek çoğu bu karara sevinmişlerdi. C. H. P. milletvekillerinin yapacağı hareket umumi efkârda nasıl karşılanırdı? Bunun tesiri ne olurdu? D. P. milletvekillerinin bunu umursayacaklarını zannetmek, biraz safdillik olacaktı. Zira milletin reyinin büyük bir kısmını kaybettiklerini -parlak karşılama törenlerine rağmen- pek çoğu iyice bilmekteydi. Sevinmelerine gelince bunun için pek çok sebep mevcuttu. Başta sevimli İçişleri Bakanlarının bir yükten kurtulması gelmekteydi.

Fazıl Yalçının kürsüden inmesini müteakip kapıya doğru bir akın başladı. Önde iri cüssesiyle Van milletvekili Ferit Melen ilerlemekteydi. Bazıları D. P. sıralarına dönerek:

"İçişleri Bakanınız uğurlu olsun" diyorlardı. D. P. milletvekilleri ise cevâp olarak:

"Uğurlar olsun.. Yine bekleriz" demekteydiler. C H. P. grubunun en son milletvekili Kemali Beyazıt da salonun kapısından çıkınca İçişleri Bakanı Namık Gediğin söz istediği görüldü. Gediğin cevap vereceğini zanneden D. P. milletvekillerine günün ikinci sürprizi oldu İçişleri Bakanı başkanlıktan oturumun saat 21 e kadar tatilini istiyordu.

Ne var ki bu gibi hâdiselerde daima hem şişi hem de kebabı yakmamasını bilen Halil İmre, gene mutad taktiğini kullandı ve talebi reddederek oturuma devam edileceğini bildirdi.

Şevgili Bakan..

İmrenin oturumu tatil etmemesindendir ki İçişleri Bakanının sert cevabı bir gün gecikti. Ertesi gün gazetelerde Gedikin sadece mali mevzular üzerinde söylediği bir kaç kelime görülüyor ama daha ertesi gün muteber Zafer gazetesinin manşetini İçişleri Bakanının şiddetli sözleri süslüyordu Gedik bir günlük rötarla neler demiyordu? Muhalefet başsızdı. Muhalefeti, liderler değil partizanlar idare ediyordu. Ve en mukaddes müesseselerimize yapılan tecavüzlere D. P. hükümeti olarak göz yumulmayacaktı.
Menderesin sevgili İçişleri Bakanı vartayı -şimdilik- atlatmış sayılırdı. Ne var ki D. P. grubunda pek çoğu Gedikle alâkalı tahkikat önergeleri konuşulmak için bekliyordu. Muhtemelen bütçe müzakerelerinin umumi heyetteki müzakerelerinden evvel D. P.grubunda konuşulacak olan önergeler İçişleri Bakanının uykularını zaman zaman kaçıracaktı. Ama beyfendinin sevgili İçişleri Bakanı için yeni bir formül bulması da zor bir iş değildi...

Namık Gedik
Keskin sirke...

D.P.

Hazreti İbrahim II...

Geçen haftanın ortalarında kısa boylu, seyrek saçlı, göğsündeki rozetten doktor olduğu anlaşılan bir adam, elindeki viski bardağından bir yudum alarak karşısındakilere heyecan ve teessürle:

"Olmaz böyle şey.. Haklısınız olmaz. Yirminci asrın ikinci yarısında bunlar olmamalı" dedi.

Ufak tefek doktoru bu derece heyecanlardıran hadise Menderesin Mersin seyahati sırasında Ali Bayatoğlu adında bir vatandaşın, oğlu Süleymanı Başbakana kurban etmeğe kalkışmasıydı. Ali Bayatoğlu Menderesin Londradaki uçak kazasına uğradığı sırada gördüğü bir rüyadan sonra buna karar vermişti. Başbakanın Mersine gelişini duyunca da verdiği kararı tatbike kalkmıştı.

Gerçi hiç bir şeyden haberi olmayan küçük Süleyman kurtarılmıştı ama hadisenin umumi efkarda tepkileri büyük olmuş, bizzat demokratlar bile üzülmüşlerdi.

Hadiseye Başbakan Menderes de üzülmüştü. Seyahati sırasında ardarda husule gelen hâdiseler beyfendinin sinirlerini adamakıllı yormuştu. Menderes haksız sayılmazdı. Adanada kendisini dinlemek, görmek, bağrına basmak için toplanan halkın Kasım Güleki omuzlara alması olacak iş miydi. Hele Basının bu hadiseyi büyütmesi, göklere çıkarması, pireyi deve yapması inanılır şey değildi. Gerçi Gülekin omuzlarda taşınmasını Adananın enerjik belediye reisi Ali Sepici tekzip edecek, radyo bu tekzibi bütün gücüyle duyurmağa çalışacaktı ama beyfendi biliyordu ki tekzip müessesesi inandırıcı bir müessese olmaktan çoktan çıkmıştı.

Sizler istisnasınız Efem..

İşte bu sinir bozgunluğudur ki Başbakanı Silifkede basının aleyhine atıp tutmağa sevketti. Yalnız üzerinde durulacak nokta beyfendinin bu tip tarizleri meydan nutuklarından çok hususi sohbetlerde yapmasıydı. Gene öyle oldu. Karayolları binasında Menderes, bölge müdüründen izahat alıyordu. Bölge müdürünün arada sırada sözünü kesen beyfendinin, baraj ve sulama tesisleri gibi bu mevzuda da epey çalıştığı ve bazı rakamları hafızasına nakşettiği belliydi. Bir ara sinirlerinin bozulduğu iyice belli olan Menderes, uzakta görülen yol kavşağını işaretle:

"— Bunlar, bu adamlar körmüdür görmüyorlar mı yaptığımız şu eserleri" dedi. İş bununla kalmadı. Muhalefetin bu işlerden anlamadığını Başbakan uzun uzun izah etti. Hele son cümlesi doğrusu pek şıktı:

"— Gazeteciler de işkembeyi kübradan atıyorlar. Kiralanmış kalemler var. Yazıyor, yazıyorlar.."

Bunları söyleyen Menderes etrafında toplananlara bir göz atınca, bazı kalemlerin not defterleri üzerin de yürüyemez hale geldiğini farketmiş ve yaptığı hatayı anlamıştı. Ama yine metod değiştirmeğe lüzum görmedi ve ilâve etti:

"— Tabii siz bunlara dahil değilsiniz çocuklar"

Beyfendinin etrafını alan gazeteciler nelere dahil olmadıklarını pek anlayamamışlardı. Bildikleri tek şey

vazifelerini yaptıkları ve ne şunun ne bunun satın alınmış malı olmadıklarıydı. Menderes bunları söyledikten sonra kör gözlü muhalefetin ve işken be-i kübradan atan basının anlamadığı dev eserler hakkında izahat almağa devam etti. 5-10 dakika sonrada gazetecilere bu konuşmanın sadece mucizevi kalkınmaya ait olan kısımlarının yazılmasını geri kalanının bir sohbet olduğunu, yazmağa değer şeyler olmadığını rica yollu ihtar etti.

Menderes ricada bulunduktan sonra mesele üzerinde fazla durmadı. Zira meseleyle alakalanacak bir devlet memuru derhal vazifesini ifaya başlamış ve "onlara dahil olmıyan çocukları" ayrı ayrı tutarak beyfendinin ricalarını tekrarlamıştı. Altemur Kılıç hakikaten işini bilen bir umum müdürdü. Eski gazeteciliğin verdiği tecrübeyle kimlere rica edileceğini pek iyi görüyordu. Meselâ, Cumhuriyet gazetesi muhabirine böyle bir ricada bulunmaya lüzum görmemiş ama Milliyet gazetesinin muhabirine bunu defalarca tekrarlamıştı.

İkinci Perde..

Bu konuşmanın üzerinden 3-4 saat ancak geçmişti ki Mersindeki Hakimiyet gazetesinin idarehanesine, Şişman, seyrek saçlı, dalgın bakışlı bir adam telaşla girdi. Telefonun başında İstanbulun bağlanmasını bekliyen Milliyet gazetesi muhabiri İlhami Soysala yaklaştı. Ellerini açarak:

"— Ama canım olmaz ki... Dünyanın her tarafında bu böyledir. Başbakan bir şey rica ederse o yazılmaz" dedi. İlhami Soysal her zaman ki soğukkanlılığı ile Basın-Yayın umum müdürüne: "Ben yazarım beyfendi. İstanbul isterse kullanmaz" dedi.

Evet.. Altemur Kılıç işin ikinci perdesinde de gene sahnedeydi. Bütün ricalara rağmen bazı gazetecilerin hususi sohbeti yazacaklarını öğrenmişti. Buna mani olmak -Kendi anlayışıyla- Basın yayın umum müdürlüğünün vazifeleri başında gelen işlerdendi. Kılıcın meseleden haberdar oluşu bir başka komediydi. Zira duruma bir gazeteci tarafından yapılan ihbarla muttali olmuştu. İhbarı yapan muteber Zafer gazetesinin muhabiriydi. Soysalın gazetesiyle yaptığı bir konuşmayı dinlemiş ve derhal telefona sarılarak vilâyette Kılıcı bulmuştu. İşi öğrenen Altemur Kılıç da derhal hadiseye vaziyet etmişti.

Kılıç Hakimiyet gazetesinden sonra postahanede sıra bekleyen diğer gazetecilere koştu. Aynı rica ve konuşmaları onlarla da yaptı. İki mevki arasındaki mesafeyi son derece kısa bir zamanda almıştı. Menderesin neden bu kadar genç bir adamı basın yayın umum müdürlüğüne getirdiği bu mesafelerin süratle kat edilmiş olmasından anlaşılıyordu...

Törenler

Ciddi bir işaret

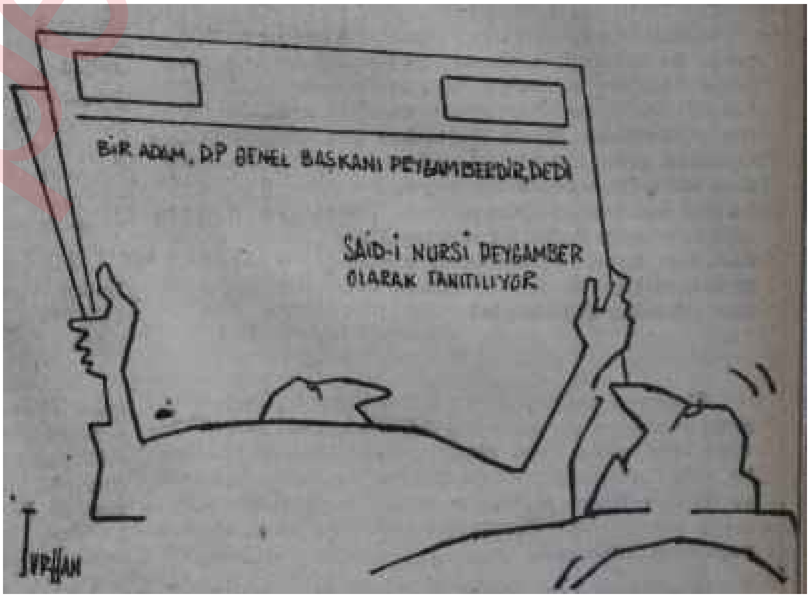
Geçen haftanın sonlarına doğru, İktidar, içinde bulunduğumuz yılın ortalarında genel seçimlere gitmek niyetiyle alakalı, ciddî bir işaret daha verdi. Günlerden cumaydı. Suhunet sıfırın altında 10 iken, saatler de 11 i gösteriyordu, Rüzgar bıçak gibi kesiyor, yağmur yağıyordu. Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri, bir dağ başında, toprak tesfiye edilerek meydana getirilmiş bir toplanma mahallinde kurulan kürsüde konuşuyor, rakamlar sıralıyordu D. P. nin yaşlarının mecmuu 2 asrı 8 yıl geçen 3 kurucusu Bayar, Koraltan, Menderes ve diğer bazı Bakanlar da etrafındaydılar. Menderesin bir baş işareti ile, henüz depara kalkmış olan İleri, hızını alamadan konuşmasını kesmek mecburiyetinde kaldı. Zemin, çamur deryası halindeydi.

Tören, Kesikköprü Barajı ve Hidro-Elektrik Santrali tesislerinin resmi ağızla "temelinin atılması" münâsebetiyle yapılıyordu Aslında, hafriyata başlama töreni olması lazımdı. Nitekim, İlerinin daveti üzerine Bayar bir düğmeye basarak elektrikli kısımdaki ateşleme düzenini harekete geçirmiş, birkaç kilometre ötede hazırlanan büyük bir tarraka ile TNT infilak ederek bir krater açmıştı. İleri böylece, Bayarın "derhal ve süratle işe başlama emrini verdiğini" söylüyordu. Halbuki hafriyata, şartname gereğince 1-2-1960 ta başlanacaktı. İlerinin yaptığı yegane hata bu değildi. Kesikköprü Barajı ve Hidro-Elektrik Santrali tesislerinin 150 milyon liraya malolacağını ileri sürmüştü Gerçek miktar, tam 126,562 bin liradan ibaretti.

Yapılan hesaplar, Kızılırmaktan 1.5 milyar kilovat saat enerji sağlanabileceğini ortaya koymuştu. Hirfanlı Barajından 400 milyon kilovat saat enerji temin edilecekti. 1.5 milyara ulaşabilmek için, Hirfanlıdan itibaren Kızılırmağın mansabına doğru daha 4 barajın inşaası lâzımdı İşte Hirfanlıdan 25 kilometre kuzeyde olan Kesikköprü, bu barajlar zincirinin ikinci halkasını teşkil edecek ve yılda 250 milyon kilovat saat enerji istihsal edecektir.

Rüzgara söylenen nutuk

Bayındırlık Bakanlığı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü -DSİ-, yükseklerden aldığı emirlere harfiyen riayetle, milletin yarım milyon lirasını mirasyedi hovardalığı ile gözden çıkararak, törenlerin mümkün olduğu kadar parlak geçmesi için bütün imkânlarını seferber etmişti. Resmi daireler ve fabrikalar boşaltılarak memur ve işçiler motorlu taşıt vasıtalarına doldurulmuştu Sabah saat 8 de Ankaradan büyük bir kafile ha-

— Millet, Hazreti Muhammedi unutmuş, Peygamber aramakla meşgul!..

B . M . M . önünde

Ellerini ikide bir hohlayarak ısınmağa çalışan, kasketi hafifçe yana kaymış, şayak paltosunun yakaları kalkık, esmer adam, vücudunun ağırlığını sağ ayağından sol ayağına aktardı. Yanında hemen hemen aynı kıyafette iki kişi daha vardı. 3 kişinin birkaç saatten beri bekledikleri belliydi. Ayakta durmaktan yoruldukları her hallerinden anlaşılıyordu.

Hafifçe çiseleyen yağmurun vıcık vıcık ettiği asfaltta, kayan otomobillerden bazıları -Bir çoğu hususi ve son modellerden- Büyük Millet Meclisinin milletvekillerine ait olan kapısında duruyordu. Her duran otomobil bu üç adamı fazlasıyla alakadar ediyordu. Otomobilden inen milletvekillerine bakıyor, onları gözleriyle giriş kapısına kadar takip ediyor ve gelen yeni otomobilleri tetkike koyuluyorlardı.

Bekleyen üç adamın yanına bir genç sokularak, ortada durana:

"— Kimi bekliyorsun ağa" diye sordu. Kasketini düzelten ortadaki, genç adama sertçe:

"— Neden sordun? diye cevap verdi. Polis misin?"

"— Hayır gazeteciyim." Kasketli rahatlar gibi bir hareket yaptı ve çekinmeden konuşmağa başladı.

"— Sivas milletvekillerinden Hasan Değeri bekliyoruz. Tam 3 gündür buradayız. Bir türlü bulamadık. Tanırmısın sen?"

Hâdise geçen haftanın ortalarında Ankara Palasın Meclise bakan kapısı önünde cereyan ediyordu. Bekleyen 3 adamdan ortadaki Sadık Timisi adında bir Sivaslıydı. Sivasın Timisi kasabasından gelmişti. Yanındaki arkadaşları ise birkaç seneden beri Ankarada bulunan Timisin hemşerileriydi. Suali soran genç de AKİS muhabiriydi.

Sadık Timisili Sivastan Ankaraya gelmişti. Rençperdi. Ankarada iş bulacak, çalışacak para kazanıp yazın Timisiye tarlasının başına dönecekti. Ankarada tanıdığı tek adam Timisililerin milletvekili olarak Meclise gönderdikleri Hasan Değerdi. 2 gün Meclisin kabul Salonuna gidip hemşerileri milletvekilini çağırtmışlar ama bir türlü bulduramamışlardı. Bu sefer Meclise girerken yakalamağa çalışıyorlardı. Yolunu çevirecek ve seçmen olarak dertlerini anlatacaklardı. Timisi ve arkadaşları Sivas milletvekilini o gün de bulamadılar. Zira Meclis geçen hafta çoğunluk kalmadığı için ekseriya erkenden dağılıyordu!

Çiseleyen yağmur biraz hızlanmıştı. Üç Sivaslının biraz ötesinde şişman bir adam Buda heykeli gibi sükûnetle bekliyordu. Filizi şapkalı, eski fakat temiz, balık sırtı kahverengi paltolu şişman bir Buda.. Elindeki yarılanmış Bafra sigarasını endişesiz nefeslerle bitirmeğe çalışıyordu. Çamurlanmasın diye pantolonunun paçalarını kıvırmıştı.

Sorulan suallere istifini hiç bozmadan cevap verdi.

"— Sizin de mi bir milletvekiliyle işiniz var?"

"— Yoo, hayır.. Burada durmak yasak mı? Yasaksa gideyim."

"— Hayır, ben sadece sordum. Neden bekliyordunuz isminiz nedir?"

"İsmim Süleyman seler. Niye bunları soruyorsunuz?"

Süleyman Selere AKİS muhabiri durumu anlattı. Bir işportacı olan Seler o günkü işini bitirmişti. İşportasını toplamış, Meclisin önünden geçerken de meraklanmıştı. Seyretmek için beklemeğe başlamıştı. Meclise gireni çıkanı, Bakanları milletvekillerini seyrediyordu. Vakit öldürüyordu. Bir saattir bu ağacın altındaydı. Belki bir saat daha bekliyecekti.

Süleyman Seler bir Buda sükûnetiyle temaşasına devam ederken Gri-Yeşil skoç pardesülü, uzun boylu, ayağındaki Amerikan ayakkabıları en az 43 numara olan çok şık bir genç, polislerin sıkı sıkıya kontrol ettikleri Meclis parkının ön kapısına yaklaştı. Polisle bir kaç kelime konuşta ve içeri girdi. Acemice etrafına bakındı. Daha sonra milletvekilleriyle konuşmak için kabul salonuna giden kapıya doğru yollandı.

Genç adam Darüşşafaka takım oyuncularından milli basketbolcu Şevket Taşlıca idi. Vatani vazifesini yapmak üzere Yedek Subay okuluna gelmişti. Meclise bu iş için geliyordu. Bursa milletvekillerinden Müfit Erkuyumcuyu görecek ve talebelik devresini İstanbuldaki okullardan birinde yapabilmesi için yardım istiyecekti.

İç kapıdan girdiği zaman Meclis hademeleri "Tamam.. Ziyaret bitti.. diğerleri yarın gelsin.." diye bağırıyorlardı. Kabul salonuna birkaç basamak merdivenle bağlı olan küçük salon doluydu. Bekliyenlerin hemen ekserisi kasketli vatandaşlardı. Meclis hademelerinin bağırmalarına aldırmadan beklemeğe devam ediyorlardı. Saat 15 olmak üzereydi. Umumi heyette yoklama başlamıştı. Kasketli vatandaşlara Meclis hademeleri bunu izaha çalışıyorlardı. Ama nafile... Onlar bir kere birkaç polis kordonunu aşıp buraya kadar girmişlerdi ve bu fırsatı kaçırmak istemiyorlardı.

Nihayet işe polis müdahale etti. Milli basketbolcu Şevket Taşlıcanın Müfit Erkuyumcuyu görüp görmediğini bilmiyoruz. Çünkü polisin dışarı çıkardıkları arasında AKİS muhabiri de vardı.

Yağmur kısa bir sağnaktan sonra hafiflemişti. Ankara Palasın kapısı önünde biriken kalabalık sağnak sırasında adamakıllı seyrelmişti. Kalanlar daha ziyade milletvekilleriyle işleri olanlardı. Büyük Akasya ağacının dibinde 5 kişilik bir grup toplanmıştı. Dördünün başında kasket, birinde havları dökülmüş bir fötr şapka vardı. İkisi akasya ağacına dayanmıştı. Ağaca yaslananlardan biri:

"— Tehe.. İbrahim Saffet Omay değilmi şu çıkan?"

M i l l e t v e k i l i   a v ı

eliyle kısa boylu, tombulca bir milletvekilini işaret ediyordu. Başında Fötr şapkası olan kımıldamadan cevap verdi:

"Yok.. Değil o İbrahim Saffet bey.. Baksana taksiye biniyor. Bizimkinin hususi otomobili var."

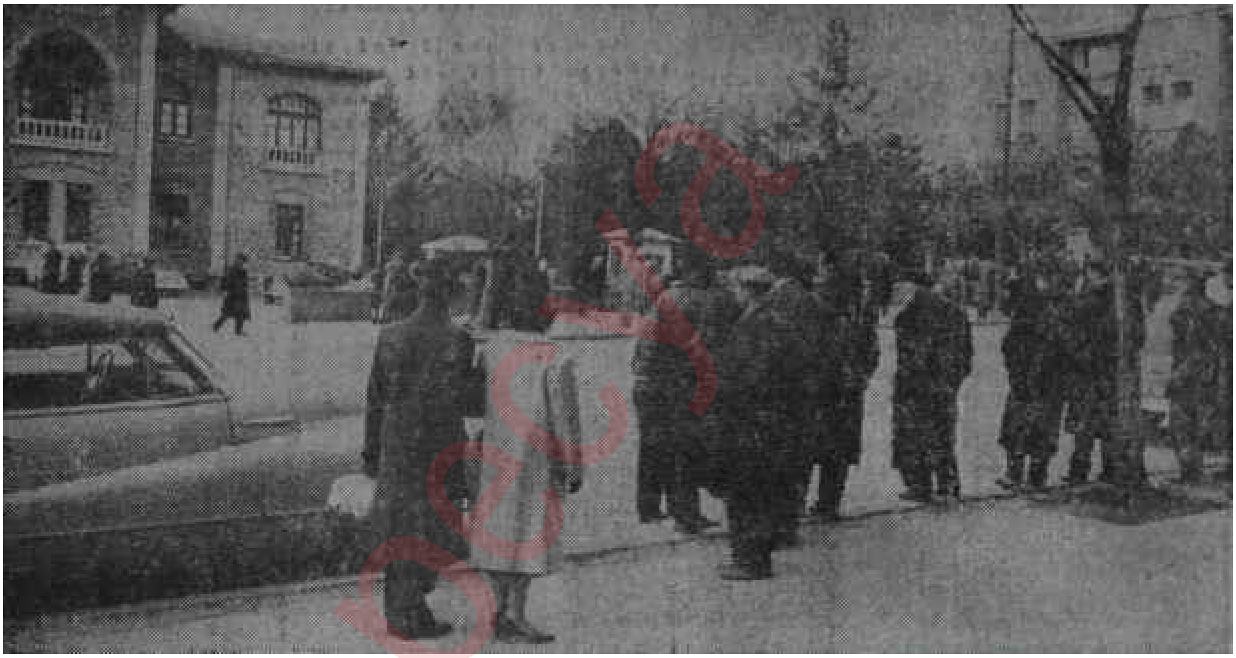
Beşi birden kafalarını salladılar ve sigaralarından derin birer nefes daha çektiler.

Beş adam sigaralarının dumanını ciğerlerinden boşaltmamışlardı ki yolun karşı tarafında, uzun boylu, iyi bir kumaştan yapıldığı hemen farkedilen krem renginde bir pardesü giymiş, kahverengi kasketli bir başka adam, Meclisin kapısındaki nöbetçi kulübelerinden birinin bulunduğu yere doğru ilerledi. Bütün itinalerine milletvekillerinin bir diyeceği olup olmadığını, selam gönderip göndermiyeceğini soracaktı.

•

Ankara Palasın Meclise bakan kapısı önündeki kalabalık hava kararmağa yüz tuttuğundan yavaş yavaş dağılmağa başladı. Milletvekili avının birinci kısmı burada bitiyordu. Ertesi gün, Daha ertesi gün yeniden başlıyacaktı.

Emektar Ankara Palasın salonlarında ise bir başka avcı grubu pusu kurmuştu. Bunlar Meclisin dağılmasını beklemekteydiler. Masa başında ellerindeki viski kadehini yudumlıyarak sabırsızlanıyor arada bir barmen Şinasiye:

B. M. M. önünde bekleyen seçmenler
"Ne ararsan bulunur derde devadan gayrı"

sına rağmen iğreti bağlanmış pahalı kravatı yana doğru kaymıştı. Cebinden Yeni Harman paketini çıkardı, uzun söğüt dalından yapılmış ağızlığına taktı. Türk malı bir çakmakla sigarasını yaktı ve beklemeğe başladı. Bir müddet Meclisin kapısından gidip gelen beyaz eldivenli nöbetçileri seyretti. Sonra iki defa kasketini düzeltti. Gene beklemeğe başladı.

Adamın ismi Ahmet Kurttu. Sivasın ileri gelen çiftçilerindendi. Ankaraya bazı işlerini takip için gelmişti. Meclisin kapısı önünde beklemesinin sebebi de Sivas milletvekillerinden birini -Hangisi olursa olsun- görmekti. Ahmet Kurtun milletvekilleriyle -Kendi ifadesine göre- bir işi yoktu. Sadece Sivastaki hemşeri-

"Şinasi şuradan bir bak bakalım, Meclis dağıldı mı" diyorlardı. İşlerine çok fazla bağlı olanlar bizzat kapıya kadar giderek bakıyorlardı.
Ankara Palasın emektar salonunda Meclisin açık olduğu günlerde bunlara daima rastlamak mümkündü. Birer ikişer masalara taksim olunan büyük ticari şirketlerin mümessilleri veya alakalıları tanıdık milletvekillerini bekliyorlardı. Seçmen olarak milletvekillerine dertlerini anlatacaklardı. İsteklerini, taleplerini, bazı masum dileklerini izah edecek ve kendilerinden yardım istiyeceklerdi.

Taleplerinin pek çoğu Sivaslı Sadık Timisilinin dileğinden kolay halledilecek meseleler olduğundan kolaylıkla yapılıverecekti.

linde hareket eden resmi veya piyasadan kiralanan motorlu taşıt vasıtalarının sayısı, civar kaza ve vilâyetlerden gelerek yolda iltihak edenlerle birlikte 750 yi bulmuştu. Evvelâ neşe içinde yola revan olan, sonradan kendilerini "törenzede" olarak isimlendiren davetliler, yol boyunca tesadüf olunan köylerde D.P. büyükleri için toplattırılan kalabalıkları, asılan bayrakları ve kış kıyamette saatlerce bekletilen İlkokul öğrencilerinin yürekler parçalayıcı durumlarını gördüler. Fakat, dairelerinde çalışmaktansa, kendilerine hediye edilen Yenice-Bafra harmanından özel surette hazırlanmış Hirfanlı Barajı açılışı ve Kesikköprü Barajı temel atma töreni hatırası" sigaralarını tüttürerek, hoş bir gezintiye çıkmış olmaktan memnundular. Başkente 96 kilometre mesafedeki Kesikköprüye gelindiği vakit, birçoğu, motorlu taşıt vasıtalarında kalmağı tercih etti. Fakat canlarının tadını bilen ve üst başlarının berbat olup şıklıklarına halel gelmemesi konusunda en fazla titizlik gösterenler, D. P. milletvekilleri oldu. Üzerinde B. M. Meclisi bandı olan otobüs, kademeli törenlerin ilki icra edilirken dopdoluydu. Organizasyon denen nesne değil kötü, kökünden mevcut olmadığı için, tören tam manâsıyla bir keşmekeş ve katıksız bir fiyaskoydu. Bayar, Menderes ve Koraltan geldiği zaman, nizam intizamı hiçe sayan ateşli Vatan Cepheliler, bir anda D.P. kurucularının etrafını sardılar. Omuza alınmak istenen Menderes, itişme kakışma sırasında çok müşkül anlar geçirdi. Tabii ki, Menderesi görmek pek az talihliye nasip oldu. Elleri soğuktan kaskatı kesilmiş veya eldivenli olduğu için alkış tutamayan kalabalık, avazı çıktığı kadar bağırıyor ve garip bir uğultu etrafı sarıyordu. "Havanın muhalefetine" serzenişte bulunarak konuşmasına başlayan İlerinin sözleri de, kulaklara vasıl olmadan bıçak gibi kesen rüzgâra karışıyor, dağılıp gidiyordu. Anadolunun göbeğinde, kışın tam ortasında İlerinin "hava muhalefetinden" dem vurması, tebessümlere yol açmıştı. Bıyık altından gülenler, böyle bir mekân ve zamanda atmosfer şartlarının anormalliğinden bahsetmek için ancak bir D. P. li Bakan olmak gerektiğini, kafalarını sallıyarak düşündüler.

4 Saatte 26 kilometre

Hadisenin buraya kadarı, nispeten normaldi. Çilekeş davetliler, "törenzede" sıfatını, asıl Kesikköprü - Hirfanlı arasındaki 26 kilometrelik yolu katederken hakettiler. Beklenilmeyen olaylar nazarı itibara alınarak cömertçe davranılmış ve programa göre, 26 kilometrenin 45 dakikada aşılabileceği düşünülmüştü. Takriben 15 bin kişiyi taşıyan motorlu taşıt vasıtaları kafilesi, 11.30 da Kesikköprüden harekete geçmişti. Fakat kapasitesinden çok fazla trafiğe maruz kalan yeni stabilize yol, devlet adamları ve yüksek seviyeli davetliler geçtikten sonra hemen bal-

Kübada Basın Hürriyeti

Yeryüzünün en hayasız diktatörlerinden biri olan Batista'yı yıllarca süren bir iç savaşı sonunda yıktıktan sonra iktidara gelen Fidel Castro, aslında ihtilâl hükümetinin reisidir. Castro'nun karşılaştığı tek dava elbette sadece demokrasiyi kurmak değildir. Castro ilk önce, memleketinde hür bir rejimin yaşayabilmesi için lüzumlu şartları temin etmek zorundadır. İlk iş olarak, radikal bir ziraî reform yapmağa girişmiş ve Küba'yı haraca kesen diktatörlerin dayandığı toprak derebeylerinin kökünü kazımağa başlamıştır. Kökü kazınacak olanlar sadece toprak ağaları da değildir. Hürriyetçi Amerikanın temsilcisi büyük teşebbüs erbabı, fakir Küba'nın kaynaklarını sömürmek ve zengin Amerikan halkına ucuz şeker satabilmek için, bu toprak derebeylerinin arasına girmişler ve büyük şeker kamışı çiftliklerini ellerine geçirmişlerdir. İşte Castro, memleketini, sömürmekle meşgul olan bu asri kapitülâsyonlardan da kurtarmağa çalışmaktadır. Tabiî, bütün bunlar, Castro'ya dünyanın her tarafında ve bilhassa hürriyet sever Amerikada büyük düşmanlar kazandırmıştır. Ve pek yerinde bir zirai reform komünistlik gibi gösterilmeğe çalışılmaktadır. Bu hususi menfaat sahipleri, şimdi Washington Hükümetini Castro'ya karşı vaziyet almağa zorlamaktadırlar. Öte yandan, Castro, Karayip Denizinin en ahlâksız diktatörü olan General Trujillo'uun da tehdidi altındadır. Trujillo Kübaya denizden komandolar göndererek, kendi rejiminin varlığını tehdit eden bu genç ihtilâl hükümetini yıkmağa uğraşmaktadır.

Bütün bu badireler içinde Fidel Castro, doğrusu istenirse, her zaman, soğukkanlılığını muhafaza edememiştir. Kendisini savunacağı yerde o da etrafa saldırmağa başlamış ve Güney Amerikadaki bütün diktatörlüklere karsı silâhlı komando mücadelesine girişmiştir. Üstelik, Castro'nun, memleketinde kalmış eski rejim taraftarlarını sorgusuz sualsiz kurşuna dizdirmesi de, Kübanın, eski Güney Amerika geleneklerinden tamamiyle sıyrılmaktan henüz uzak olduğunu meydana koymuştur.

Gerçi, Fidel Castro'nun karşılaştığı güçlükler normal şartların dışında güçlüklerdir. Nihayet, Küba Kübadır. Bir asırlık tarihi bile olmayan ve kanlı geleneklere bulanmış bir memleketten daha fazla olgunluk beklenmemelidir.

İşte bu Kübada, bu ihtilâl şartları altında Havana Gazeteciler Derneği, -Hükümetin zoruyla olacak- bütün gazetelere -pek hürriyetsever olmayan- bir tamim göndermiştir. Tamimde, gazetecilerden, İhtilâlin itibarını kıracak ve Kübanın milli menfaatlerine darbe vuracak mahiyette gördükleri ve yanlış malûmat ihtiva eden yabancı menşeli haberleri şu notu ekleyerek yayınlamaları istenmektedir: "Bu haber, Kübada mevcut olan basın hürriyetinin icabı olarak gazetemiz tarafından serbestçe yayınlanmaktadır. Fakat burada çalışan gazeteciler ve matbaa işçileri, yine basın hürriyetinin verdiği imkâna dayanarak, bu haberin doğru olmadığını ve en basit gazetecilik ahlâkına uygun düşmediğini belirtirler."

Dikkat edelim: Yanlış da olsa, Hükümetin itibarını da zedelese, menfaatlere aykırı da olsa, haberin neşri yasak edilmemiştir. Sadece, gazete haber hakkındaki kanaatini okuyucuya haberle birlikte bildirmektedir. Nihat hüküm bizzat okuyucuya aittir. Üstelik, bu sadece dış haberler için varittir. Sonra Havana Gazeteciler Derneği sadece bir tavsiyede bulunmuştur; bu tavsiyeye uyup uymamak da gazetecinin bileceği şeydir.

çıklaşmıştı. Neticede trafik durmuş ve içindeki misafirlerle birlikte motorlu taşıt vasıtaları saatlerce beklemişlerdi. Büyük çoğunluğu kahvaltı etmeden evden çıkan davetliler son derece acıkmışlardı. Sabırsızlığın ve put gibi durmaktan uyuşan ayakların verdiği ızdırabın da tesiriyle, asaplar son derece gerilmişti. Zaman ilerledikçe, miğdelerin gurultusu, ırkımızın kendine has tahammül ve dayanma kudretini yavaş yavaş aşıyordu.

Bir ara, motorlu taşıt vasıtalarından fırlayan insanların, son süratle tek bir hedefe doğru koştukları görüldü. Evet, beklenen akibet nihayet gelip çatmıştı. 15 bin kumanya paketini taşıyan kamyonlardan biri keşfedilmiş ve yağmaya uğramıştı. Jandarma ve polisin mukavemeti, bir sineğin gösterebileceği mukavemetin fevkine çıkamamış, kapışma başlamıştı. Yer ve gökten başka hiçbir şeye rastlamanın mümkün olmadığı çorak bir arazide cereyan eden kumanya harbi, 15 dakika kadar devam etti. Arada, yekdiğerleriyle vuruşanlara da rastlanıyordu. Kumanya harbi, ancak kamyonun etrafından sapır sapır adam dökülerek harekete geçirilebilmesiyle neticelendirildi.

Perdenin arkasındaki hakikat

Törenzedeler, hayatlarını tehlikeye atarak karınlarını doyurmanın çarelerini arayadursunlar, mesut azınlık diğer tarafta Hirfanlı Barajı ve Hidro-Elektrik Santrali tesislerinin üçüncü açılış törenini yapmaktaydı. Şöhretli hatiplerden İlerinin gene tam manasıyla içini dökemediği ve meşhur Zaferde üstünkörü bir hülâsası çıkan kısa konuşmasından sonra, mikrofonun önüne İngiltere Büyük Elçisi Sir Bernard Burrows -İktidarın başlıca methiyecilerinden Tercümanın hâdiseleri pek yakından takip ettiği aşikâr, muhabirine göre, o sırada belki de Viyanada şöminesinin başında piposunu tüttürmekte olan bir evvelki İngiliz Büyük Elçisi Sir James Bowker- getirilmişti. English Electric Co. Ltd. ın de iştiraki dolayısıyla söz alan ve o gün Sir James kadar şansı yaver gitmeyen Büyük Elçinin konuşması pek diplomatça olmamakla beraber, talihsiz İlerininkinin yerine, Zaferde tam metin olarak yer almıştı.

Sayın Bayarın gene bir düğmeye basmasıyla Hirfanlı Barajının suyu tünelden akmağa başlamış ve tümü senede 400 milyon kilovat saat enerji verecek 3 türbinden yalnız biri çalışmağa başlamıştı. Fakat devlet büyüklerinin ve yüksek seviyeli davetlilerin Hirfanlıdan ayrılmasından sonra, türbin durdurulmuştu. Alâkalılar ifadelerine göre, temel atma töreni 1954 te yapılan Hirfanlı Barajı, karların erimesi ve yağmurların düşmesinden sonra mayıs ayında dolabilecek, türbinler ancak müteakiben çalıştırılmağa başlanacaktı. O zaman Bir kere Hirfanlı Barajı ve Hidro-Elektrik sonuncu açılış töreni, genel seçimlerin pek yakın bir arifesinde tertiplenecekti.

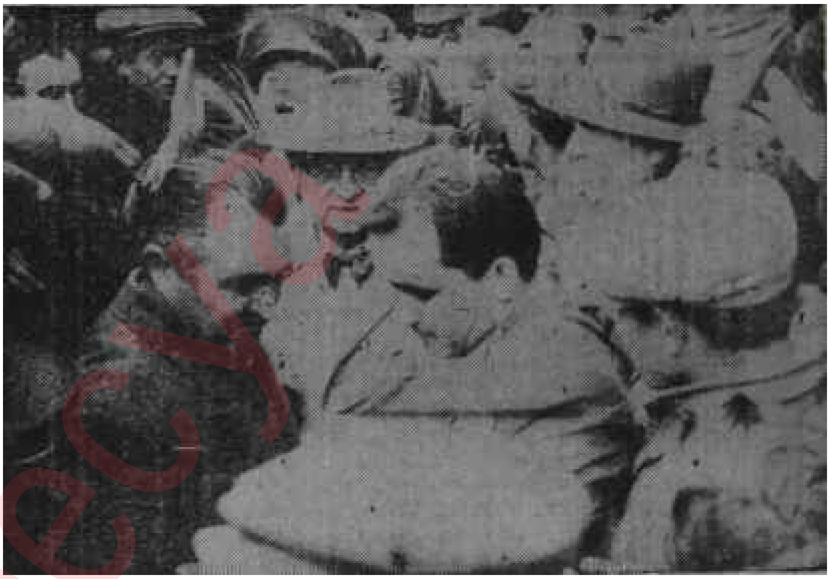
Meselenin hakikati araştırıldığı takdirde, perdenin arkasında bambaşka bir niyet kendini gösteriyordu, en başta Hirfanlı Barajı ve Hidro-Elektrik Santrali tesisleri hizmete girmeğe hazır değildi. Ayrıca, ikinci ile üçüncü açılış törenleri arasında, geçen müddet zarfında, Hirfanlı Barajı ve Hidro-Elektrik Santrali tesislerine, öyle pek göz alıcı bir ilâve de yapılmamıştı. Dikkatli nazarlar, sadece oraya buraya serpiştirilmiş "Millete uğurlu olsun" ibaresinden yeni bir şey farkedemediler. Olsa olsa, D. P. li büyükler Hirfanlı Barajı ve Hidro-Elektrik Santralı tesislerini biraz şatafatlı şekilde ziyareti arzulamışlar veya maaşlarına yapılan % 100 zamma rağmen reylerini C.H.P. ye vermekte ısrarlı kadir bilmez memur ve işçilere, D.P. nin varlığına inandığı emsaline tesadüf edilmiyen nurlu bir kalkınma yolunda ilerliyen Türkiyedeki bir eseri göstermek istemişlerdi. Kısacası Menderes, Çukurovada başladığı genel seçim propagandasına, daha ayağının tozunu silmeden Orta Anadoluda devam ediyordu.

Devlet büyükleri ve yüksek seviyeli misafirler, saat 15.30 da Hirfanlıdan Ankaraya müteveccihen yola çıkmışlardı. Program adeta, münhasıran mesul azınlık için hazırlanmıştı.

Bir maceranın acı sonu

Törenzedeler bitap halde Hirfanlıya geldikleri zaman herşey çoktan bitmişti. Davet sahibi DSİ Umum Müdürü Süleyman Demirel dahi, hercümerce kurban giderek, her 2 törende de hazır bulunamamıştı. Hirfanlıya geldiğinde, Bayar ile Menderes ve Koraltan ve yüksek seviyeli misafirlerin yerlerinde yeller estiğini görünce, aşırı hiddet göstermişti.

Dönüş bir başka âlemdi. Kumanya paketi taharriyatından motorlu taşıt vasıtalarını kaçıranlar, açıkta kalmışlardı. En sona kalan otobüsler hıncahınç doluydu. Açıkta kalanları yerleştirmek imkânsız bir hal almıştı. Geceyarısı dağ başında kalmak endişesiyle ağlıyanlara rastlanıyordu. Ancak kumanya paketi karşılığında, otobüslerde ayakta seyahat şartıyla yer bulmak imkânı vardı. Törenzedeler, programa göre saat 18.30 da Ankaraya dönecekken, saat 22 de muvasalat edebilmişlerdi. Dönüşte, DSİ ye netameli iltifatlar yağdırırken, yola koyulduklarına bin defa pişman, cevap ve iskarpinleri çamur içindeki törenzedeler, kendilerini alaya alacak arkadaşlarına malzeme vermemek gayesiyle, başlarından geçenleri anlatmamak için yekdiğerleriyle sözleşiyorlardı.

Hirfanlı Barajının açılış merasiminden bir görünüş
Dipsiz kiler, boş ambar!..

B A S I N

Gazeteciler

İyi ruh haleti

Saçları ak ve dinç adam karşısındaki bıyıklı genci şefkat ve dikkat dolu bakışlarla bir müddet seyrettikten sonra yüzü güldü. İntibaı çok müsbetti. "Çok memnun oldum" dedi "Sıhhat ve iradenizi koruyun"

Geçen hafta sonlarında bir gündü. Hâdise artık Parkotel adım taşıyan Toptaşı cezaevinin avukatlar odasında cereyan ediyordu. Ak saçlı dinç adam İnönü idi. Karşısındaki genç cezaevinin üç gündür misafiri bulunan Şahap Balcıoğlu... İnönü genç gazeteciyi "iyi ruh haleti" içinde görmekten pek memnun olmuştu. Dava adamlarına elbette moral yüksekliği yakışırdı. "İdealleri korumak" lâzımdı. İnönünün Balcıoğluna verdiği bir öğüt de "Sıhhat ve iradenizi koruyun" oldu. Türkiyenin sağlam iradeli vatandaşlara ihtiyacı vardı. İkbal, mevki, para, tazyik, tehdit ve hapis... Sağlam iradeler karşısında bu silâhların değeri kalmıyordu.

Neşeli bir adam

Şahap Balcıoğlu elbette bu sağlam iradelilerin en başta gelenlerindendi. Bütün yaşayışında, meslek hayatında, dış tesirler önünde bir nebze dahi tereddüde kapılmamıştı. Kendisini tanıyanlar geçen hafta başında, Salı günü sabahı bu kanaatlerini daha da sağlamlaştırdılar. O gün tam saat 9.45 te Sirkecide Büyük Postahane üstündeki Adliyeye gelen Şahap her zamanki gibi neşeliydi. Yanında solgun yüzlü karısı Necla Balcıoğlu vardı. Adliye koridorlarını meslekdaşlar, dostlar, vatandaşlar doldurmuştu. Bu kalabalık saat 9 dan beri "hapse girecek gazeteci"yi bekliyordu. Ama bir başkası -Adalet Bakanı Esat Budakoğlu - çıkageldi. Budakoğlu saat 9.15 de doğru Cumhuriyet Savcısının odasına geldi. Durgundu. O gün koridorları dolduran vatandaşlar içinde bu iki şahsı pek tanımayanlar şaşırabilirlerdi. Şahap hapishaneye girmeyecekmiş gibi neşeli, Adalet Bakanı bakanlık koltuğunda değilmiş gibi düşünceliydi. Bu sırada gazetecilerden müteşekkil bir heyet Bakanla görüşmek istedi. Maksatları arkadaşlarının Sultanahmet cezaevinde yatırılmasını temin etmekti.

Şahap Balcıoğlu cezaevi kapısında arkadaşlarıyla
"Bir işin icabı yapılmalıdır.."

Ama Savcılığın kapısında yarım saat bekledikleri halde iki defa hususi kalem müdürü ile görüşebildiler. Müdür iki defasında da, tek şey söyledi. Vekil bey meşguldü. Biraz sonra kendilerini kabul edecekti. Halbuki "biraz sonra" Budakoğlu, Sebati Yalçınla odadan çıktı. Savcılıkta kaldığı müddetçe bazı hakimleri kabul etmiş ve görüşmüştü. Gazeteciler hemen etrafını alıp dertlerini anlattılar. Bakan Savcının mümkün olanı yapacağını söyledi. Ama gazeteciler hemen orada Savcı Yalçından "mümkün olanın" hiç bir şey yapılamıyacağı olduğunu öğrendiler. Arkadaşları Sultanahmet Cezaevinde yatamazdı. Bu mümkün değildi. Bütün bunlar olurken Şahap sakin neşeli ve emin halini m u h a f a z a ediyordu. Dışarda ise kalabalık daha da artmış Babıâli mensuplarının yanı sıra C H P İl İdare Kurulu üyeleri ve halk koridorları doldurmuşlardı. Muamele ikmal edilince beş otomobillik bir kafile Şahap Balcıoğlunu Üsküdar Savcılığına kadar götürdü. Oradan da 16 aylık son durağa -Toptaşı Cezaevi- varıldı.

Parkotel

Toptaşı Cezaevinin -yeni adı Parkotel- müdür odasında Şahap ve dostları vedalaştılar. Eşi Necla Balcıoğlu hıçkırıklarını tutamıyordu. Haklıydı da... On altı aylık ayrılığın kapısı şu anda üzerlerine kapanıyordu. Kimse göz yaşlarını saklayamadı. Hapse girecek gazeteci teker teker herkesi teselli etmeğe çalışıyordu. Metin ve sağlamdı. O anda aklına birden bire Pulliam geldi. Şu anda kimbilir neyle meşguldü. Serbest dolaşıyordu. Belki de Cumhurbaşkanı seçiminin yaklaşması dolayısiyle Eisonhower'e en sert tenkidlerinden birini yazmaktaydı ve şaşılacak şey, bu adam hapse atılmadığı halde Amerikada her şey bizden düzenli gidiyordu. Buna rağmen Şahap Pulliam'la kafasını fazla meşgul etmedi. Orası Amerikaydı, burası Türkiye. Orada Basın hürriyeti kazanılmıştı. Burada mücadelesi yapılıyordu. Hürriyet mücahidi Hüseyin Cahidin "Bir işin icabı yapılmalıdır" sözünü hatırladı. Mücadelenin icablarını yerine getirmeğe çalışmıştı.. Şimdi de hapse girmesi iktiza ediyordu ve işte rahatça korkusuzca giriyordu.

Yeni hayat

Şahap ikinci kısımda bir koğuşa verilmişti. Yepyeni bir muhit onu karşıladı. Herkes son derece yakınlık gösteriyordu. Bütün mahkûmlar teker teker kendisini ziyaret ederek "Allah kurtarsın" dediler. Şahabın koğuşunda bulunan 12 kişi arasında, iki de gazeteci vardı. Bunlardan biri Necip Fazılın bir zamanlar çıkardığı Büyük Doğu mecmuasının, diğeri Hür Fikir gazetesinin mesul müdürüydü. Balcıoğlu mizacı dolayısıyla hemen muhitine ısındı ve cezaevinin havasına çabucak alıştı. Etrafına toplanan diğer mahkûmlarla bol bol sohbet ediyordu. Hapishanede kullanılan tabirleri çabucak öğreniverdi. Dışardan yemek istemiyordu. Derhal Cezaevi kütüphanesini zenginleştirmek, müsamere tertip etmek gibi kültürel hareket plânları çizilmeğe başlandı. Bu yolda diğer mahkûmlardan kendisine yakın yardımcılar çıkıyordu. İstikbal hakkında en ufak bir tereddüdü yoktu. Muhitine faydalı olmak için çalışma imkânı da bulursa on altı aya çabuk geçeceğine emindi.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Pakistan

Palavra Yok

Eğer mazide gerçekleştirmeyi umduğumuz herşeyi gerçekleştirememişsek, hakikati gizlemekle hiçbir şey kazanamayız. Hatanın nerede olduğunu araştırmak ve onu tashih etmek çok daha yerinde olur."

Bu mütevazı sözleri söyleyen uzun boylu, dev cüsseli, kaytan bıyıklı, mavi gözlü erkek güzeli adam, Pakistanın Cumhurbaşkanı Mareşal Eyüp Han'dan başkası değildi. Eyüp Han, Pakistanın 1955-1959 yıllarını kapsayan ilk beş yıllık kalkınma plânının uğradığı başarısızlık hakkında işte bunları söylüyordu. Bu devrenin önemli bir kısmı başkalarının iktidarı zamanında geçmişti. Bu başkaları, çok kere, ahlâksız ve beceriksiz alelâde politikacılardı. Buna rağmen Eyüp Han, Birinci Beş Yıllık Plân hakkında tamamen tarafsız olarak konuşuyor, başarıları da, başarısızlıklar gibi zikretmekten çekinmiyordu. Çünkü Mareşal Eyüp Han kalkınma davasının adi polemik işi olmadığını iyi biliyordu. Ne yaptıklarını övüyor ne de istikbali tozbembe göstermeğe çalışıyordu. Aksine güçlükleri bir bir sayıyor, milletine görülmemiş bir kalkınmanın, her gün elle tutulur gibi yaklaştırılan mucizelerin edebiyatını yapmıyordu. Eyüp Han milletinden alınteri ve fedâkârlık istiyordu:

"Gayelerimize varabilmek için birçok engellerle karşılaşacağız. Tabiat kuvvetleri her zaman bize yardımcı ve dünya şartları her zaman müsait olmayacaktır. Mucize beklemeyelim; fakat çok çalışanın mükâfatını alacağına bütün kalbimizle inanarak ileriye atılalım."

Plân

Hakikaten, Eyüp Han -bütün gelişmemiş memleketler gibi- Pakistanın önüne dikilen zorlukları tamamen müdriktir. Cumhurbaşkanı bu engelleri iki ana noktada toplamaktadır: düşük ziraî istihsâl ve çok hızlı nüfus artışı.

1955 yılı başında tatbikine başlanan İlk beş Yıllık Plân 1959 sonunda millî hâsılada yüzde 15 bir artış olacağını tahmin etmişti. Birinci Plânın hedefi ziraî istihsali yüzde 13 icabetinde arttırmaktı. Bu maksatlâ, bilhassa küçük sulama projeleri sayesinde 1.8 milyon akr mesahalık arazi ekime açılmış olacaktı. Birinci plân, ayrıca enerji, yol ve demiryolu, muhabere tesisleri inşası suretiyle, daha sonra kendi kendisini desteklemeğe yetecek bir kalkınmanın temellerini atmağa çalışacaktı. Sınai istihsâlin yüzde 75 nisbetinde artması hedef ittihaz edilmişti. İlk Plâna göre, tediye bilançosunda büyük ilerlemeler kaydolunacak ve ihracat gelirleri, kalkınma gayeleri dışındaki -gıda gibi- ithalat ihtiyaçlarını aşacaktı. Nüfus artışı neticesinde işgücündeki çoğalmanın 2 milyon civarında olacağı tahmin edilmişti. Temin edilecek yeni iş imkânları sayesinde işsizlik ve gizli işsizlik -köylerde boş oturan ahali- miktarında herhangi bir artış olmaması sağlanacaktı.

İşsizlik ve gizli işsizlik azaltılamayacağına göre, aslında Pâkistanın bu ilk plânı ileri bir plân sayılmazdı ve -Çinde olduğu şekilde- ağır gayretleri gerektirmiyordu. Buna rağmen başarısızlığa uğramıştı. Plân mali bakımdan yüzde 90 nisbetinde yerine getirilmişdi. Fakat iç fiyatların ve dünyâ fiyatlarının yükselmesi de hesaba katılırsa reel olarak hedeflerin çoğunun çok gerisinde kalmıştı. Plân devresinin sonunda yüzde 15 yükseleceği farzolunan reel milli hâsıla sadece yüzde 10 nisbetinde yükselmişti. Halbuki, nüfus artışı Plânda tahmin edilen yüzde 1.4 den daha fazla, yüzde 1.6 nisbetinde olmuş ve bunun neticesinde de adam başına düşen milli gelirde hemen hemen hiçbir artış kaydedilememiştir. Bunun bellibaşlı sebebi ziraî istihsâl sahasında karşılaşılan büyük başarısızlıktır. Gerçekten, zirai istihsalin plân devresinin sonunda yüzde 13 artacağı tahmin edilmişken bu artış yüzde 6 yı geçmemiştir. Bunun neticesinde, Pakistan gıda ihtiyaçlarını kendi kendine karşılayabilmek gayesine erişememiş ve -bilhassa Amerikan zirai fazlalar yardımından- büyük miktarda gıda maddeleri ithâli zarureti hâsıl olmuştur. Sulama ve enerji tesislerinin bitmesi tesbit edilen tarihlerden çok sonra kabil olabilecektir. Sınai yatırımlardaki başarısızlık derecesi daha azdır. Fakat, Birinci Plân sayesinde inşa edilen yeni sınai kapasite önemli ölçüde kullanılmadan kalmıştır. Nakliye ve muhabere sahasında hedeflerin pek az gerisinde kalınmış. İnşaat sahasında ise büyük bir muvaffakiyetsizlikle karşılaşmıştır. Bunun sebebi, Hükümetin, lüks mesken inşaatına set çekememesidir. Plan devresi zarfında tediye bilançosu büsbütün bozulmuştur. Bunun neticesinde kalkınma gayelerine tahsis edilecek bir döviz fazlası temini imkanı hâsıl olamamıştır. Bilhassa ihracatta, ithalâttan tasarrufa yönelmiş istihsâl sahalarında, planlanan yatırımlarda hedeflerin hayli gerisinde kalınmıştır.

Eyüp Han
Anlayışlı bir adam

Mareşal Eyüp Han, bu başarısızlığın sebeblerini şöyle sıralamaktadır: Hava şartları aleyhte olmuştur. Dünyâ fiyatları yükseldiğinden yatırımların hacminde indirim yapmak icab etmiştir. Öte yandan, dış ticaret hadleri -bütün gelişmemiş memleketlerde olduğu gibi- Pakistanın aleyhine dönmüştür; yani Pakistan aynı miktardaki ihraç malına karşılık çok daha az ithalât yapabilmiştir. Bu yüzden gerekli yedek parça ve ham maddeler bile kâfi miktarda ithâl edilememiş ve yeni yaratılan sınai kapasite geniş ölçüde âtıl kalmıştır. Bunlar, Pâkistanın elinde olmayan hususlardır. Fakat, rey avcılığı siyaseti de Plânın muvaffakiyetsizliğinde büyük rol oynamıştır. Hükümet, istihlâkin aşırı artışını önlemek istememiş ve bunun sonucunda da kâfi miktarda yatırım yapılamamıştır. Ayrıca, dışardan temin edilen yardımlar ve döviz gelirleri en öncelikli maksatlar için kullanılmamıştır.

İkinci Plân

1960-1964 yıllarını kaplayacak ikinci beş yıllık plân, ilk plânın başaramadığı işleri gerçekleştirdikten sonra, daha ileriye varmayı gaye olarak ele almıştır. Birinci plan devresinde memlekette işsiz ve gizli işsiz miktarı artmıştır. Bunun önüne

Başbakan Konuşuyor

Başbakan Adnan Menderes, son Güney seyahatinde iktisadi kalkınma edebiyatının en parlak örneklerinden birkaçını daha verdi. Okuyucularımızın hafızasını tazelemek maknadiyle, AKİS, Başbakanın, daha önce aynı sahada ortaya koyduğu numunelerden birkaçını aynen nakletmekte fayda görmüştür.

İktisadi İstiklâl

"Sizlere şurasını söyleyeyim ki, esasen dâvayı kazanmış bulunuyoruz. İktisadî istiklâl mücadelesinin meydan muharebesi kazanılmıştır. Bunu size temin ederim. Şimdi, galebe ve zaferden sonra bir takım gayretler sarfolunması ve müşkillerin tahliye ettiği siperlerin birer birer işgal edilmesi safhasının içindeyiz." (8.VIII.1957 - Kastamonu).

AKİS: Türkiye, geniş dış yardımlar olmadan asgari ithal ihtiyaçlarını bile karşılayamamak durumundadır. Bu yıl başında dış borç miktarı 10.800.000.000 liraya ulaşmıştır. İktisadi bağımsızlığa varmak şöyle dursun, iktisadi bağlılık artmaktadır.

Kahve

Medeniyet ve terakki kervanı yürümektedir. Bundan sonra bir daha şekerin veya kahvenin veyahut diğer herhangi bir maddenin yokluğunu asla çekecek değilsiniz. (24.VII.1955 - Adapazarı).

AKİS: Bunların cevabını bizzat Menderes'in ağzından dinleyelim: "Kahveyi bir zaman bulamayan nadanın binbir tarizine göğüs gererek fabrikaların vücut bulmasını bekledik." (4.I.1960-Adana).

Plânlama

"Bir de sanayi bahsinde onların -Muhaliflerin- dediklerine bakınız: Sanayi kurmak mutlaka bir plân işi imiş. Sanayi için lâzım olan sermayenin bulunmasını ancak esaslı bir program, bir plân kolaylaştırırmış. Görüyorsunuz: Hâlâ totaliter iktisadiyattan, totaliter memleketlerdeki beş yıllık plânlardan bahsetmektedirler. Acaba Avrupa sanayii, büyük Amerikan ekonomisi de beş senelik plânlarla mı kuruldu? Böylesine fikirler karşısında diyeceğimiz şudur: Ya efkârı teşviş için mahsus böyle konuşuyorlar, yahut da iktisadî görüşleri hakikaten bu derece iptidai bir seviyede mıhlanıp kalmıştır." (22.IV.1954-Trabzon).

AKİS: Bellibaşlı yabancı ajanslar 8.1.1960 günü şu haberi vermişlerdir: Rotterdam -Hollanda- İktisat Üniversitesi Profesörlerinden Tinbergen Türk Hükümetinin müşaviri olarak bir yıl müddetle çalışmak üzere davet edilmiş bulunmaktadır. Tinbergen, on yıllık -beş yıllık bile değil- bir kalkınma plânı üzerinde çalışacaktır. Hollanda Milletvekillerinden İşçi Partisi mensubu J. Koopman da, Türk Hükümetinin muvafakatiyle Prof. Tinbergen'in eksperi olacaktır.

Temel Atmalar

"Sizlere temin edeyim ki başlamış olduğumuz işlerin hepsi, gününde, hatta gününden evvel bitecektir. Tasavvurumuzda, hesabımızda ve plânımızda olan işlere mutlaka başlanacak ve bunlar zamanında bitirilecektir." (24.VII.1955 - Adapazarı).

AKİS: D. P. İktidarı zamanında başlanıp da tesbit edilen tarihte inşası tam olarak tamamlanan tesis adedi yok denecek kadar azdır. Adamıyla ilgili bir tek misâl verelim: Seyhan Barajının sulama tesisleri hâlâ tamamlanmamıştır. -Bu listeyi alabildiğine çoğaltmak mümkündür.

Kalkınma

Bir memlekette Hükümetlerin en değersizi bile uzun müddet iş başında kaldıktan sonra, şurada burada vücûde getirdiği bazı eserler göstererek övünebilir. Fakat, herhangi bir Hükümetin vazifesinde muvaffakiyet derecesinin hakikî ölçüsü ancak başardığı işlerle elinde mevcut imkânların karşılaştırılması neticesinde taayyün eder. Nitekim, memleketimizin geniş imkânlariyle milletimizin yüksek vasıfları göz önünde tutulacak olursa, uzun yılların beyhude israf edilmiş olduğuna hükmetmek icab ediyor." (29.V.1950-B.M.M.-I. inci Adnan **Menderes Hükûmetinin Programı**

AKİS: Bu sözlerdeki isabet karşısında hayranlık duymamak kaabil değildir.

geçmek ve bir kısım gizli işsizliği de massetmek ikinci planın belli başlı gayesidir. Bu maksatla, beş yılda milli hasılada yüzde 20 nisbetinde bir artış sağlanması düşünülmektedir. Eğer bu devre zarfında nüfus yüzde 9 dan fazla artmazsa, adam başına reel milli gelirde yüzde 10 nisbetinde bir artış olacaktır. Bu maksatla 11 milyon akr yeni arazi ekime açılacak ve sınai istihsal yarım misli arttırılacaktır. Sanayi sahasında köy el san'atlarına önem verilecektir. Sınai yatıranlarda en büyük öncelik, ithalâttan tasarruf sağlayan ve ihracatı arttıran projelere tanınacaktır. Yol, demiryolu, liman ve muhabere şebekesi gibi enfrastrüktür projelerine bilhassa ehemmiyet verilecektir. Ziraatteki istihsal artışı geniş ölçüde küçük sulama projelerine bağlanmıştır. Yeni plan bilhassa eğitime büyük ehemmiyet vermektedir. Eğitim planı içinde en önemli yer teknik eğitime ayrılmıştır. Beş yıllık yeni devrenin sonunda Pâkistanın dışarıya daha fazla zirai mahsûl ve ham madde ihraç edebileceği ve bu suretle, kalkınma projeleri için bir döviz fazlasının temin edilebileceği umulmaktadır. Sağlık işlerinin yanında bilhassa fakir aileler için küçük meskenler inşasına büyük ehemmiyet verilecek lüks apartman, otel ve han inşasına müsamaha edilmeyecektir. Yeni plan devresi içinde nüfusun yılda yüzde 1.8 civarında artması ihtimal içindedir. Türkiyede bu nisbet yüzde 3.2 dir.- Bu halin kalkınmanın bütün semerelerini bir çırpıda yıkan bir tehlike olduğu görülmüş ve doğumların kontrolü için tertibat alınmasına karar verilmiştir.

Plân zarureti ve tatbikat

Pakistan bile gelişmemiş bir memleketin iktisadi kalkınması içinde plânlamanın zaruri olduğunu anlamış ve -tam bir başarıyla olmasa bile- beş yıldır bu yola girmiş bulunmaktadır.

Ancak, Pakistan denemesi de göstermiştir ki plancılığın lüzumunu kavramak başka şeydir, plânı ciddiyetle tatbik etmek başka şeydir. Bir Hükümet dünyanın en iyi eksperlerini bir araya getirip en mükemmel bir plânı ortaya koyabilir ve ardından "Benim plânım var" diye övünebilir. Fakat, iş bununla bitmemektedir. Asıl güçlük plânı tatbik etmekte ve plânın gerçekleştirilmesinin gerektirdiği fedakârlıklara katlanmasını bilmektedir. Aksi hâlde, plan kâğıt üzerinde kalır.

Yakında Ankaraya gelecek olan Prof. Tinbergen'in, ilk işi hiç şüphesiz bu noktayı Türk idarecilerine hatırlatmak olacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Asya

Kızıl Dragon

Asırlardır Hindistanın mülkiyetinde bulunan bir araziye yerleştikten sonra Komünist Çin, şimdi yüzü kızarmadan, sulh meleği rolüne çıkmağa çalışmaktadır. Pandit Nehru, Kızıl Çin Başbakanı Çu En-lay'ın 26 Ocakta buluşma teklifini reddettikten sonra, Pekin Hindistana geçen haftanın başında tekrar bir nota vermiş ve görüşme teklifini tekrarlamıştır. Gerçi, Kızıl Dragon bu sefer görüşme tarihi hakkında hiçbir telkinde bulunmamıştır. Fakat, görüşme teması üzerinde ısrar suretiyle, ne kadar barışçı olduğunu göstermek istediği aşikârdır. Komünist Çinin notasında, görüşmelerden önceki gerginliği gidermek maksadıyla bir teklifte daha bulunulmaktadır. Pekin iki tarafın kuvvetlerini şimdi bulundukları hatlardan 20'şer kilometre geri çekmelerini ve iki tarafın sınır boyunda devriye gezdirmemelerini istemektedir. Bu da, pek kurnazca bir tabiyedir. Kızıl Dragon, böylelikle, zaptettiği arazinin, sadece yarısını terketmiş olacak, terkettiği kısma tekrar Hint kuvvetleri giremedikten başka, Hindistan üstelik 20 kilometre daha geriye itilmiş olacaktır. Hint devriyelerinin, hudut boyundan kaybolmaları ise, sinsi beşinci kol mütehassıslarına Hint arazisine kolayca girmek imkânını verecektir.

Zaten Pandit Nehru da tabiyeyi sezmiş ve Çu En-lay'la buluşmak için Çin askerlerinin ihtilaflı bölgelerden tâmamen çekilmesi şartını koşmuştur. Gerçi, Pandit Nehru bu küçük arazi parçaları için Hindistanın harbetmiyeceğini açıklamışsa da Ike'ın ziyaretinden sonra kendisini çok daha kuvvetli hissetmektedir ve Kızıl Dragona karşı şiddetle mukabeleye karar vermiştir. İşin sonunda Kızıl Dragon kaptığını kapmış olacaktır, ama pençesini daha ilerilere uzatmaktan da çekinmek zaruretini duyacaktır.

Batı

Hortlak

Geçen haftanın başında Batı Almanyanın Bingen Altenkirchen şehrinde gece nöbetini tutan bir polis birden bire irkildi. Korkusundan neredeyse esas vaziyetine geçecekti, bir an içinden bir ürpertinin geçtiğini hissetmişti. Yirmi sene öncesinin ter kokusu, çizme gürültüsüyle karışık savaş marşları, göğü kaplıyan kıpkırmızı bayraklar bir anda hafızasını doldurdu. Polis, Bingen Altenkirchen sinagogunun duvarında 6 ayak boyunda muhteşem bir gamalı haç görmüştü. Gamalı Haçın altında kan renginde harfler, "Juden Raus" diye haykırıyordu: "Yahudiler Defolun". Tehdit üstelik imzalıydı. "Heil Hitler!". Polis, bir an , şaşkınlıktan kurtulmak için "Heil Hitler, Heil Hitler!" diye mırıldandı. Sonra, kurulmuş bir zemberek gibi yerinden fırlayıp karakola koştu.

Bingen Altenkirchen şehrindeki bu hâdise, aynı gece Batı Almanyanın hemen bütün şehirlerinde cereyan ediyordu. Bonn'daki Federal Şansölyelik binasına dört bir taraftan telgraflar yağıyordu. Şansölye Adenauer, en sert edasıyla, Federal Almanyanın ve Alman milletinin şeref ve itibarına kasteden bu delileri lanetliyordu. 15 yıldır bunun için mi çalışmıştı? Memleketinde barbarlığın son izlerini, yahudi düşmanlığını silip süpürdüğünü sanıyordu. Alman Milletinin alnındaki bu kara lekeyi silmek için Almanyanın sonsuz iktisadî sıkıntılar içinde olduğu bir devirde bile, bütün Bakanların itirazına rağmen, İsraile milyonlarca mark tazminat ödemeğe razı olan kendisi değil miydi? Şimdi, bu ilerlemiş yaşında, ona yerilecek mükâfat bu mu olacaktı? Şansölye derhal, kabineyi toplantıya çağırdı. Kabine toplandığı zaman bütün Bakanların aynı hassasiyetle dolu oldukları görülüyordu. Bu rezalet derhal durdurulmalıydı.

İlk tedbir

Batı Almanyanın bütün, şehirlerinde federal polis araştırmalara girişti. Temizlik ekipleri gamalı haçları silmeğe koyuldular. Bütün memlekette Federe Land'ların İçişleri Bakanları hahambaşıları kabul ediyor ve kendilerinden Alman Milleti adına özür diliyorlardı. Bizzat Şansölye Adenauer, Batı Almanya Yahudileri Cemiyeti Başkanı Dr. Hendrik Van Dam'ı kabul ediyor ve bu ırkçılık rezaletine son vermek için Hükümetinin en şiddetli tedbirlere başvurmaktan geri kalmıyacağını temin ediyordu. Bütün dünyadaki Federal Almanya sefirlerine acele talimat verilmişti. Sefirler derhal Dışişleri Bakanlarını ziyaret ederek,

Dünyaya bakış

Fakirin Sırtından Refah

İngiliz işçi Partisi üçüncü defa iktidarı muhafazakârlara kaptırınca. Batıda, demokratik sosyalizmin istikbali hakkında türlü karanlık düşüncelere yol açılmıştı. Halbuki, dünyamızın büyük iktisadi dâvalarını hal yolunda gösterdikleri başarısızlık yüzünden asıl Muhafazakârların istikbalinden endişe etmek zamanı gelmiştir. Bunun sebebi nedir?

İşçi kütlesinin ücret arttırılması mevzuundaki devamlı taleplerini önlemek için muhafazakârlar -siyasi bakımdan zararı dokunmayacak seviyede- işsizliğin devamına göz yummaktadırlar. Zira, hem tam istihdamı gerçekleştirmek, hem de enflâsyonu önlemek için, muhafazakârlar, vergileri arttırmaktan ve yatırımların kontrolünü sağlıyacak bir plancılığa gitmekten kaçınarak iktisadi liberalizm uğruna, bir "pahalı para" politikası gütmeği tercih etmektedirler. Bu da, yatırım faaliyetinin yavaş yürümesine sebep olmaktadır. Diğer yandan ekonomi tam istihdama doğru gelişip enflâsyon tehdidi ortaya çıktıkça gelişmeyi frenleyen tedbirlere başvurulmaktadır. Böylelikle işsizliğin yok edilmesinde ve işçinin reel ücretindeki artışlarda ilerleme kaydedilmemesi, sendikaların, verimde herhangi bir yükselme olmadan ücret artışı taleplerini doğurmaktadır. Zira, ancak bu suretledir ki fiyatlar tekrar yükselinceye kadar geçecek zaman zarfında -kısa bir süre için de olsa- işçi kütlesinin hayat standardında bir artış temin edilebilmektedir. Sendikaların bu tutumdan vazgeçmelerini sağlamak müteşebbisten daha müterakki vergiler alınması ile kaabil olabilir. Halbuki, serbest teşebbüsün koruyucu meleği olan muhafazakârlar buna asla yanaşmamaktadırlar. Böyle olunca ücret artışı talepleri durdurulamamakta ve enflâsyoncu temayüller varlıklarını daima muhafaza edebilmektedir. Öte yandan vergiden kaçınmak ve yatırımları yavaşlatmak yüzünden hakiki kütle ihtiyaçları -eğitim, sağlık ve "boş vaktin iyi kullanılması"- na hasredilecek yatırım ve hizmetlerde aksama olmaktadır. İstihsâl kapasitesi cemiyetin önde gelen ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılamayınca başka faaliyetlere kaydırılmaktadır. Bu kapasiteyi çalıştırmak için lüks istihlâk malları ve bilhassa devamlı istihlâk malları -otomobil, buz dolabı, televizyon- sürmek yolunda büyük israfa sebep olan gayretlere girişilmektedir. Devamlı lüks istihlak mallarının halk kütlelerine yayılması için ilâncılığın yersiz gelişmesi ile "psikolojik eskime"den faydalanılmaktadır. İstihsâl kapasitesinin işler halde muhafaza edilmesi için meselâ otomobil modellerinde ufak tefek değişmeler yapılmakta, bu sayede fiziki bakımdan asla eskimemiş olan arabaların yerine yenilerinin sürülmesi temin edilebilmektedir. Bir otomobil modelindeki cüz'i değişmeler bedelinin Hindistan gibi bir memleketin birkaç yıllık yatırım programının maliyetine eşit olduğu düşünülecek olursa, bu israfın azameti hakkında bir fikir edinilebilir. Bu korkunç israfa rağmen, "zengin"lerde bile -bilhassa Fransa ve İtalyada- alt gelir tabakalarıyla üst gelir tabakaları arasındaki fark genişlemekte, nisbeten az gelişmiş bölgeler nasiplerini alamamakta ve toplumun manevî ihtiyaçları tatmin edilmekten uzak bulunmaktadır.

Halbuki, ihtiyaçların işba haline gelmesi sonucunda "psikolojik eskime" tesirini kaybedebilir. Savunma istihsalinde de bir azaltma yapılırsa, "zengin"-lerin istihsâl kapasitesinin işler halde nasıl tutulabileceğini anlamak büsbütün güçleşecektir. Bu takdirde daha plancı ve daha sosyal adaletçi politikalar gütmek zarureti ortadadır.

İktisadi duraklama ve gerileme devirlerinde bile son harpten beri sınai mamullerin fiyatları Batıda ekseriya devamlı artışlar göstermiştir. Demek ki Batının hayat standardı aslında "zengin"lerin„ Asya ve Afrika nın "fakir"lerine daha az sınai mamul satıp daha fazla ham madde ve gıda maddesi alabilmeleri sayesinde gerçekleşebilmiştir. "Fakir"lerin dış ticaret hadleri "zengin" ler lehine bozulmasaydı, Batıdaki başıbozuk iktisat taraftarlarının bugün zafer çığlıkları atması imkansız olacaktı.

Yatırımı ve gelişme hızını frenleyen muhafazakar politika neticesinde fakirlerin ihraç ettikleri ham madde ve zirai mahsûller üzerindeki talep azalınca zengin Batılılar, yardım diye fakirlere verdiklerini kat kat geri almışlardır.

Hatta başıbozuk iktisat taraftarları, planlama vasıtalarından ve yatırım kaynaklarından fiilen vazgeçmeği, bu yardımların yapılmasının şartı diye ileri sürmek gafletini de göstermişlerdir. Mesela, memleketimize istikrar programı çerçevesi içinde yapılan yardımların, dış ticaretimizin artan bir liberasyona tâbi tutulması ve yüksek faizle borç ödetilmesi gibi şartlara bağlanmış olması, Milletlerarası Para Fonu ve Avrupa iktisadi İşbirliği Teşkilâtı gibi teşekküllerin ve Batılı Hükümetlerin, gelişmemiş memleketlerin kalkınma davasını halâ doğru dürüst anlamadıklarını göstermeğe yeter.

Öte yandan, komünist olmayan gelişmemiş memleketler bir tarafa, ekonominin gelişme hızı İngilterede ve Amerikada bile -sırasiyle- % 1,5 ve % 3 ü aşmadığı halde, Sovyet Rusyada % 9 dur. Bu böyle devam ederse, gelişme hızının daha büyük olması sayesinde Sovyet Rusya, Asya ve Afrikanın komünist olmayan fakirlerine daha fazla yardım vermek imkânını da bulacaktır. Nihayet, yine Sovyet Rusya bir müddet sonra, fakirlerin mallarına karşı Batılı zenginlerden daha vefalı bir müşteri olarak ortaya çıkabilir. Gerçekten, Sovyet Rusyada ziraatın sanayi kadar gelişmemiş olması, Batıda sanıldığının aksine Batının lehine sonuçlar doğurmayabilir. Çünkü Sovyet Rusya artık verimin çoğalması sayesinde kalitesi artıp fiyatı ucuzlayan sınai mamullerini fakirlere satarken, onlardan müsait fiyatlarla ziraî mahsûller ve ham maddeler satın alabilir; böylelikle kaynaklarını ziraate nisbetle daha büyük neticeler aldığı sanayie daha çok sevkedebilir. Bu takdirde fakirlerin dış ticaret hadleri düzelecek, bu da Sovyet prestijini arttıracaktır. Bu olayın bir diğer sonucu Batıdaki zenginlerin ticaret hadlerinin bozulması olacaktır. Bu ticaret hadlerinde % 10 nis petinde bir bozulma ise, bugünkü sahte refahı yok etmeğe yeter.

Demokratik sosyalizm elbette XIX. uncu asırdan kalma "kütlelerin devamlı fakirleşmesi" gibi modası geçmiş temalara saplanmamalıdır. Fakat, sırf bundan sosyal -demokrasinin öldüğü neticesine varmak da, pek partizanca bir görüş olur. Zira, sosyal adalet ve plân cılık fikri, sosyalist doktrinlerden geride kalan en cani ve verimli temalar olmakta devam etmektedir. Genel Batının zenginlerinde, gerek komünist olmayan fakirlerde demokrasi, Kuzeyden gelen totaliter tehlikenin altında ezilmekten, ancak bu suretle kurtarılabilecektir.

Batı Almanya Hükümetinin ve Alman milletinin gamalı haç salgınından duydukları üzüntü ve utancı belirttiler ve bunun asla Almanyada Yahudi düşmanlığı ve ırkçılık kepazeliğinin tekrar bağlıyacağı manâsına geleceği yolunda tefsir edilmemesini istediler.

Batı Almanya Hükümeti, demokratik Almanyayı gözden düşürmek maksadiyle hareket edebilecek komünist teşekküllerin bu işi teşkilatlandırmış olmasından şüpheleniyordu. Tıpkı Bonn Hükümeti gibi, her işte kızıl parmağı görmeğe alışmış olan Amerikan basınıda bu işin Kremlinin tertibi olduğunu iddia etmek için pek fazla beklememişti. Ama, Batı Berlindeki İngiliz polisi neticede bir Yeni Nazi teşekkülünü meydana çıkarmış ve mes'ûlleri tevkif etmişti. Batı Almanya polisi de Alman İmparatorluk Partisinin bazı mensuplarının bu işle ilgili olduklarını sanıyor ve bu Partinin liderlerini sorguya çekiyordu. İsrail İçişleri Bakanı da Knesset'te verdiği bir demeçte, bu rezaletin mes'ûllerinin yeni nazi teşekkülleri olduğu yolundaki şüphelerin büyük olduğunu söylüyordu.

Hastalık yayılıyor

Fakat birkaç gün sonra işin bu kadarla kalmadığı anlaşıldı. Gamalı haç salgını İspanyol nezlesi gibi görülmemiş bir sür'atle bütün Batı dünyasına yayılıyordu. Viyana sinagogu da gamalı haçla süslenmekte gecikmemişti. Klagenfurt'ta da aynı hâdise cereyan etmişti. Haydi, Avusturya nihayet bir Alman toprağıydı ve naziliğin kalıntılarının burada yeşermesi belki tabii görülebilirdi. Fakat, aynı gün, Romada da Denizcilik Enstitüsünün duvarları aynı manzarayı arzedince, bu mahallede çoğunlukta bulunan Yahudiler dayanamamışlar ve Enstitüyü taş yağmuruna tutmuşlardı. Neticede, Enstitü Müdürü, gamalı haçları sildirmişti. Milano'da Büyük Meydanda Mussolini'nin asıldığı yer de gamalı haçlarla süslenmişti. Kopenhagda birisi yahudi aleyhtarı broşürler dağıtınca sinagog derhal polis himayesi altına alındı. Stokholm'de Yahudi asıllı bir bankacı tehdit mektupları almıştı. Polis orada da sinagogun önüne nöbetçiler yerleştirdi. Norveçte, Osloda ve Stavanger'de beyaz gamalı haçlar fabrikaların ve Yahudi evlerinin üzerinde görülmeğe başlandı. Pariste metro istasyonlarında tek tük kan rengi gamalı haçlara rastlanıyordu. Fakat, Paris halkının tepkisi şiddetli oldu. Metro idaresi halkın nefretle dolu bakışları arasında gamalı hâçları ortadan kaldırdı. İngilterede ise durum daha endişe vericiydi. Londra, Axminster'de Glasgow'da, Leeds'de, Bristol'de, Hengrove'de, Bolton'da, Dartford'da, Bournemoutt'da ve Manchezer'de polis ne yapacağını şaşırmıştır. Yahudi cemiyetlerinin, evlerinin ve sinagogların duvarları kan rengi, beyaz, siyah, hatta -yahudi rengi olmasına rağmen- sarı gamalı haçlarla dolup taşıyordu. Anglikan Kiliseleri bile bu şereften mahrum edilmemişti. İşçi Partisine mensup iki Yahudi milletvekili Sydney Silverman ve Dr. Barnett Stross ile aynı partinin eski Başkanı İan Mikardo da telefonla tehdit edilmişlerdi. Telefon eden şahıs, Adenauer Hükümetinin gamalı haç kampanyası yüzünden Batı Almanyada rahatsız edeceği her şahıs için İngiliz Nazi Partisinin bir Yahudiyi rehine telâkki ettiğini bildirmişti. Aynı tehditler bu rezalete karşı çok şiddetli bir tepki gösteren İngiliz basınına karşı da yapılıyordu. İngiliz Hükümeti derhal Bonn'daki Büyükelçisi Sir Christopher Steel'i Londraya çağırdı. İngiltere, kendi işgali altında olan Berlin sektöründe gamalı haç kampanyasına karşı en şiddetli tedbirleri alacak ve Scotland Yard, Federal Almanya polisiyle bu dünya çapındaki faaliyetin mes'ûllerini bulmak için derhal işbirliğine başlıyacaktı. Haftanın sonuna doğru, gamalı haç salgını Birleşik Amerika'ya, Kanadaya, Arjantine ve hattâ Avustralyaya da sirayet etti. New York'ta bir takım genç çocukların sinagoglara ve kiliselere gamalı haç çizdiği tesbit edildi. Aynı hâdise, Montreal'de ve Melbourne'da da görülmüştü. Fakat, bunlar münferit, kalmıştı. Buenos Aires'te ise, gamalı haçların altında "Ku Klux Klan" imzası vardı. "Ku Klux Klan" Birleşik Amerikanın güney eyaletlerinde Federal polisin şiddetle takip ettiği zenci aleyhtarı bir gizli teşekküldü. Amerikada da aklı başında insanlar gamalı haç kampanyasına karşı derhal tepki gösterdiler, Birleşik Amerikadaki Katoliklerin Reisi Kardinal Francis Spellman derhal bir demeç vererek "Her temiz vatandaş ve sapık olmayan aydın tarafından bu hareketin takbih edilmesi gerekir" dedi. Amerikan hahambaşıları ise bu hareketlerin Batı Avrupadan gelen haberleri okuyarak taklitçilik damarları kabaran mes'ûliyet hissinden mahrum gençlerin işi olduğunu söylüyorlardı.

Batıda büyük çoğunluğun bu çirkin kampanyayı takbih ettiği şüphesizdi. Ama artan refahla birlikte eski alışkanlıkların meydana çıkması, Batılı sosyologlara yıllarca mürekkep yalatacaktı.

Fakat, en eğlenceli tefsir -beklendiği gibi- Kahireden geldi. El Ahram Gazetesine bakılırsa, Birleşik Arap Cumhuriyetinin Batıyla münasebetlerinin düzelmesinden korkan İsrail, kendisine sempati ve ilgi celbetmek için bu kampanyayı teşkilatlandırmıştı! Fakat, Tel - Aviv de burnunun dibindeki Ramet-i hak Köyünde de motosikletli üç adamın "Heil Hitler"le başlayan broşürler dağıttıkları ve duvarlara gamalı haç çizdikleri için tevkif edildikleri öğrenilince, zaten ciddî olmayan bu itham büsbütün ehemmiyetsizleşti.

Adolf Hitler
Hortladı mı?

KADIN

Güzellik

Pudranın fonksiyonu

Güzel görünmek için gözlerin boyanmasından, kirpiklerin rimelinden, yanak ve dudakların renklendirilmesinden ziyade tenin rengine ve derinin düzgünlüğüne itina etmek icabeder. Makyajın esasını yüzün renklendirilmesi teşkil eder. Bazı kimseler pudrayı tamamen lüzumsuz görürler. Bazıları ise pudrayı gelişi güzel şuraya buraya gayrımunta - zam bir şekilde yaymakla iktifa ederler. Hele bazıları tenlerinin rengini hiç nazarı itibara almadan, uymayan tonlarda pudra kullanmak suretiyle adeta çirkinleşmeye gayret ederler. Bunlara tecrübesiz veya bilgisiz denebilir. Fakat pudrayı beyazlatıcı olarak kullanıp yüzlerini aklaştırmayı düşünenler büsbütün hatalı sayılırlar. Pudra yüze hiç bir vakit beyazlık vermez ve beyaz olmak için sürülmez. Pudra yüz parlaklığını gidermek, deriyi matlaştırmak, ten rengini canlandırmak ve derinin ufak arıza ve kusurlarını örtmek için kullanılır. Her kadın yüzüne süreceği pudrayı, önce teninin rengiyle imtizaç ettirmeye çalışmalıdır. Bu şekilde yüze sürülen pudra yalnız derinin rengini canlandırmak ve düzgünleştirmekle kalmaz, yüzde pot ve iz bırakmadığı gibi pudra sürülmüş hissini de uyandırmaz. Beyaz pudra ancak diğer renklerle karıştırılmak için kullanılır. Nitekim diğer pudra renkleri de böyledir. Kutular içinde muhtelif renklerde satılan pudraların renklerine ham renk demek daha doğru olur. Bunlar birbirine karıştırılmadıkça istenilen zemin rengini bulmak imkânsızdır. Eğer pudralar her kadının rengine göre çeşitlendirilseydi, yüz elli ila iki yüz renk arasında değişen muazzam bir pudra çeşidi hazırlamak lazım gelirdi. Her kadın boyanmasını öğrenmeden evvel iyi pudralanmasını ve kendine en uygun rengi intihap etmesini bilmelidir. Böyle bir intihapta iki veya üç renk seçmek icabeder, bir ressamın titizliği de şarttır. Piyasada hazır olarak satılan pudraların renkleri, beş - on çeşidi geçmez.

Nasıl hazırlamalı?

Karıştırılacak pudralar daima müsavi miktarlarda kullanılmalıdır. Mesela yazın hem sarışın ve hem de esmerlere pek iyi giden şerdore rengini bulmak için üçte bir nisbetinde natürel, üçte bir okr, üçte bir de pembe pudra karıştırılmalıdır. Böylece karıştırılan pudranın rengi, tenin rengine açık veya koyu gelirse o zaman okr veya natürel veya pembe renkten bir miktar daha ilave edilebilir. Birbirine karıştırılacak pudranın iyice harman yapılmasına dikkat edilmelidir. Bunun için çok kolay ve pratik bir usul kullanılabilir. Karıştırılacak pudranın içine çocukların oynadığı zıpzıptan bir tane atılır ve kapağı kapandıktan sonra kutu bir kaç defa sallanırsa pudraların tamamen birbirine karıştığı görülür.

Nasıl kullanmalı?

İyi pudralanmak demek, pudranın yüzde hiç bir iz bırakmaması demektir. Yüz yıkandıktan sonra iyice kurumadan nemliyken yüze hafif bir tuvalet kremi sürülerek zemin güzelliği hazırlanmalıdır. Yalnız tuvalet kreminin gliserin ile yapılmış krem köpüğü olmamasına bilhassa dikkat edilmelidir. Böyle bir krem yüzde siyah noktalar meydana getirebilir. Yüz kremlendikten sonra bir müddet beklenmelidir. Derinin içmesine elle uğuşturmak suretiyle yardım edilmelidir. Yüz az çok kurumaya başladığı zaman potlar tashih edilmeli, çok krem olan yerler bir ince tuvalet kağıdıyla alınmalı, az yerlere ilaveler yapılmalıdır. Bundan sonra tenin renginden daha açık bir pudra ponpayla yüze vurulmak suretiyle sürülmelidir. Pudrayı yüze sürmek pek yanlış bir usuldür. Çünkü hem altındaki kremi sürükliyerek bozan hem de muntazam dağılmaz. Kaşların, kirpiklerin pudralanmasına aldırmamak icabeder, zira onları temizlemek hiç de zor değildir. Yüz ve boyun böylece pudralandıktan sonra bir müddet daha beklemek lâzımdır. Bu esnada kirpikler temizlenebilir. Bu işten sonra yanakların allıkla renklendirilmesine başlanabilir. Allıktan sonra tekrar pudralanmak icabedecektir. Fakat bu defa sürülecek olan pudra iki ton daha koyu olmalıdır. Bu pudra yüzün ve boynun her tarafına sürülebilir. Yalnız alına sürülmez. Tekrar kaşlar ve kirpikler temizlendikten sonra gözlerin ve dudakların boyanması da tamamlanabilir. Sonra bir ayna karşısında, yüzün o günkü haliyle diğer günlerdeki halini mukayese etmek bu usûl pudralamanın lehine bir sonuca varmayı temin edecektir. Günün muayyen saatlerinde tekrar pudralanmak için yüze birinci ve ikinci defa da sürülmüş olan pudranın her iki rengini karıştırarak kullanmak icabeder.

Süslenen kadın
Formül : Temizlik

Renk intihabı...

Pudra rengi seçilirken saçların, gözlerin rengi nazarı itibare alınmayarak yalnız derinin ve tenin rengine ehemmiyet verilmelidir. Çünkü, sarışın bir kadının teni, esmer olabileceği gibi kumral bir kadının teni de beyaz olabilir. Solgun bir tene pembe pudra pek iyi gider. Sarı renk pudra bu tenlerde asla kullanılmamalıdır.

Karıştırılacak pudra renkleri, aşağıdaki cedvele göre yapılmalıdır:

KARIŞTIRILACAK RENKLER:

Beyaz, raşel, pembe . . . . . .
Beyaz, pembe, natürel . . . . . .
Natürel, okr, beyaz . . . . . .
Natürel, okr, beyaz, pembe . . . .
Natürel, pembe, okr . . . .
Natürel, pembe . . . .
Natürel, okr . . . .
Raşel, okr .
Pembe, okr . . . .
Şer dore, pembe . . . .
Şerambre, pembe . . . .

ELDE EDİLEN RENKLER:

Pembe fildişi
Pembe sedef
Amber
Şer amber
Şer dore
Sarı natürel
Esmer Natürel
Olgun başak
Abriko (Kayısı)
Peş (Şeftali)

CEMİYET

Her düğün "Haftanın Düğünü", "Ayın Düğünü", "Yılın Düğünü" hatta "Asrın Düğünü" dür ya... Geçen haftanın ortasında Hilton otelinde yapılan bir düğün sadece Çiğdem Koç ile Rahmi Koçun düğünü" oldu. Milyoner Vehbi Koçun tek oğlu ile armatör Avni Nuri Meserretçioğlunun güzel kızı hem zengin, hem de neşeli bir düğünle hayatlarını birleştirdiler.

Düğün için Hiltonun bütün alt katı tutulmuştu. İki orkestra çalışıyordu. Yerleştirilen masalar bin kadar davetli tarafından saat onda dolmuştu, Koç ailesi hem telâşlı, hem üzgündü, Vehbi Koç, eşi, neşeli ve zevk sahibi kızı Sevgi Koç, yeni yetişen güzel kızı Suna Koç bir yandan misafirleri ağırlamaya çalışırken diğer taraftan Rahminin evde keyifsiz bulunan ablası Semahat Arseli düşünüyorlardı. Fakat Semahat Arsel de gelip, kendisi için Karagöz Barın önünde hazırlanan , masaya oturunca herkesin keyfi tamam oldu. Bu keyifli hava, sabaha kadar sürdü. Davet sahipleri Hiltondan ayrılırlarken gün ağarmak üzereydi.

Düğünün şeref misafiri İsmet İnönü ve ailesiydi. Koçun başka bir dostu, Adnan Menderes o sırada Ankarada bulunduğundan telgrafla genç çifti tebrik etmiş, çiçek göndermişti. İstanbul'un kalbur üstü bütün şahsiyetleri aşağı yukarı düğündeydiler. Politikacılardan zarif sosyete hanımlarına, evlilerin taze arkadaşlarından yaşlı akrabalara herkes o gece genç çiftin saadetine iştirak etti.

İsmet İnönünün ne derece sabırlı bir insan olduğunu bilmeyenler Koçun düğününde bunu tesbit fırsatını buldular. O gece C. H. P. Genel Başkanının masasına Ethem İzzet Benice hayli "keyifli" halde geldi ve saatlerce, hem de bağıra bağıra "yaşamak için el, ayak öpme"nin faziletini anlattı. İşe İnönünün elini şapırtılı şekilde öperek başlayan ve hayat felsefesinin bu suretle delilini veren Babıalinin meşhur siması Demokratlara yaranmak için nelere katlandığını, onların karşısında nasıl iki büklüm dolaştığını bütün masalardan duyulacak şekilde ve iftiharla naklettikten sonra "Biz tecrübeli gazeteciyiz, hapse girmemenin yolunu biliriz" diye övündü. İnsanlar, icabında iki büklüm olmayı bilmeliydiler. Bakın kendisine, ne dönüşler yapmıştı. Ne olmuştu! İşte, şimdi de gelip İnönünün elini öpüyordu.

İnönü yeni evlilerin arasında
Nice nice yıllara

Nutuk uzadıkça etraftan yükselen gülümsemeler kahkaha halini aldı, en sonra muhavere herkesin iştirak ettiği bir açık komedi haline geldi. Benice ikide bir İnönünün eline, sarılıp yeniden öpüyor, "Paşam, bana vaktiyle itimadınız vardı. Hâlâ var, değil mi?" diye C. H. P. nin iktidara yaklaştığının herkes tarafından görüldüğü şu sırada bir teminat koparmaya çalışıyordu. Ama İnönü, gülümsemekle beraber, işi böyle bir teminat vermeye kadar götürmedi. O kadarına yüzü tuttu. Zaten Paşanın sıkıldığını sezen -ve gelinin halası olan- daima genç Güzide Tanrıyar davetsiz misafiri masadan uzaklaştırmaya muvaffak oldu.

Yakında sarayda üçüncü çocuğunu dünyaya getirecek olan Kraliçe Elizabethin kayınvalidesi, Yunan Prensesi Alice, Hindistandan dönerken İstanbula da uğradı. İngiliz sefareti, bu ani ziyaretten hiç haberdar olmadığı için, Prens Philip'in annesini büyük bir telâşla fakat iyi bir şekilde karşıladılar... Seyahati çok seven Prenses Alice"in bu Türkiyeye ilk ziyareti ama, son olmıyacağını söyliyenler var...

•

İzmirde çevrilen "Samson" filminin eşek artisti meğer rol yapmaktan başka meziyetlere de sahipmiş... Rakı içiyor, sarhoş oluyor ve daha neler neler yapıyormuş... Acaip olan herşeye büyük merakı olan Amerikalılar; -İzmirde vazifeli olanlar- eşeğin sahibine büyük bir para teklif etmişler; şimdi eşek yeni atraksiyonlarına, -tabii filmdeki rolü bittikten sonra- Amerikan subay kulübünde devam edecekmiş...

KİTAPLAR

HÜRRİYETİN İLANI

(Yazan: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Esas Teşkilat Hukuku Profesörü Dr. Tarık Zafer Tunaya. İstanbul 1959. Baha Matbaası. 112 S. 5 lira, Siyaset İlmi Serisi:1).

İkinci Meşrutiyet, tarihimizin en fazla dikkati çeken devrelerinden biridir. Bu bahtsız demokrasi denemesi, ulaştığı sonuçlar bakımından tarihi olmaktan çıkar, bugüne bağlanabilir. Bizler bu tarihi tablo karşısında ibretle düşünmeye mecbur bir kuşağın çocuklarıyız."

Kitabın son satırlarını böyle bitiren müellif Meşrutiyeti bütün hatlarıyla kavrayacak bir kitabın kütüphanelerimizde eksik olduğunu da söylemekten çekinmiyor. Bugünkü yaşayışımıza çok yakın ve derin tesirleri olduğunda herkesin müttefik bulunduğu bir devrin -hem de pek yakın bir devrin- karanlıkta kalması demokrasi denemesinde on beş yıldır yalpalayan Türkiye için büyük bir kayıptır. Belki de bu fikir hayatımızın ne kadar büyük boşluklar taşıdığını göstermek hasebile bugünkü denemenin başarıya henüz ulaşamamasının bir sebebini de açıklıyor.

Türkiye Tanzimattan beri demokrasi sancıları içindedir. 1908 Meşrutiyeti, hürriyet vaadiyle iş başına geçenlerin sokaklarda gazeteci öldürtmelerine varıncaya kadar soysuzlaşmış ve belki de tarihimizin en acı denemelerinden biri olmuştur. Tarık Z. Tunaya küçük ebaddaki kitabında bu devrin mânasını bugünkü aydının gözleri önüne kısa, açık ve özlü bir tahlille seriyor.

Tarık Z. Tunayanın kitabı gerçi bir özettir; ama, iyi hazırlanmış, hiçbir eksiği olmayan bir özet.. "İkinci Meşrutiyetin sınırları; Meşrutiyetin siyasi hayatı; Siyasi hayatın unsurları; İkinci Meşrutiyet toplumunu kaplayan dertler; Meşrutiyetin siyasi fikir cereyanları", kitapta, bol kaynak gösterilerek incelenmiştir. Yazarın da üzerinde durduğu bir nokta, o yıllar içinde düşünce hayatının büyük bir bereket göstermesi; okur yazarların, memleketin nasıl kurtulacağı üzerinde düşünmüş, yazmış, konuşmuş olmalarıdır.

Okuyucu, bu faydalı kitabı merakla okuyacaktır. Prof. Dr. Tunaya, halkın okuyabileceği sadelikte yazmasını da bilen bir yazardır. (Tarık Z. Tunayanın dikkate değer bir kitabı da "Türkiyede Siyasi Partiler (1859 - 1952)" adını taşıyan, 1952 de basılmış 800 sayfalık eseridir.)

KUTADGU BİLİĞ

(Hazırlayan: Reşit Rahmeti Arat Ankara 1959. Türk Tarih Kurumu Basımevi, XXVIII + 477 S. 45 lira. Türk Tarih Kurumu Yayınlarından II. Seri, No. 20).

Kutadgu Biligin yazarı Balasagunlu Yusuf Hashaciptir. Eserini 1069 - 1070 yılları arasında yazmıştır. Yazar kitabını Doğu Karahanlılar hükümdarı Tabgaç Buğra Karahana sunmuş, hükümdar kitabı çok sevdiğinden Yusufu sarayın gözde memurluklarından biri olan Hashacipliğe tayin etmiştir. Katip Uygur Türkçesinin bir lehçesi olan Hakaniye - Kâşgar lehçesiyle yazılmıştır.

Kutadgu Bilig, "kutlu bilgi" anlamına yakındır. Hükümdarlara milleti idare etme sanatında bilgiler verir. Yazar kitapta manzum olarak dört kişiyi konuşturur: Hakan Gündoğdu, Vezir Aytoldu, Vezir oğlu Üğdülmüş, Vezirin kardeşi Uğdurmuş. Bu dört kişi dört kavramı temsil ederler; adalet, devlet, akıl, kanaat.

Bu dört kişinin muhavecesinde akıllı ve tedbirli bir hükümdarın milletini nasıl idare etmesi gerektiği hakkında düsturlar ileri sürülür.

Balasagunlu Yusufun Hashacipliğe yükselmesine sebep olan bu kitapta hükümdarlara verilen öğütler içinde çok şayanı dikkat olanları vardır:

"Hükümdarların sırtına ağır yük yüklenmiştir. Ey iyi huylu insan, adaletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır".

"İşte ben gidiyorum; bana bak ve ibret al. Burada kendin için iyi bir ad bırakmağa gayret et".

"İktidara geldin ve halka yakın oldun, dikkat et! Sonra bu ömür efsusla geçer" (efsus: yazık, eyvah demektir.)

TİYATRO

Ankara

İşbirliği...

Son zamanlarda tiyatrolarımız çoğaldı. Ankarada olsun, İstanbulda olsun yeni yeni sahneler kuruldu. Bunlar tiyatro meraklısının sanat zevkini tatmin etmekten başka bir şey düşünmüyorlar. Ama tiyatro meraklısı gene de pek memnun değil. Çünkü iyi seçilmiş, iyi de oynanmış eserler umumiyetle çok rağbet görüyor. Bu gibi eserlerin ömrü on yıl öncesine kadar 30 - 40 temsil iken bugün 100 ün üstüne çıkmıştır. Eskiden bir eserin 50. temsili mühim bir hadise sayılırdı. Şimdi normal ve tabii görülüyor. İşte bu yüzden bellibaşlı tiyatrolardaki temsiller bir kere tuttu mu, meraklı seyirci artık haftalarca, hattâ bazan aylarca, gidecek tiyatro, görecek yeni temsil bulamıyor. Tek memnuniyetsizliği de bu.

Fakat her ihtiyaç insanları bir takım teşebbüslere, yeniliklere sevkeder. Bu kabilden iki büyük şehrimizin bellibaşlı sanat müesseseleri arasında bir işbirliği fikri yavaş yavaş gelişmektedir. Bu fikir tatbikatta da iyi neticeler vermektedir. Geçen sene İstanbul Şehir Tiyatrosunun dram bölümü Küçük Tiyatroya gelmiş, Ankaralılara "On İki Öfkeli Adam" ı tanıtmıştı. Devlet tiyatrosu da birkaç mevsimdenberi İstanbullulara "Bir Yastıkta", "Hatıra Defteri", "Saman Yolu", "Kral Lear", "Kral Oidipus" gibi repertuarının en kaliteli temsillerini tanıtıyor.

Tiyatro alanındaki Ankara - İstanbul işbirliğinin yeni bir örneği, geçen hafta Devlet Tiyatrosu ile Haldun Dormen topluluğu arasında gerçekleştirildi. Mevsim başındanberi Oda Tiyatrosunda oynanan O'neil'in "Günden Geceye" piyesi Küçük Sahneye, Dormen topluluğunun İstanbulda iki ayrı grupla, temsil ettiği iki eserden "Sözde Melekler" Küçük Tiyatroya, "Beş Parmak" Oda tiyatrosuna birer haftalığına göç ettiler.

Piyesler

"Sözde Melekler".

Britanya adalarının Sacha Guitry'-si" diye anılan bir tiyatro yazarı vardır. Yalnız tiyatro yazarı mı? Ne gezer: bestekâr, aktör, rejisör, kabare şarkıcısı v.s. Elliye yakın piyes, bir hayli film, bir hayli de hikâye kitabı yazmıştır. Adı: Noel Coward!.

Tiyatrolarımızın oldukça geç keşfettikleri bu komedi yazarı, ele aldığı konular kadar bu konuları işleyiş bakımından da gerçekten fransız tiyatro yazarlarına benzer. Tekniği onlarınkini andırır. Hep nazik, tehlikeli, hakikatte olmıyacak gibi görünen garip vaziyetleri ele alır. Bunlardan bol bol güldürme unsuru çıkarmasını bilir. Seyircimizin birkaç sene evvel Ankarada tercümesinden, İstanbulda da adaptasyonundan seyrettiği "Ruhlar Gelirse - Ben Çağırmadım - "Blithe Spirit" de olduğu gibi, Bu komedisinde bir roman muharririne eski karısının ruhunu çağırtıp "tecessüt" ettiren, sonra da canlı ve ölü karıları arasında komik ve feci ânlar tertipleyen Noel Coward, "Sözde Melekler" de de eski bir aşk macerasını hortlatmıştır. Bu sefer iki evli, genç ve güzel kadını, iki candan arkadaşı, seneler sonra eski, müşterek ve hâlâ unutamadıkları bir gönül maceralarının kahramanıyla karşılaştırıyor. İki kadının bir yandan eski sevgililerine olan zaafları, bir yandan kocalarına ve yuvalarına olan bağlılıkları, bir yandan da içlerinden acaba hangisinin tercih edileceğini merak etmenin heyecan ve kıskançlığı, bu eserde de başka çeşitten aynı derecede komik durumlara kolayca yol açmaktadır.

Haldun Dormen
Göç etti..

Zayıf ve eskiyen taraflar.

Sözde Melekler" Noel Coward'ın dörtbaşı mâmur, parlak piyeslerinden değil. Yapısında da sonradan yazdığı eserlerde görülen ustalığı bulamıyoruz. Bir fevkaladeliği olmıyan bir birinci perdeden sonra, iki kadın arasında geçen oldukça renkli, fakat lüzumundan fazla uzayan bir ikinci perde. Bu perde, iki rakip kadın rolünü oynayan sanatkârlara, bilhassa kafaları çektikten sonraki sarhoşluk sahnelerinde geniş oyun ve kompozisyon imkânları veriyor. Âma gerçekten fazla uzuyor. Kadınların içki kadehleri boşaldıkça artan reaksiyonları aynı mihver etrafında döndüğü için zaman zaman biteviyeliğe düşüyor. Üçüncü perde ise, düğümlerin çözülmesi ve işin tatlıya bağlanması bakımından, zayıf, aceleye gelmiş hissini veren bir perdedir. Ortada zâten çözülecek mühim bir düğüm de yoktur. İki kadını altüst eden, biribirine katan, meşhur "Parisli ahbap" gelmiştir. Sonunda herşey kendinden emin kocaları biraz kıskandırmak, küllenir gibi olan aşkları tazelemek için tertibedilmiş bir oyun masalına bağlanıyor, aynı kaçamağı daha bir akşam evvel yapmış olan kocalar da buna inanıvermişlerdir.

1925 de yazılmış olan piyesin "eskimiş" bir tarafı da var. Piyesin psikolojik yapısı o devir İngilteresinin hayat görüşüne dayanıyor. İki dünya savaşı arasındaki yılların güzel iki İngiliz kadını için, yedi senelik bir evlilik hayatından sonra, eski bir sevgilinin çıkagelmesi, o telâşa, heyecana, o korku ve kıskançlıklara sebep olabilirdi belki. Bugün aynı durumda kalan, aynı tipte iki İngiliz kadınının aynı şekilde hareket edecekleri çok şüphelidir. Her yerde olduğu gibi İngilterede de, kadınların hayat ve evlilik telâkkileri, bu harbden sonra değişmiştir.

Sahnedeki oyun.

Sözde Melekler" in kusurlarına, "eskimiş" taraflarına rağmen büyük bir avantajı vardır: İki kadın sanatçıya büyük imkânlar veriyor. Bilhassa ikinci perdeye ayrılmış olan bu imkânlar güzel kullanılırsa piyes her zaman kurtulmuş olur.

Küçük Tiyatroda gördüğümüz "Sözde Melekler" bu bakımdan mütalea edilirse, yalnız kurtulmuş değil, çok iyi oynanmış, başarı kazanmış sayılabilir. Julia ile Jane'ı oynıyan Ayfer Feray'la Gülriz Sürûri. bu iki genç kadın rolünü sanatlarıyla ve "kadınlık" larıyla süsleyerek, küçümsenemiyecek bir muvaffakiyet kazanmak fırsatını bulmuşlardır. Daha eski bir sahne tecrübesi olan Gülriz Sürûri için bunda bir fevkalâdelik görmesek bile, Ayfer Ferayın tatlı, rahat, zarif bir oyunla ulaştığı seviye, ilerisi için güzel vaadlerle doludur.

Gel gelelim erkek rolleri insanı hayal kırıklığına uğratacak kadar kötü oynanıyor. Erol Günaydın bile Fred'de silinmiş gitmiş. Ya o Maurice Duclos? İki genç ve güzel İngiliz kadınını biribirine düşüren o Fransız jönprömiyesi ? İzzet Günay seyirciye otuz iki dişini birden göstermekten ileriye gidemiyor. Maurice Duclos'nun eşkaline uyan bembeyaz, inci gibi iki sıra diş! Ama yalnız inci gibi dişlerle sahnede oynamak ve kendini beğendirmek mümkün olsa...

Yılmaz Gruda'nın rejisi iddiasız, rahat bir reji... Eserin ikinci perdesinden başka bir tarafıyla pek fazla uğraşmadığı görülüyor. Ama piyesin can alacak noktasını bulmuş olması da yetmez mi?

"Sözde Melekler"den bir sahne
Hortlayan eski aşk macerası

"Beş Parmak"

Küçük Tiyatroda "Sözde Melekler" oynanırken, Dormenin ikinci ekibi aynı salona, bitişik Oda Tiyatrosunda, bambaşka bir havası, apayrı bir çeşnisi olan yeni ve kuvvetli bireseri Ankaralılara tanıtmış oldu.. "Beş Parmak" (Five Finger Exercise) adını taşıyan bu eser Peter Shaffer adında genç bir İngiliz yazarının ilk tiyatro eseri. İngiliz tiyatro yazıcılığının dünü ile bugünü arasındaki mesafeyi bir çırpıda kavramak isteyenlerin, "Sözde Melekler"le bu eseri, arka arkaya seyretmeleri kafidir. İki piyes arasındaki şekil ve muhteva farkı İngiliz tiyatrosunun, son otuz yılda nereden gelip nereye gittiğini gösterecek kadar açıktır.

"Beş Parmak" bize bir İngiliz ailesinin yalnız günlük hayatını göstermiyor, ruh alemini de aydınlatıyor. Fransız kanından geldiği için, güzel sanatlardan anladığını iddia ederek övünen, kocasını cahil ve kaba bulan, oğluna lüzumundan fazla düşkün, genç ve yakışıklı öğretmene -çocuklarından kıskanacak kadar- günahkâr bir yakınlık duyan bir anne; kibar ve entellektüel olmadığı yüzüne vurula vurula hayata küsmüş, pratik, dürüst, iş adamı bir baba; annesinin şımartmaları, babasının terslemeleri arasında aşağılık duygusuna kapılmış, uygunsuz arkadaşlarla düşe kalka âvareleşmiş, ne yapacağını bilmeyen, kararsız ve cinsi sapıklık emareleri gösteren bir oğul; canlı, neşeli, zeki ve iyi kalbli bir gençkız; bunların arasında, hasret çektiği aile hayatının sıcaklığını, şefkatini bulmıya çalışırken kiminin sevgisi, kiminin nefretiyle büsbütün zehirlenen uyanık ruhlu, hassas bir alman mültecisi, genç öğretmen.

Taban tabana zıt yaratılışta insanlardan mürekkep Harrington ailesi Peter Shaffer'e, bugünün İngilteresini, ingilizlerini, bugünün ruhî iklimi içinde, güzel ve çirkin, sağlam ve çürük taraflarıyla tasvir etmek için kafi gelmiş. Shaffer'in muvaffakiyeti bu tasviri sıkıcı bir ders şekline sokmaması, sahneye etiyle, kemiğiyle canlı şahıslar çıkarmasıdır. Vakanın akışı içinde şahıslardan hiçbiri kendi karakterlerine ve tabii temayüllerine aykırı bir harekette bulunmıyor, bir tek söz söylemiyorlar. Bu ilk eserde kolay erişilemiyecek bir ustalıktır. "Beş Parmak"ı yazan kalemden İngiliz sahnesinin ileride çok daha üstün eserler kazanacağı kuvvetle umulur.

Sahnedeki oyun.

Eseri Haldun Dormen sahneye koymuş. Kendi sahnesinden çok daha küçük olan Oda Tiyatrosu sahnesine doğrusu güzel de intibak ettirmiş. Çünkü Duygu Sağıroğlu'nun güzel dekoru oldukça teferruatlı, vaka oldukça hareketli, mizanseni de canlı ve kıvraktır. Reji bakımından Haldun Dormen'in eseri çok iyi anladığı, her rolü rol sahiplerine ve halka en doğru açıdan gösterip tanıtmıya muvaffak olduğu söylenebilir. Bu sayede "Beş Parmak" muhtaç olduğu havayı bulmuş, daha mühimi oyunun heyeti umumiyesinde duyulan "hakikat", "samimiyet" bu havayı kendiliğinden yaratmaya kâfi gelmiştir.

Rollerin hemen hepsinin çok iyi oynandığı söylenebilir.. Baba rolünde Yılmaz Gruda şimdiye kadar oynadığı rollerle mukayese edilirse en özlü, en ifadeli, en tabii kompozisyonunu gerçekleştirmiştir. Oyunu kadar seyirciyi de saran bir "iç yaşama" ya vardığı söylenebilir. Aynı intibaı Metin Serezlinin Clive'i de veriyor. Aşağılık duygusu ve kararsızlık içinde kıvranan genç çocuğun yaşadığı "buhran" ı belirtmeğe muvaffak oluyor. Annede Şirin Devrim kendisini sahnede ilk defa gördüğümüz için ümit verici bir sürpriz. Zarif, rahat ve ifadeli bir üslûbu var. Anneyi ''eksantrik" ve "kadın" taraflarını, aşırılığa müsait iki zayıf noktayı, lüzumundan fazla üzerine basmadan olgunca vermesini bildi. Sibel Göksel -Son Hamletin genç ve güzel Ophelia'sı- Pamela Harrington'da sisli bir havada geçen vakanın güneşe açılan tek aydınlık penceresi gibiydi. Yerinde çocuk, yerinde genç kız, yerinde akıllı ve iyi kalbli bir evlât olmasını bildi. Öğretmeni Walter Langer'e gelince, Haldun Dormen bu rolün fikir ve ruh tarafını iyi canlandırdı.

MUSİKİ

Opera

Metropolitan'da bir sürpriz

Geçen hafta ortalarında bir gece Newyork'un Metropolitan Operasında Tristan ve Izold başlamadan sahneye Emprezaryo Rudolf Bing Monday çıktı. Seyircilerin şaşkın bakışları ortasında o güne kadar opera sahnesinde işitilmemiş bir konuşma yaparak "Bayanlar baylar" dedi. "Izold rolünü oynayan Miss Nilson çok iyi, fakat maalesef elimizdeki Tristan'lar Miss Nilson kadar sıhhatli değiller. Üçünün de sağlık durumları bugün temsili başından sonuna kadar tamamlamıya müsait degil."

Metropolitan enprezaryosunun konuşmasını dinliyen seyirciler şaşırmışlardı. Fakat Rudolf Bing Monday konuşmasına devam edip opera idaresinin müşterilerini memnun etmek için hangi yola başvurduğunu izah ettiği zamanki şaşkınlıkları daha az olmadı.

Talihsizlikler zinciri

Yukarıda naklettiğimiz hâdisenin cereyan ettiği günün erken saatlerinde Metropolitan emprezaryosunun telefonu çalmış hattın öbür ucunda bulunan Ramon Vinay "Bu gece söylememe imkân yok, sesim hiç çıkmıyor" diye itizarda bulunmuştu. Ramon Vinay Metropolitan operasının bir numaralı tenora idi. Son haftalarda zaten pek iyi olmıyan sıhhati o gün daha da bozulmuştu.

Emprezaryo Monday'ın içi henüz rahattı. Nasıl olsa Karl Liebl ile Albert Da Costa vardı. Fakat bu rahatlığı pek fazla sürmedi. Önce Karl Liebl, sonra da Albert Da Costa birbiri peşisıra kendilerini iyi hissetmediklerini o geceki temsili oynayabilecek durumda olmadıklarını bildirdiler. Albert Da Costa zaten hastalıktan yeni kalkmıştı. Fakat Tristand ve Izold'ın bütün yükünü çekebileceği sanılan Liebl'ın de hastalanması doğrusu talihsizliklerin en büyüğü idi.

Çare Aranıyor.

Bir biri peşi sıra gelen aksilikler Metropolitan idarecilerinin azmini kıramadı. Operanın mevcut üç tenorunun birden hastalanması elbette fevkalade bir haldi. Ama bu New - Yorklu idareciler de doğrusu pek tuhaf adamlardı. Bu durumda dahi perdelerini açmak için inatla, çırpınıyorlardı. Metropolitan operası mesulleriyle, bizim Devlet Operamızı idare edenlerin düşünceleri arasında muazzam bir fark olduğu muhakkaktı. Zira Amerikada bu hadiseler cereyan ederken Türkiyede Devlet Operası "asansör tâmiratı" mazeretiyle tam bir hafta perdesini Türk seyircisinin yüzüne kapamıştı. (Bak: Akis, geçen sayı s.32) Metropolitan idarecilerinin her halde vazife duyguları da, seyirciye saygıları da bizim Vatan Cephesi saliklerinden çok başka türlüydü. En sonunda perdelerini açmak için bir kombinezon buldular.

Bir Tristan'a üç tenor

Çare şuydu: Tristan ve Izold'ın her perdesini ayrı bir tenor oynıyacaktı. Böylece temsil tehir edilmiyecek, opera idaresi 22 bin dolar zarara girmiyecek, operanın da itibarı kırılmıyacaktı. Tenorlarla tekrar konuşuldu. Doktorun muvafakati alındı. Nihayet Bing Monday temsilden önce sahneye çıkıp operanın üç tenor tarafından oynanacağını seyircilere bildirdi.

Big Monday'ın konuşması alkışlar ve kahkahalarla karşılandı. Bir opera ve bir tenor dinlemek ve seyretmek için gelen seyirciler bu kadar değişik bir hava ile karşılaşacaklarını ummadıklarından adeta üç tenorun hastalanmasına memnun olmuşlardı.

O gece Metropolitan'da Tristan ve Izold oynanırken operanın doktoru Leo P. Reckford sahnenin ardında, yanında çantası, bir vaka zuhurun da hemen müdahale etmek için tetikte bekliyordu. Tenor Vinay'ın sesini kontrol edip onu sahneye yolladıktan sonra diğerleriyle meşgul oldu. Birinci perde sona erdiği zaman halk Metropolitan operasının kendilerine gösterdiği ilgi ve ciddiyetten son derece memnun kalmıştı. Vinay şiddetle alkışlandı Sahneye bir kaç defa çıkmak zorunda kaldı. Aynı hararetli tezahürat diğer iki tenora da gösterildi. Sanatkârlar fedakârlıklarının mükâfatını almışlardı.

Eski şef...

Robert Lawrence Cumhurbaşkanlığı orkestrasının şefliğini yaptığı sıralarda, musiki meselelerine alâka duyan bir çok Ankaralı, bu Amerikalı şefin kendi memleketinde şöhretinin, itibarının başarılarının ne olduğunu merak ediyordu. Hakkında bilinenler az değildi. Ama tatmin edici de sayılmazdı. Lawrence bir zamanlar Amerikada Phoenix şehri orkestrasının şefliğini yapmıştı. Ama o zamandan beri hiç bir orkestranın devamlı şefi değildi. Bu sahadaki tecrübesi arada bir Carnegie Hall'de -bazan da Avrupa şehirlerinde- misafir şeflik yapmaktan ileri gidememişti. Şeflik çalışmaları dışında tenkitçilik de yapıyor ve Metropolitan operasından yapılan radyo yayınlarını idare ediyordu.

Lawrence Türkiyeden ayrıldığı zaman yeniden Metropolitan yayınları işine döneceği, kendi ağzından öğrenilmişti. Ama bu yayınları maddi bakımdan destekliyen Texaco şirketinin bu mevsim için Lawrence'la değil, New York Times gazetesinin eski tenkidçilerinden Edward Downes'la anlaştığı sonradan haber alındı.

Türkiyeden döndükten sonra Lawrence adı New York'ta ancak, Saturday Review mecmuasında çıkan birkaç makalesiyle duyuldu. Bu makalelerden biri de bir hâdise yaratmıştı. Bruno Walter'in Beethoven senfonileri plâklarının yayınlanması münasebetiyle bir makale yazan Lawrence bu senfonilerin en beğendiği icralarını sıralarken, hiçbir zaman plâğı yayınlanmamış bir Kusevitzky icrasından da söz etmişti. Bunun üzerine mecmuaya mektuplar yağmıya başlamış, Saturday Review yazı işleri müdürü de bir not yayınlıyarak Mr. Lawrence'ın en beğendiği icraları seçerken yalnız plâkları değil, konserleri de hesaba katmış olduğunu, makalenin bu gözle okunması gerekeceğini açıklamak zorunda kalmıştı.

Nihayet Talih Kuşu...

Robert Lawrence'ı yeniden suyun yüzüne çıkaran Amerikan Opera Cemiyetinin geçen hafta Carnegie Hall'da verdiği bir opera konseri oldu. Bu konserde Berlioz'un "Troyalılar" operasının ilk bölümü oynanacak ve icrayı da ünlü İngiliz şef Sir Thomas Beecham idare edecekti. Fakat temsilden bir gün önce Sir Thomas'ın hastalandığı, konsere gelemiyeceği öğrenildi. Amerikada konser veya temsil tehiri, en son başvurulacak çâre olduğuna göre derhal yeni bir şef bulmak lâzımdı. Akla ilk gelen, Berlioz mütehassısı Robert Lawrence oldu. Zaten Lawrence provalar boyunca korepetitör olarak çalışmıştı.

Sir Thomas Beecham yerine Robert Lawrence idaresinde sunulan temsil, başarıyla idare edildi. Ertesi gün Lawrence'ın fotoğrafı Herald Tribuna gazetesinde yer almıştı ve Tribune olsun, New York Times olsun, Lawrence'ın bu güç eseri muvaffakiyetle idare etmiş olduğundan söz ediyorlardı. Hâdise bundan birkaç yıl önce Bruno Walter'in hastalanması sebebiyle onun yerine şef kürsüsüne çıkan Leonard Berntein'ın bu sayede bugünkü parlak şöhretinin temelini atmış olmasını tedai ettirdi. Lawrence'a aynı yolun açık olduğu kanaatini taşıyanlar az değildir.

SPOR

Klüpler

Karakartalların zaferi

İri yarı hakem eliyle bir entbol işareti yaptığı anda, Dolmabahçe stadı karışıverdi. Halk tribünlerden atlamış, sahayı oynanmaz hale getirmişti. Hâdise Fenerbahçe - Beşiktaş maçının son dakikası içinde geçiyordu. Maçın Bulgar hakemi bir ara şaşkın nazarlarla etrafa baktı, sonra polis kordonu içinde koşarak sahayı terk etti. Karakartallar dört senedenberi süre gelen kara talihlerini de yenerek altı puan farkla nâmağlûp lig lideri olmuşlardı. Saha ana baba gününe dönmüşken gazeteciler doğru hakem odasına koştular.

Maçın Bulgar hakemi Takov gazetecilere "Evet" dedi. "Maçın bitmesine 15 saniye vardı." Entibol düdüğü çalmıştı. Saha seyircilerle dolunca bir müddet halkın dışarı çıkarılmasını beklemiş, bu işin imkânsızlığını görünce sahadan ayrılmıştı. Bu hususu da raporunda belirtecekti. Ama aynı günün akşamı sorular suallere cevaben Merkez Hakem Komitesi, hakem raporunda bu hususun zikredilmediğini açıklıyordu. Ertesi gün çıkan gazetelerde raporun yırtılıp tekrar yazıldığı haberi de yayınlanınca umumi efkar meselenin ağırlığını mesul, makama yüklemekte gecikmedi.

İtham yağmuru..

Şişman, ceketinin düğmeleri iliklenmemiş babayani tavırlı bir zat kapısında "Ömser Şti" yazılı bir binanın ikinci katında bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor ve kendi kendine yüksek sesle "Şu Hakkının sözüne bak, efendi sen Federasyon 2. Başkanısın, nasıl Beşiktaşı tutarsın?" diye söyleniyordu. Bu zat Agah Erozan'dan başka biri değildi. Ertesi günkü Cumhuriyeti okuyanlar Fenerbahçe kulübünün bu pek meşhur başkanının Federasyonu itham yağmuruna tuttuğunu okudular. Federasyonda, klüplerde vazife almış -Hakkı Yeten, Necdet Erdem- azaların bulunması doğru değildi. Uzun zamandır Federasyon âzalarının yaptığı hareketlerin gözden, kaçtığı sanılıyorsa hata ediliyordu. Rapor yırtmak yersiz lüzumsuz isticallerde bulunmak, beyanatlar vermek Futbol Federasyonunun açıkça kulüpçülüğe kaydığını gösteriyordu.

Güliver devler ülkesinde

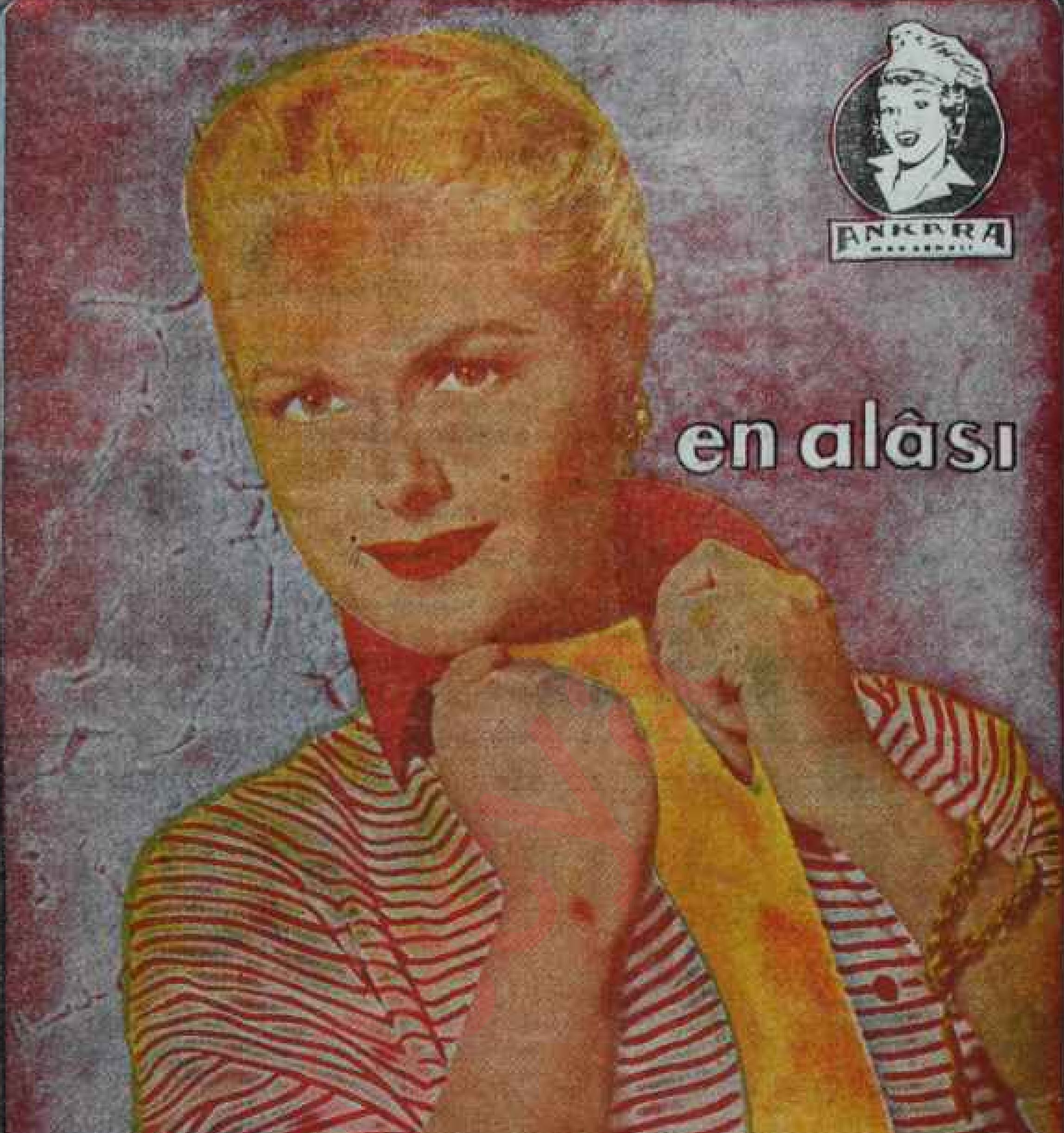
İthamlar asapları bozacak kadar şiddetliydi. Futbol Federasyonu Başkanı Faik Gökay gazeteyi okur okumaz uçakta kendisine yer ayırtmış, ertesi gün Ankaradan İstanbula hareket etmişti. Gökay Futbol Federasyonu Başkanıydı. Federasyon Başkanının kulüpler nezdinde otorite tesis etmesi ve böyle yerli yersiz beyanlara sebebiyet vermemesi lazımdı. Elbette öyle olmalıydı. Ama gel gör ki kendisi Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik yapıyordu. Karşısında ise B. M. M. Reis vekillerinden D.P. Milletvekili Erozan vardı. Bütün klüpler inadına iktidar milletvekillerine sandalyalarını peşkeş çekmişlerdi. Bir tarafta Fenerbahçeli Erozan ve Kavrakoğlu varsa, diğer tarafta da Beşiktaşlı Nuri Togayı, Enver Kayayı karşısında buluyordu. Nihayet keskin zekası imdadına yetişti. En verimli zannettiği politikayı bulmuştu. Büyükleri taklit etmek. Nitekim bu düşüncesini yerine getirmek fırsatını o gün Dolmabahçe stadındaki hazırlık maçından sonra buldu.

Değirmenlere Hücum.

Faik Gökay o gün -Perşembe günü- saat 16.30 da etrafını saran gazetecilere bütün okuduklarını söyledi. Yazılanlar hayali idi. Bu muhterem zatlar imkanı yok böyle konuşmazlardı. Bu meselede gazeteciler suçluydu. Federasyonu yıpratmak için çalışıyorlardı. Gazeteler, Federasyonun fevkalâde çalışmalarından bahsedecekleri yerde aslı olmıyan dedikodularla uğraşıyorlardı.

Ertesi günü gazetelerde Gökayın cevabını okuyanlar bu beyanatın birinci sayfalara lâyık, olduğunda müttefiktiler. Bazı kimseler "Başkanın bu demecinin farkına varılırsa kendisine daha büyük mevkilerin yolu açılır" kanaatini izhar ettiler. Münakaşa edilemiyecek husus tarizlerin hedefi olan Federasyon Başkanının tariz sahiplerine bir yakınlaşma zemini hazırlamasıydı. Bu zemine bakarak kodaman klüp başkanlarının oklarını belki durdurabilirdi. Basılacak yerin gazetecilerin şeref ve haysiyetleri olduğunun farkındaydı. Ama ne yazık, plan gerçekleşemedi. Agah Erozan ikinci bir beyanatla tenkitlerini tazelemekte gecikmedi. Fenerbahçe kulübü Başkanı da böyle davranmaktan fayda ümit ediyordu. Son mağlûbiyetlerden sonra için için kaynayan Fenerbahçe camiasının en mesul mevkiindeydi. Mağlûbiyet mesuliyetini ve mağlûbiyetten doğan hiddet oklarını Fenerbahçe Başkanlık makamından Futbol Federasyonu Başkanlığına çevirebilmesi şu heyecanlı günlerde elbette kendisini rahat ettirecekti.

NUH'UN

ANKARA

MAKARNASI

ANKARA MAKARNA UN VE İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ

İSTANBUL Tel. - ANKARA Tel.